

Lähisuhdeväkivallan kriminalisointi – vertailukohtana Ruotsin törkeä rauhanloukkausrikos

Rikosoikeus
Maisteritutkielma

Tiina Karjalainen

Syksy 2025
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Lähisuhdeväkivallan kriminalisointi – vertailukohtana Ruotsin törkeä rauhanloukkausrikos

Tekijä: Tiina Karjalainen

Koulutusohjelma/oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Maisteritutkielma

Sivumäärä: 77 + XVI sivua

Vuosi: 2025

Tiivistelmä:

Tutkielmassa selvitetään Ruotsin törkeän naisrauhanloukkaus- ja rauhanloukkausrikossäännöksen sisältöä ja ongelmakohtia, jotta voidaan löytää eroja ja yhtäläisyyksiä suomalaisen lähisuhdeväkivaltaa koskevan rikosoikeudellisen sääntelyn kanssa. Tutkielman pääasiallinen metodi on oikeusvertailu. Vertailun kautta pohditaan rauhanloukkausrikoksen soveltuvuutta suomalaiseen rikosoikeudelliseen järjestelmään sekä säännöksen suomalaiselle yhteiskunnalle tarjoamia hyötyjä. Päätelmät sisältävät kriminaalipoliittisia ja de lege ferenda -näkökulmia. Kriminalisointia lähestytään myös henkisen väkivallan näkökulmasta.

Tutkielma osoittaa, että monimuotoista ja erityispiirteistä lähisuhdeväkivaltaa on haastavaa kriminalisoida kokonaisuutena. Ruotsin törkeä rauhanloukkausrikossäännös on pyrkinyt ilmiön kriminalisointiin, mutta haasteita ovat tuottaneet niin säännökseen luotujen yksityiskohtien tulkinta ja soveltaminen kuin säännöksen tavoitteiden toteuttaminen lähisuhdeväkivallan luonteesta johtuen. Osittain saavuttamattomien tavoitteiden vuoksi Ruotsissa on päädytty luomaan uusi henkistä väkivaltaa koskeva säännös.

Suomessa lähisuhdeväkivaltaa ei ole kriminalisoitu omalla säännöksellään. Törkeän rauhanloukaussäännöksen kaltainen kriminalisointi tarjoaisi Suomelle tehokkaampaa kansainvälisten velvoitteiden sekä laillisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteiden toteuttamista. Säännös huomioisi lähisuhdeväkivallalle tyypillisen toistuvuuden. Lisäksi säännös voisi korostaa käsitystä lähisuhdeväkivallan moitittavuudesta ja vaikuttaa asenteisiin sekä huomioida nuorisonäkökulman. Samanlaisia tavoitteita voisi täyttää erityisesti henkistä väkivaltaa kriminalisoiva säännös. Tutkielmassa päädytään ultima ratio -periaate huomioiden lopputulokseen, ettei useita näistä tavoitteista voida toteuttaa ilman rikosoikeudellista interventiota.

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, oikeusvertailu, rikosoikeus, törkeä rauhanloukkausrikos

Sisällys

Lähteet	V
Lyhenteet	XVI
1. Johdanto	1
1.1. Lähisuhdeväkivalta	1
1.1.1. Erityispiirteet	1
1.1.2. Ilmiö Suomessa	2
1.1.3. Ilmiö Ruotsissa	5
1.2. Tutkimusaihe ja -kysymykset	6
1.2.1. Tutkielman aihe, tutkimuskysymykset ja metodi	6
1.2.2. Tutkielman rakenne, aineisto ja aiheen rajaus	8
2. Lähisuhdeväkivallan sääntely Suomessa	10
2.1. Lähisuhdeväkivalta rikosoikeudellisessa kontekstissa	10
2.1.1. Pahoinpitelyn tunnusmerkistö ja henkinen väkivalta	10
2.1.2. Vainoaminen	12
2.2. Sääntelyn historia	15
2.2.1. Rikoslain uudistuksista ja kieltäytymisoikeuden murtamisesta	15
2.2.2. Sovittelulain vuoden 2024 uudistus	18
2.3. Rangaistuksen koventamisperusteena	20
2.3.1. KKO 2020:20	20
2.3.2. Aiempia korkeimman oikeuden tapauksia	21
2.3.3. Aiempi rikollisuus	22
3. Ruotsin törkeä rauhanloukkausrikos	24
3.1. Mistä säännös sai alkunsa?	24
3.2. Edellytykset	28
3.2.1. Toistuvuus	28
3.2.2. Tarkoitus vakavasti vahingoittaa omanarvontunnetta	31
3.2.3. Läheisyys	33
3.2.4. Useita rikollisia tekoja	37
3.3. Säännökseen historian aikana tehdyistä uudistuksista	42
3.3.1. Vuosien 2021 ja 2025 uudistukset	42
3.3.2. Merkitys ja tulevaisuus	43
4. Rauhanloukkausrikossäännöksen ongelmakohdat	45

4.1. Läheisyysedellytyksen ongelmat	45
4.1.1. Läheisyysedellytys seurustelusuhteissa	45
4.1.2. Läheisyysedellytys ja alaikäiset	48
4.2. Toistuvuusedellytykset ja tekojen yksityiskohtaisuus	49
4.3. Säännöksen puuttuminen henkiseen väkivaltaan	51
4.3.1. Ruotsin nykytila	51
4.3.2. Ison-Britannian pakottava kontrolli -säännös	52
4.3.3. Henkisen väkivallan tuleva säännös Ruotsissa	56
4.4. Muut seikat	57
4.4.1. Sukupuolittuneisuus	57
4.4.2. Rangaistuksien koventaminen	58
4.4.3. Rikoluetteloon lisättävät rikokset	59
5. Lähisuhdeväkivallan säännös Suomeen	61
5.1. Rauhanloukkauksisäännöksen hyödyt	61
5.1.1. Kansainvälisten velvoitteiden toteuttaminen	61
5.1.2. Nuorisonäkökulma	62
5.1.3. Rangaistuksen koventaminen ja laillisuusperiaate	64
5.1.4. Toistuvan väkivallan huomiointi	67
5.2. Henkisen väkivallan näkökulma	69
5.3. Tulisiko lähisuhdeväkivaltaa säännellä rikosoikeudellisesti?	71
6. Johtopäätökset	76

Lähteet

Kirjallisuus

Andersson, Malou, Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Fridskränkningens brotten som rättslig konstruktion. Iustus 2016.

Asp, Petter, Straffrätten – i går, i dag och i morgon. SvJT 100 år/2016. s. 138-161.

Beuker, Aaro - Näsi, Matti, Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2023 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin julkaisu Kat-sauksia 61/2024, Helsingin yliopisto 2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/dfdcc8ac-5e0c-44bf-841c-94f14e633676/content> (5.11.2025)

Boucht, Johan - Frände, Dan, Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. 2. uud. p. Poliisiammattikorkeakoulu 2019. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-356-9> (5.11.2025)

Bäcklund, Agneta – Johansson, Stefan – Trost, Hedvig – Wennberg, Suzanne – Wersäll, Fredrik, Brottsbalken. En kommentar. JUNO 2025 (jatkuvapäivitteinen verkkojulkaisu). <https://shop.nj.se/products/brottsbalken-1> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025).

Christie, Nils, The Ideal Victim, s. 11–23 teoksessa Marian Duggan (toim.), Revisiting the ‘Ideal Victim’: Developments in Critical Victimology. Bristol University Press 2018.

Friberg, Sandra, Brottsbalk (1962:700) 12 kap. 1 §, teoksessa Petter Asp – Sandra Friberg – Göran Nilsson – Magnus Ulväng (toim.), Brottsbalken: en kommentar. Kapitel 1–12 (del 1). Sarjassa Lexino djupa lagkommentarer. Lexino (JUNO) 2021. (jatkuvapäivitteinen verkkojulkaisu) <https://shop.nj.se/products/brottsbalken-en-kommentar-kapitel-112-del-1-p6vxe> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025)

Hahto, Vilja, Rikosoikeustiede ja oikeusvertailu. Lakimies 8/2001, s. 1290–1308.

Hautanen, Teija, Vain vanhempien parisuhdeasia?, teoksessa Johanna Niemi – Heini Kainulainen – Päivi Honkatukia (toim.), Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma, Vastapaino 2017. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789517686105> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025)

Hong, Tuuli: Valtion huolellisuusvelvoite kunniaan liittyvän väkivallan vastustamisessa, teoksessa Johanna Niemi – Heini Kainulainen – Päivi Honkatukia (toim.), Sukupuolistunut väkivalta.

Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma, Vastapaino 2017. <https://www.el-library.com/book/9789517686105> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025)

Husa, Jaakko, Oikeusvertailu: teoria ja metodologia. Lakimiesliiton kustannus 2013.

Kainulainen, Heini – Niemi, Johanna, Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä, teoksessa Johanna Niemi – Heini Kainulainen – Päivi Honkatukia (toim.), Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma, Vastapaino 2017. <https://www.el-library.com/book/9789517686105> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025)

Karkkulainen, Jussi, Tahallisuuden alaraja vainoamisrikoksessa. Edilex 2022/22. www.edilex.fi/artikkelit/27327 (5.11.2025)

Katz, Emma, Coercive control in children's and mothers' lives. Oxford University Press 2022.

Kemppinen, Heikki – Tapani, Jussi, Rangaistuksen määrittäminen ja ennakkopäätöksiä koskeva tulkintaoppi. Lakimies 7–8/2020, s. 1035–1059.

Keski-Petäjä, Miina – Attila, Henna, Parisuhdeväkivalta, s. 16–45 teoksessa Henna Attila – Miina Keski-Petäjä – Marjut Pietiläinen – Laura Lipasti – Juhani Saari – Kimmo Haapakangas (toim.), Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 — Loppuraportti. Tilastokeskus 2023. (Keski-Petäjä – Attila 2023a) https://stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_tee-masivu/sukupuolistunut_v%C3%A4kivalta_ja_l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf (5.11.2025)

Keski-Petäjä, Miina – Attila, Henna, Sukupuolistuneen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan kokemusten tilastoinnista, s. 7–15 teoksessa Henna Attila – Miina Keski-Petäjä – Marjut Pietiläinen – Laura Lipasti – Juhani Saari – Kimmo Haapakangas (toim.), Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 — Loppuraportti. Tilastokeskus 2023. (Keski-Petäjä – Attila 2023b) https://stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_tee-masivu/sukupuolistunut_v%C3%A4kivalta_ja_l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf (5.11.2025)

Kekkonen, Outi – Pekkarinen, Elina: Hatkassa lapsen silmin. Analyysi lastensuojelun sijaishuolosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2024:1. Turenki 2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-839-6> (5.11.2025)

Kimpimäki, Minna, Positiiviset ihmisoikeusvelvoitteet, lähisuhdeväkivalta ja rikosoikeus. Lakimies 3–4/2020, s. 324 – 347.

Komulainen, Piia, Rangaistuksen mittaaminen pahoinpitelyrikoksissa – Erityisesti lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Maisteritutkielma. Lapin yliopisto 2022.

Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan, Yleinen rikosoikeus. 3. uud. p. Edilex Lakitieto 2020.

Kotanen, Riikka, Näkymättömästä näkökulmaksi – Parisuhdeväkivallan uhrin ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Oikeus 3/2013, s. 335–338.

Laine, Matti, Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Tietosanoma 2022. <https://www.elibs.com/fi/book/9789518854961/kriminologia-ja-rankaisun-sosiologia> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025)

Lappi-Seppälä, Tapio, Rikosoikeustutkimus, kriminaalipoliittinen orientaatio – ja metodi, s. 189–218 teoksessa Juha Häyhä (toim.) Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997.

Lappi-Seppälä, Tapio, Historiantutkimus ja kriminaalipolitiikan analyysi – tapausesimerkkejä. Lakimies 4/2013. s. 698–719.

Lappi-Seppälä, Tapio, Pahoinpitelyrikokset ja valmistelukrikos, s. 611–636 teoksessa Tapio Lappi-Seppälä – Kaarlo Hakamies – Dan Helenius – Sakari Melander – Kimmo Nuotio – Timo Ojala – Ilkka Rautio (toim.), Rikosoikeus. Alma Talent 2022.

Lundgren, Eva, Våldets normaliseringsprocess och andra våldsförståelser. ROKS 2012.

Matikkala, Jussi, Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, s. 191–303 teoksessa Dan Frände – Tatu Hyttinen – Heikki Kallio – Heli Korkka-Knuts – Jussi Matikkala – Jussi Tapani – Matti Tolvanen – Pekka Viljanen – Markus Wahlberg (toim.), Keskeiset rikokset. 5. uud. p. Edita Publishing Oy 2023. (Matikkala 2023a)

Matikkala, Jussi, Vapauteen kohdistuvista rikoksista, s. 473–511 teoksessa Dan Frände – Tatu Hyttinen – Heikki Kallio – Heli Korkka-Knuts – Jussi Matikkala – Jussi Tapani – Matti Tolvanen – Pekka Viljanen – Markus Wahlberg (toim.), Keskeiset rikokset. 5. uud. p. Edita Publishing Oy 2023. (Matikkala 2023b)

McGorrery, Paul – McMahon, Marilyn, Criminalising “the worst” part: operationalising the offence of coercive control in England and Wales. Criminal Law Review (11) [2019], s. 957–965.

Melander, Sakari: Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 288. Suomalainen Lakimiesyhdistys, 2008.

Mikkola, Tuulikki, Oikeusvertailun merkitys kansallisten yksityisoikeudellisten normien tulkin-
nassa. Edilex 2001. <https://www.edilex.fi/artikkelit/17> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025)

Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta, Alma Talent 2004.

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 4 kap. 4 a §, teoksessa Petter Asp – Sandra Friberg – Göran
Nilsson – Magnus Ulväng (toim.), Brottsbalken: en kommentar. Kapitel 1–12 (del 1). Sarjassa Le-
xino djupa lagkommentarer. Lexino (JUNO) 2025. (jatkuvapäivitteinen verkkojulkaisu)
<https://shop.nj.se/products/brottsbalken-en-kommentar-kapitel-112-del-1-p6vxe> (vaatii kirjau-
tumisen) (5.11.2025)

Nousiainen, Kevät – Pentikäinen, Merja, Väkivallan vastaisen sopimuksen kivinen ratifiointi Suo-
messä. Oikeus 4/2013, s. 455 – 462.

Nousiainen, Kevät – Pentikäinen, Merja, Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä -
Suomi alisuorittajana, teoksessa Johanna Niemi – Heini Kainulainen – Päivi Honkatukia (toim.),
Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma, Vastapaino 2017.
<https://www.ellibslibrary.com/book/9789517686105> (vaatii kirjautumisen) (5.11.2025)

Qvist, Tiina, Parisuhdeväkivallan sovittelu Suomessa. Väitöskirja. Lapin yliopisto 2019.

Rautiainen, Pauli – Kostiainen, Aura – Kurki, Visa – Soininen, Niko – Määttä, Tapio, Oikeus ja sen
tutkiminen. Vastapaino 2023.

Rautio, Jaakko – Frände, Dan, Todistelu. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun kommentaari. 2. uud.
p. Edilex lakitieto 2020.

Sanden, Hans-Olof, Förtal. Norstedts Juridik 2022.

Snellmann, Veera, Koulukiusaaminen oikeuskäytännössä s. 345–406 teoksessa Raimo Lahti –
Essi Konttinen-Di Nardo (toim.), Kirjoituksia modernista rikosoikeudesta. Helsingin hovioikeuden
julkaisuja. Helsingin hovioikeus 2017.

Stark, Evan – Hester, Marianne, Coercive Control: Update and Review. Violence Against Women
2019, Vol. 25(1), s. 81–104.

Stark, Evan, Coercive Control. How Men Entrap Women in Personal Life. 2. uud. p. Oxford Univer-
sity Press 2023.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Kemppinen, Heikki, Rikosoikeus - Rangaistuksen määrääminen
ja täytäntöönpano. 4. uud. p. Alma Talent 2022.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa – Vastuuoppi. 3. uud. p. Alma Insights 2025.

Törnqvist, Laura, Vainoaminen oikeuskäytännössä teoksessa s. 443–469 teoksessa Raimo Lahti – Essi Konttinen-Di Nardo (toim.), Kirjoituksia modernista rikosoikeudesta. Helsingin hovioikeuden julkaisuja. Helsingin hovioikeus 2017.

Törölä, Miisa – Raeste, Anna, Henkirikoskatsaus 2025. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin julkaisu Katsauksia 73/2025. Helsingin yliopisto 2025.

Wallin, Marie, Sexualbrotten och brotten mot kvinnor, en praktisk vägledning. JUNO 2022. <https://shop.nj.se/products/sexualbrotten-och-brotten-mot-kvinnor> (5.11.2025)

Wennberg, Suzanne, Grov kvinnofridskränkning – en problematisk brottskonstruktion. SvJT 9/2000. s. 792–804.

Wiener, Cassandra, Seeing what is “invisible in plain sight”: Policing coercive control. The Howard Journal Vol 56 No 4 2017. s. 500–515.

Verkkolähteet

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry ja Suomen kansallinen väkivaltaobservatorio, Miesten asenteet naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan. Kyselytutkimus 2024. https://nytkis.org/wp-content/uploads/Tutkimustulokset_kaikki-graafit_.pdf (5.11.2025)

Nollalinja, Kunniaan liittyvä väkivalta. 15.3.2024. <https://nollalinja.fi/kunniaan-liittyva-vakivalta/> (5.11.2025)

Suomen virallinen tilasto, Rikos- ja pakkokeinotilasto. 15 2020. Tilastokeskus, Helsinki 2020. Saatavilla osoitteessa: https://stat.fi/til/rpk/2020/15/rpk_2020_15_2021-06-01_tie_001_fi.html (5.11.2025)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 2/2019. Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitys työryhmä: Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu - Nykytila ja kehittämissuhteet. Helsinki 2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-269-7> (5.11.2025)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 43/2023. Lähisuhdeväkivalta 2021. Helsinki 2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062965892> (5.11.2025)

Tilastokeskus, Viranomaisten tietoon tuli 13 000 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikosta vuonna 2024. 13.6.2025. <https://stat.fi/julkaisu/cm1hhoykp7ool07vxxviu7oxr> (5.11.2025)

Tilastokeskus, Viranomaisten tietoon tulleet avopuolison tekemät perheväkivaltatapaukset lisääntyivät 21,2 % vuonna 2022. 5.10.2023. <https://stat.fi/julkaisu/cl8lc4yhfm4e60dukctz741r7> (5.11.2025)

World Health Organization, Violence Against Women. 25.3.2024. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (5.11.2025)

Yle Uutiset (Säkinen, Pekka – Korkala, Henna), Tutkimus naisiin kohdistetusta väkivallasta saa kritiikkiä – ongelmana etenkin yksi kysymys. 13.11.2024. <https://yle.fi/a/74-20124404> (5.11.2025)

Yle Uutiset (Kiviranta, Varpu), Rangaistusten koventaminen ei pääsääntöisesti estä rikoksia, ja siihen on monta syytä, sanoo apulaisprofessori. 24.5.2023. <https://yle.fi/a/74-20033190> (5.11.2025)

Virallislähteet

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Grov kvinnofridskränkning. En kartläggning. Rapport 2000:11. Tukholma 2000.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Grov kvinnofridskränkning. Brottets hantering och utveckling i rättskedjan 1998–2017. Rapport 2019:8. Tukholma 2019.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Grov fridskränkning mot vuxen. Rapport 2023:7. Tukholma 2023.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Brott i nära relation. Kartläggning av utsatthet under 2022 och under livstiden. Rapport 2024:4. Tukholma 2024.

Committee against Torture, Concluding observations on the eighth periodic report of Finland. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. United Nations 2024. CAT/C/FIN/CO/8.

Committee of the Parties, Conclusions on the implementation of recommendations in respect of Finland adopted by the Committee of the Parties to the Istanbul Convention. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention), United Nations 2023. IC-CP/Inf(2023)7.

Ds 2022:18. Straffansvar för psykiskt våld. Justitiedepartement. Tukholma 2022.

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO), Baseline evaluation report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). FINLAND. GREVIO/Inf(2019)9. Council of Europe 2019. (GREVIO 2019a)

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO), Baseline evaluation report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). SWEDEN. GREVIO/Inf(2018)15. Council of Europe 2019. (GREVIO 2019b)

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO), First thematic evaluation report. Building trust by delivering support, protection and justice. FINLAND. GREVIO(2024)9. Council of Europe 2024.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta (EU) 2022/0066.

Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA), Violence Against Women: an EU wide survey. Main results. Publications Office of the European Union 2015.

Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA), Eurostat ja European Institute for Gender Equality (EIGE), EU gender-based violence survey – Key results. Experiences of women in the EU-27. Publications Office of the European Union 2024. (FRA, Eurostat ja EIGE 2024)

HE 365/1992 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain väkisinmakaamista ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevien säännösten muuttamisesta.

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 9/1997 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.

HE 44/2002 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 78/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.

HE 19/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.

HE 46/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 155/2014 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.

HE 65/2024 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun 3 §:n muuttamisesta.

HE 69/2024 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

HE 130/2024 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta.

Home Office, Review of the controlling or coercive behaviour offence. Lontoo 2021.

Home Office, Controlling or Coercive Behaviour. Statutory Guidance Framework. Lontoo 2023.

Ju2025/01157. Utkast till lagrådsremiss. En särskild straffbestämmelse för psykiskt våld. Justitiedepartement. Tukholma 2025.

LaVM 13/2005 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi rikosasioiden sovittelusta.

LaVM 21/2010 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.

Oikeusministeriö, Pahoinpitelyrikos läheissuhteissa ja työpaikalla. Työryhmämietintö 2009:11. Helsinki 2009.

Oikeusministeriö (Ruuskanen, Elina), Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15. Helsinki 2020.

Oikeusministeriö (Tolvanen, Matti – Silvennoinen, Elisa), Selvitys henkisen väkivallan rangaistavuudesta ja vainoamisen oikeuskäytännöstä Suomessa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:20. Helsinki 2023.

Oikeusministeriö (Järvinen, Saija – Alanko, Markus – Piispa, Minna), Toimenpideohjelma nuoris- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024–2027. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13. Helsinki 2024.

PeVL 41/2001 vp, Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (terrorismin torjuminen).

Regeringens proposition (Prop.) 1987/88:137, Om besöksförbud. Tukholma 1988.

Regeringens proposition (Prop.) 1998/99:145, Ändring av fridskränkingsbrotten. Tukholma 1999.

Regeringens proposition (Prop.) 1997/98:55, Kvinnofrid. Tukholma 1998.

Regeringens proposition (Prop.) 2010/11:45, Förbättrat skydd mot stalkning. Tukholma 2011.

Regeringens proposition (Prop.) 2012/13:108, Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Tukholma 2013.

Regeringens proposition (Prop.) 2016/17:222, Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten. Tukholma 2017.

Regeringens proposition (Prop.) 2020/21:217, Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer. Tukholma 2021.

Regeringens proposition (Prop.) 2021/22:138, Ett särskilt brott för hedersförtryck. Tukholma 2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016—2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2016:4. Helsinki 2016.

SOU 1995:60, Kvinnofrid. Betänkande av Kvinnovåldskommissionen. Tukholma 1995.

SOU 2020:57, Ett särskilt hedersbrott. Betänkande av Hedersbrottsutredningen. Tukholma 2020.

Valtioneuvosto, Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011 — Avoin, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi. Hallituksen julkaisusarja 1/2011. Helsinki 2011.

Valtioneuvosto, Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Julkaisuja 31/2019. Helsinki 2019.

Valtioneuvosto, Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023 – Vahva ja välittävä Suomi. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Helsinki 2023. (Valtioneuvosto 2023a)

Valtioneuvosto (Suonpää, Karoliina; Koskela, Tarja; Sutela, Mika; Törölä, Miisa; ja Aaltonen, Mikko), Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot - Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:16. Helsinki 2023. (Valtioneuvosto 2023b)

Oikeuskäytäntö

Suomen korkein oikeus

KKO 2002:2

KKO 2003:100 (ään.)

KKO 2011:66

KKO 2012:9

KKO 2018:22

KKO 2020:20

Suomen alioikeudet

ISHO 26.3.2021 21/112950

Muut ratkaisut

Apulaisoikeuskansleri 13.10.2025, dnro 934/70/2025.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

EIT, Kontrová v. Slovakia, tuomio 31.5.2007.

EIT, Opuz v. Turkki, tuomio 9.6.2009.

EIT, E.S. ym. v. Slovakia, tuomio 15.9.2009.

EIT, A v. Kroatia, tuomio 14.10.2010.

EIT, Hajduova v. Slovakia, tuomio 30.11.2010.

EIT, D.M.D. v. Romania, Tuomio 3.10.2017

Ruotsin korkein oikeus (högsta domstolen)

NJA 1991 s. 83

NJA 1999 s. 102

NJA 2003 s. 144

NJA 2004 s. 97

NJA 2013 s. 588

NJA 2024 s. 632

B 8753-24 (2025)

Ruotsin alioikeudet

RH 2003:11

RH 2006:29

RH 2008:7

Lyhenteet

BrB Brottsbalken

BRÅ Brottsförebyggande rådet

EIS Euroopan ihmisoikeussopimus

EIT Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

EU Euroopan unioni

FRA Euroopan unionin perusoikeusvirasto

GREVIO Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (the Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence)

HD Högsta domstolen

HE Hallituksen esitys

ISHO Itä-Suomen hovioikeus

KKO Korkein oikeus

LaVM Lakivaliokunnan mietintö

OK Oikeudenkäymiskaari (4/1734)

PeVL Perustuslakivaliokunta

PL Perustuslaki (731/1999)

RL Rikoslaki (39/1889)

SopS Suomen säädöskokoelman sopimussarja

SVT Suomen virallinen tilastokeskus

THL Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Vp Valtiopäivät

YK Yhdistyneet kansakunnat

1. JOHDANTO

1.1. Lähisuhdeväkivalta

1.1.1. Erityispiirteet

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, joka kohdistuu tekijän läheiseen. Tekijän läheinen voi olla entinen tai nykyinen kumppani, vanhempi, isovanhempi, lapsi, sisarus tai muu sukulainen ja läheinen. Koska lähisuhdeväkivallassa erinäiset väkivallan teot kohdistuvat tahoon, johon tekijällä on lähtökohtaisesti tunneside, väkivallan muotoon sisältyy usein erityispiirteitä.

Yksi erityispiirteistä on väkivallan monimuotoisuus. Lähisuhdeväkivalta voi sisältää niin fyysistä ja seksuaalista kuin henkistä väkivaltaa. Väkivallan erilaiset muodot ovat osa tekijän uhriin kohdistamaa vallankäyttöä.¹ Uhrin väkivaltakokemukset eivät rajoitu yksittäisiin fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tekoihin, vaan lähisuhdeväkivaltaa kokeva henkilö on laajan ja jatkuvan itsemääräämisoikeuden loukkaamisen alainen.² Uhrista tulee usein riippuvainen ja alistainen tekijään nähden.³ Tämän vuoksi suhteessa vallitsee tyypillisesti valtaepätasapaino. Lisäksi lähisuhdeväkivalta useimmiten tapahtuu kotona⁴, joka nähdään yksilön erityisen suojattuna⁵ tilana.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperin mukaan lähisuhdeväkivaltaa voidaan kuvata kolmivaiheisena kehänä. Ensimmäisenä kehän vaiheena on jännityksen rakentuminen sekä kasvava vaaran tunne. Toiseksi tulee itse väkivaltatapahtuma. Kolmantena vaiheena on rakastaminen, katumus ja pahoittelu. Yleensä kehä jatkaa kiertämistään siten, että kolmannen vaiheen jälkeen ensimmäinen toistuu. Toistuvuus on yksi lähisuhdeväkivallan tyypillisiä erityispiirteitä.⁶

Erityispiirteiden vuoksi lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuminen poikkeaa kokemuksena muun kuin läheisen tekemästä väkivallasta. Lähisuhdeväkivalta on usein kokonaisvaltaista ja uhrin elämää jatkuvasti rajoittavaa toimintaa. Sen vuoksi lähisuhdeväkivalta voidaan nähdä muita väkivallan muotoja moitittavampana.⁷ Lähisuhdeväkivaltaa varten onkin luotu erityissääntelyä kansainvälisesti ja se on huomioitu suomalaisessa lainsäädännössä.

¹ Niemi-Kiesiläinen 2004, s. 41–42 ja 103.

² Qvist 2019, s. 40.

³ HE 78/2010 vp, s. 4, 10–11 ja 14.

⁴ Beuker – Näsi 2024, s. 13.

⁵ Esim. Kotirauhan suojaamana.

⁶ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019, s. 14.

⁷ Ks. Qvist 2019, s. 37–41.

1.1.2. Ilmiö Suomessa

Vuonna 2024 viranomaisten tietoon tuli 13 000 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikosta, joissa oli 12 500 uhria.⁸ Lähisuhdeväkivallasta tulee mainita, että se on usein piilorikollisuutta eli viranomaisten tietoon tulevat tapaukset eivät luo ilmiöstä täyttä kuvaa. Poliisi ei myöskään kirjaa rikosilmoitusta kaikesta lähisuhdeväkivallasta esitutkintalaista huolimatta.⁹ Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan vähintään läimäysin käsittävää fyysistä väkivaltaa kokeneista vain 18,4 prosenttia on ilmoittanut asiasta poliisille. Poliisin tietoon¹⁰ tuleva väkivalta on kuitenkin nousussa. Vuosina 2013–2021 edellä mainitun kaltaisesta väkivallasta ilmoitti ainoastaan 10–13 prosenttia uhreista. Nousu on tilastollisesti merkityksellinen edellä mainitun kaltaisen väkivallan osalta, mutta rikosuhritutkimuksessa on huomautettu, että kokonaisuudessaan uhrin olivat ilmoittaneet poliisille vain kahdesta prosentista kaikesta lähisuhdeväkivallasta.¹¹

Lähisuhdeväkivalta on sukupuolittunutta väkivaltaa, sillä tilastojen mukaan tyypilliset uhrin ovat naisia ja tekijät miehiä. Suomessa vuonna 2023 täysi-ikäisistä lähisuhdeväkivallan uhreista 75 prosenttia oli naisia ja epäillyistä 77 prosenttia miehiä.¹²

EU:n perusoikeusviraston vuonna 2015 julkaiseman tutkimuksen mukaan Suomessa 47 prosenttia yli 15-vuotiaista naisista on kertonut kokeneensa seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa.¹³ Suomessa naiset kokevat enemmän väkivaltaa kuin suurimmassa osassa muissa tutkimuksen EU-valtioissa.¹⁴ Vuonna 2021 Suomen sisäisesti tehdyn tutkimuksen tulosten mukaan luvut naisten kokemasta väkivallasta ovat pysyneet edelleen linjassa vuoden 2015 tulosten kanssa. Vuoden 2021 tutkimuksen mukaan kokonaisuudessaan 57 prosenttia naisista on kokenut elämänsä aikana jonkun tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai uhkailua. Miehistä 46 prosenttia on kokenut vastaavaa.¹⁵

⁸ Tilastokeskus 13.6.2025. Uhrien määrä on kasvanut kolmessa vuodessa noin 1500. Vuonna 2021 kyseisten rikosten uhreja tuli viranomaisten tietoon 10 900. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023, s. 3.

⁹ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019, s. 24.

¹⁰ Poliisi kuitenkin edelleen päättää läheiseen kohdistuvien lievien pahoinpitelyjen esitutkintoja asianomistajan rangaistusvaatimuksen puuttumisen tai peruuttamisen vuoksi, vaikka kohdistuessaan läheiseen lievä pahoinpitely ei ole vuoden 2011 lakimuutoksen jälkeen ollut asianomistajarikos. Apulaisoikeuskansleri 13.10.2025, dnro 934/70/2025, s. 2. Apulaisoikeuskanslerin ratkaisussa oli lisäksi kiinnitetty huomiota käytettyihin rikosnimikkeisiin. Osa lieviksi pahoinpitelyiksi kirjatuista lähisuhdeväkivallan teoista olivat päähän kohdistuneita iskuja ja kuristamista. Apulaisoikeuskansleri 13.10.2025, dnro 934/70/2025, s. 47.

¹¹ Beuker-Näsi 2024, s. 18.

¹² Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023, s. 3.

¹³ FRA 2015, s. 28.

¹⁴ Tämä toistuu myös kumppanin toimesta tehdyssä väkivallassa. Saman tutkimuksen mukaan 30 prosenttia yli 15-vuotiaista naisista Suomessa on kertonut kokeneensa kumppaninsa tekemää seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa. Prosenttimäärä on suurempi kuin useimmissa muista maista.

¹⁵ Keski-Petäjä – Attila 2023b, s. 8.

Kun katsotaan naisten kokemaa fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa sekä uhkailua kokonaisuutena, siitä suurin osa on nykyisen tai entisen kumppanin tekemää väkivaltaa.¹⁶ Suomessa fyysistä väkivaltaa, uhkailua tai seksuaaliväkivaltaa nykyisen tai entisen parisuhdekumppanin taholta on kokenut 34 prosenttia naisista ja 18 prosenttia miehistä.¹⁷ Vähintään kerran tapahtunutta henkistä väkivaltaa kumppanin taholta on elämänsä aikana kokenut 49,7 prosenttia parisuhteessa olleista naisista ja 41,4 prosenttia miehistä.¹⁸ Aikuisiin kohdistuneesta lähisuhdeväkivallasta noin 75 prosenttia oli pahoinpitelyjä ja noin 20 prosenttia laittomia uhkauksia.¹⁹ Vuoden 2023 tutkimustulosten mukaan naiset kokivat erityisesti enemmän kumppanin tekemää seksuaalista väkivaltaa, uhkailua ja lievempää väkivaltaa. Kumppanin tekemää vakavaa fyysistä väkivaltaa miehet ja naiset kokivat yhtä usein, kun tilastoissa ei huomioida kuolemaan johtanutta väkivaltaa²⁰

Verrattuna aikuisten naisten henkirikoskuolleisuuteen Suomessa lähisuhdeväkivaltaan kuolleiden naisten määrä on korkea. Vuosien 2013–2023 aikana aikuisista henkirikoksien naisuhreista 61 prosenttia oli puolisonsa, seurustelukumppaninsa tai entisen kumppaninsa surmaama ja kymmenessä prosentissa surmaaja oli muu lähiomainen. Loput surmaajat olivat tuttavias ja ennalta tuntemattomia²¹ henkilöitä.²² Täten yli 70 prosentissa tapauksista henkirikoksen tekijä on ollut naisuhrin lähiomainen. Saman tutkimuksen mukaan miesuhrien kohdalla luku on 18 prosenttia. Miesuhreista yhdeksän prosenttia oli surmattu nykyisen tai entisen kumppanin toimesta ja loput yhdeksän prosenttia muun lähiomaisen toimesta. Miesuhrit lähtökohtaisesti joutuvat tuttaviansa tai heille aiemmin tuntemattoman henkilön surmaamaksi. Miehet joutuvat henkirikoksen uhriksi kuitenkin useammin kuin naiset, sillä henkirikoksen uhreista vuosien 2013–2023 välisellä ajalla miehiä oli 70 prosenttia ja naisia puolestaan 30 prosenttia.²³ Miehet olivat henkirikoksissa myös enemmän pääepäiltyinä. Pääepäilty henkirikoksessa oli miespuolinen 87 prosentissa tapauksia ja nainen 13 prosentissa tapauksia.²⁴ Suomessa kuolemaan johtaneen lähisuhdeväkivallan naisuhrien määrä laski 2000-luvun alkupuolella. Määrä ei ole laskenut 2010-luvulta lähtien.²⁵

¹⁶ Kokonaisuudessaan 57 prosenttia naisista kokee väkivaltaa, 34 prosenttia kokenut sitä kumppanin toimesta. Keski-Petäjä – Attila 2023b, s. 8.

¹⁷ Keski-Petäjä – Attila 2023a, s. 17.

¹⁸ Keski-Petäjä – Attila 2023a, s. 20.

¹⁹ Suomen virallinen tilasto 2020, kohta täysi-ikäiset uhrat.

²⁰ Beuker – Näsi 2024, s. 16.

²¹ Surmaajista 14 prosenttia oli tuttavias ja 7 prosenttia tuntemattomia.

²² Törölä – Raeste 2025, s. 12.

²³ Törölä – Raeste 2025, s. 26.

²⁴ Törölä – Raeste 2025, s. 25.

²⁵ Valtioneuvosto 2023b, s. 96–97.

Ilmiön sukupuolittuneisuus on kansainvälistä. WHO:n tietojen mukaan kansainvälisesti yksi kolmesta naisesta on kohdannut parisuhdeväkivaltaa nykyisen tai entisen kumppanin toimesta.²⁶ Täten naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on katsottu osaksi sukupuoliperusteista syrjintää. Asiaan on kansainvälisesti reagoitu muun muassa yleissopimusten muodossa. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi on luotu muun muassa Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus), sekä kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW-sopimus). Suomi on ratifioinut molemmat sopimukset. Euroopan komissio on hyväksynyt sukupuolten tasa-arvostrategian vuosille 2020–2025. Osana strategian toteuttamista toukokuussa 2024 hyväksyttiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1385 naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta. Direktiivin tavoitteena on luoda kattava kehys naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan tehokkaalle ehkäisemiselle ja torjumiselle kaikkialla unionissa.

Parisuhteessa olevien tai olleiden miesten naisiin kohdistama väkivalta on lähisuhdeväkivallan tyypillisin ilmenemismuoto, mutta väkivaltaa tapahtuu myös muissa lähisuhteissa. Yksi lähisuhdeväkivallan muoto on vanhempien lapsiinsa kohdistama väkivalta. Vuonna 2022 viranomaisten tietoon tuli noin 2 400 alaikäiseen lapseen kohdistunutta tapausta, joissa väkivallan tekijänä oli lapsen vanhempi. Vuotta aiemmin määrä oli noin seitsemän prosenttia pienempi. Lisäksi viranomaisten tietoon tuli noin 300 tapausta, joissa tekijä oli joku muu kuin lapsen vanhempi.²⁷ Lapset ovat usein myös vanhempiensa välisen väkivallan todistajia. Tätä voidaan pitää yhtenä lähisuhdeväkivallan muotona.²⁸ Ruotsissa on vuonna 2021 kriminalisoitu tilanteet, joissa lapsi on todistanut lähisuhdeväkivaltaa (*Barnfridsbrott*, BrB 4:3).²⁹

Voidaan todeta, että naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on Suomessa vakava ongelma. Tämä on huomioitu kansainvälisesti.³⁰ Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista valvova Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) on nostanut esille sen, ettei suomalainen rikosoikeudellinen järjestelmä tunnista riittävässä

²⁶ World Health Organization 25.3.2024, kohta Key facts.

²⁷ Tilastokeskus 5.10.2023.

²⁸ Hautanen 2017, kohta Parisuhdeväkivallan vaikutus lapsiin ja vanhemmuuteen.

²⁹ Barnfridsbrott koskee tilanteita, joissa lapselle läheinen tekijä on kohdistanut väkivaltaa lapselle läheiseen uhuriin. Lapsen ei ole tullut todistaa väkivaltatilannetta kokonaisuudessaan. Ei ole myöskään edellytetty, että lapsi olisi ollut fyysisesti samassa tilassa, missä väkivalta on tapahtunut. Lapsen on kuitenkin tullut kuulla tai nähdä vähintään osa väkivallasta. Seurausten näkeminen ei ole riittävää tai riski siitä, että lapsi joutuisi todistamaan väkivaltaa. Ks. Prop. 2020/21:170, s. 23–27.

³⁰ Ks. GREVIO 2019a.

määrin lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuutta. Suomea on kehoitettu erityisesti korostamaan lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuutta Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanossa, sillä sukupuolineutraali suhtautuminen sukupuolittuneeseen ilmiöön voi olla este naisten kokemusten tunnistamiselle ja naisten tosiasiallisille mahdollisuuksille saada oikeutta. GREVIO on lisäksi nostanut esille lähisuhteissa tapahtuvan henkisen väkivallan vajavaisen rikosoikeudellisen sääntelyn. Asiantuntijaryhmän mukaan jo olemassa oleva rikoslaki huomioi henkisen väkivallan tietyssä määrin, mutta se ei huomioi lähisuhdeväkivallalle tyypillisiä lievien tekojen toistuvuutta ja toistuvuuden haitallisuutta uhrin henkiselle koskemattomuudelle.³¹ Lähisuhdeväkivalta ja ilmiön kohdistuminen naisiin on huomioitu jatkuvasti eri hallitusohjelmissa ja tasa-arvo-ohjelmissa niin aikeina kehittää palveluita lähisuhdeväkivallan uhreille sekä ehkäistä tai vähentää lähisuhdeväkivaltaa kuin arvioida tai poistaa³² lähisuhdeväkivallan sovittelumenettely.³³ Lähisuhdeväkivaltaa ei ole kuitenkaan kriminalisoitu omalla erityisellä säännöksellään.

1.1.3. Ilmiö Ruotsissa

EU:n perusoikeusviraston vuonna 2014 tekemän tutkimuksen mukaan Ruotsissa 46 prosenttia yli 15-vuotiaista naisista on kokenut seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa. 28 prosenttia naisista on kokenut seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa entisen tai nykyisen kumppanin toimesta.³⁴ Ruotsissa, Suomen tavoin, naiset kokevat enemmän väkivaltaa verrattuna suurimpaan osaan muista tutkimuksen EU-maista. Ruotsissa ja Suomessa prosentuaalisesti lähes samankokoinen osa naisista on kokenut väkivaltaa.³⁵

Yleisin parisuhdeväkivallan muoto on Ruotsissa mieheen naiseen kohdistama väkivalta.³⁶ Ruotsissa vuonna 2024 julkaistun kyselytutkimuksen mukaan jonkinlaista parisuhdeväkivaltaa on kokenut elämänsä aikana 35,3 prosenttia kyselyyn vastanneista naisista ja 20,8 prosenttia miehistä. Yleisin väkivallan muoto oli henkinen väkivalta, kuten loukkaukset ja nöyryytys.³⁷ Fyysistä väkivaltaa raportoi kokeneensa 14,6 prosenttia naisista ja 6,6 prosenttia miehistä. Seksuaalista väkivaltaa on kokenut 17,6 prosenttia naisista ja 2,5 prosenttia miehistä. Yleisimmin seksuaalista väkivaltaa koettiin kumppanin toimesta siten, että kumppani harrasti seksiä uhrin kanssa, vaikka

³¹ GREVIO 2019a, s. 6–8 ja 41–42.

³² Sovittelulakia uudistettiin vuonna 2024, jolloin lähisuhdeväkivalta pääpiirteissään rajattiin menettelyn ulkopuolelle. Asiaa käsitellään lisää tutkielman kohdassa 2.2.2.

³³ Ks. Valtioneuvosto 2011, s. 26; Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, s. 16; Valtioneuvosto 2019, s. 88 ja Valtioneuvosto 2023a, s. 195.

³⁴ FRA 2015, s. 28.

³⁵ Suomen tuloksiin verrattuna Ruotsin lukemat ovat yhden tai kaksi prosenttiyksikköä pienempiä edellä mainituissa kategorioissa.

³⁶ BRÅ 2024a, s. 10 ja 26.

³⁷ 30,4 prosenttia naisista ja 18,6 prosenttia miehistä oli kokenut henkistä väkivaltaa.

kumppanin olisi tullut ymmärtää, ettei uhri halunnut sitä.³⁸ Vain 2,7 prosenttia uhreista ilmoitti vuonna 2022 tapahtuneesta lähisuhdeväkivallasta poliisille.³⁹

Ruotsissa naiset joutuvat henkirikoksen uhreiksi lähtökohtaisesti entisten tai nykyisten kumppaneidensa toimesta. Lähes 60 prosenttia henkirikoksen naisuhreista vuosina 2018–2021 oli tullut entisen tai nykyisen kumppaninsa surmaamaksi. Miehillä vastaava luku oli vain 4 prosenttia.⁴⁰ Parisuhdeväkivaltaan kuolleiden naisten prosentuaalinen määrä henkirikosten naisuhreista on lähes sama myös Suomessa. Ruotsissa kuolemaan johtaneen parisuhdeväkivallan naisuhrien määrä laski 1990-luvusta lähtien 2000-luvun loppupuolelle. Merkityksellisin vähentyminen tapahtui 2000-luvun loppupuolella, jonka jälkeen määrä on pysynyt tasaisena.⁴¹

Lähisuhdeväkivalta ilmiönä sisältää useita samankaltaisuuksia Suomessa ja Ruotsissa. Molemissa valtioissa väkivallan muoto on laajaa uhriryhmää koskettava, uhrin ovat lähtökohtaisesti naisia, väkivalta on usein piilorikollisuutta ja sitä tapahtuu useimmiten⁴² kotona. Lisäksi molemissa valtioissa lähisuhdeväkivaltaan kuolleiden naisten määrä väheni 2010-lukuun saakka, jonka jälkeen määrä on pysynyt tasaisena. Merkityksellisen eron maiden välillä on tehnyt Ruotsin tapa reagoida asiaan rikosoikeudellisesti. GREVION Ruotsista tekemässä raportissa on keuhuttu Ruotsin toimintatapaa kriminalisoida erityisesti naisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa ja huomioida lähisuhdeväkivallan sukupuolittunutta luonnetta.⁴³

1.2. Tutkimusaihe ja -kysymykset

1.2.1. Tutkielman aihe, tutkimuskysymykset ja metodi

Vaikka lähisuhdeväkivalta on Suomessa yleinen ongelma, väkivallan muotoon ei ole puututtu erityisellä lähisuhdeväkivaltaa kriminalisoivalla lainsäädännöllä. Suomi näyttäytyy poikkeuksena Pohjoismaiden välisessä vertailussa, sillä Norja, Tanska ja Ruotsi ovat säätäneet erityistä lähisuhdeväkivaltaa koskevaa sääntelyä. Ruotsissa lähisuhdeväkivallan tuomitsemiseksi on säädetty törkeä naisrauhanloukkaus- ja rauhanloukkausrikossäännös (*grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning*). Ruotsin säännös ottaa huomioon lähisuhdeväkivallan erityisenä väkivallan

³⁸ BRÅ 2024a, s. 10.

³⁹ Naisuhreista 3,5 prosenttia ja miesuhreista 1,4 prosenttia. BRÅ 2024a, s. 9.

⁴⁰ BRÅ 2024b, s. 9.

⁴¹ BRÅ 2024b, s. 69.

⁴² Esimerkiksi Ruotsissa kuolemaan johtaneista perheväkivaltatapauksista 75 prosenttia tapahtui uhrin omassa kodissa. BRÅ 2024b, s. 67. Suomessa lähisuhdeväkivalta tapahtuu yleisimmin kotona. Beuker – Näsi 2024, s. 13.

⁴³ GREVIO 2019b, s. 7.

muotona ja huomioi sille ominaisen toistuvuuden. Suomessa vastaavan kaltaisen erityissääntelyn puuttuessa nousee esiin mahdollisuus vertailla järjestelmiä.

Tässä tutkielmassa vertaillaan Suomen ja Ruotsin lähestymistapaa lähisuhdeväkivaltaan ja selvitetään, mitä hyötyä Ruotsin säännöksestä olisi suomalaisessa rikosoikeusjärjestelmässä ja yhteiskunnassa. Tarkoituksena on selvittää ulkomaisen säännöksen hyötyjä ja ongelmakohtia sekä sopivuutta suomalaiseen järjestelmään. Täten tutkimuskysymyksinä ovat: miten lähisuhdeväkivalta on huomioitu Ruotsin rikosoikeudellisessa sääntelyssä, mitä ongelmia Ruotsin törkeän rauhaneloukkauksirikoksen säännöksessä on, ja voisiko ruotsalaisen säännöksen lisääminen suomalaiseen rikoslakiin hyödyttää Suomea.

Tutkielman pääasiallinen metodi on oikeusvertailu. Oikeusvertailu on joustava ja kehitykselle avoin oikeustieteen erityisala. Oikeusvertailussa ei ole tiettyä tutkimustapaa tai tavoitteenasettelua. Oikeusvertailulla pyritään tyypillisesti löytämään eri järjestelmien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä, joista voidaan tehdä päätelmiä.⁴⁴ Koska tarkoituksena on vertailla eri valtioiden tapoja säännellä rikosoikeudellisesti lähisuhdeväkivaltaa, teoreettis-metodologiselta luonteeltaan tutkielma on täten funktionaalista vertailua. Funktionaalisessa oikeusvertailussa pohditaan saman oikeudellisen ongelman ratkaisukeinoja eri järjestelmissä.⁴⁵

Tutkielmassa vertailun kohteena ovat lähisuhdeväkivaltaa sääntelevät oikeussäännöt, joten tutkielman vertailu tapahtuu pääsääntöisesti mikrotasolla⁴⁶. Vertailua tehdään pääsääntöisesti Ruotsin ja Suomen välillä, mutta valtioita vertaillaan lisäksi Isoon-Britanniaan henkisen väkivallan näkökulmasta. Koska lähisuhdeväkivallan rikosoikeudellista sääntelyä on pyritty ohjaamaan kansainvälisillä ihmisoikeussopimuksilla, voidaan myös vertailla näiden erilaisia toteuttamistapoja⁴⁷.

Jotta tutkielmassa voidaan toteuttaa tavoitetta vertailla eri valtioiden tapoja rikosoikeudellisesti säännellä lähisuhdeväkivaltaa, tulee tulkita eri oikeusjärjestelmien sisältämiä normeja. Lainopin tehtävänä on tutkia ja tulkita oikeusnormeja. Tulkinalla tarkoitetaan normien sisällön selvittämistä.⁴⁸ Tutkielmassa lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa hyödynnetään eri valtioiden rikosoikeudellisten säännösten tulkinassa.

⁴⁴ Husa 2013, s. 25–27.

⁴⁵ Husa 2013, s. 145.

⁴⁶ Mikrotasolla tapahtuva vertailu keskittyy samaa konkreettista oikeudellista ongelmaa ratkaisevien oikeussääntöjen vertailuun. Husa 2013, s. 126–127.

⁴⁷ Tämä on yksi oikeusvertailun funktioista. Ks. Mikkola 2001. Rikosoikeus on perusoikeusherkkä oikeudenala, joten ihmisoikeussopimusten toteuttamisen vertailu on tästäkin näkökulmasta soveltuva. Ks. Hahto 2001, s. 1298–1299.

⁴⁸ Rautiainen – Kostiainen – Kurki – Soininen – Määttä 2023, kohta 3.5.1.

Tutkielmassa säännöksistä ja järjestelmistä vertailun kautta löydetty erot ja yhtäläisyydet johtavat päätelmiin siitä, soveltaisiko törkeä rauhanloukkausrikos suomalaiseen rikosoikeuteen ja olisi siko tällainen säännös tarkoituksenmukainen suomalaisessa yhteiskunnassa. Pohdintaa tehdään myös henkisen väkivallan näkökulmasta. Vertailun intressi on täten praktinen. Praktisessa vertailussa pyritään hyödyntämään ulkomaisia sääntelyratkaisuja käytännöllisessä ongelmanratkaisussa.⁴⁹

Vertailun avulla tehdyt pohdinnat ja päätelmät sisältävät kriminaalipoliittisia näkökulmia sekä normatiiviseen oikeusfilosofiaan sisältyviä *de lege ferenda* -näkökulmia. Normatiivisessa oikeusfilosofiassa on tarkoitus pohtia sitä, minkälainen oikeusjärjestelmän pitäisi olla. De lege ferenda -tutkimuksessa on tarkoitus pyrkiä antamaan oikeusjärjestelmän kehittämistä koskevia suosituksia.⁵⁰ Kriminaalipoliitikka on osa rikosoikeudellista tutkimusta. Kriminaalipoliittisella tutkimuksella voidaan tarkoittaa tutkimusta, joka pyrkii osallistumaan rikollisuutta ja sen kontrollointia koskevaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai linjausten muotoiluun. Tutkimus voi asettaa tavoitteeksi esitellä vaihtoehtoisia toimintamalleja. Kriminaalipoliittinen tutkimus tuottaa tietoa arvo- ja tavoitevalintoja tekevälle päätöksentekijälle.⁵¹

Tutkielma sisältää oikeushistoriallisen katsauksen lähisuhdeväkivallan vaikutuksesta suomalaiseen oikeusjärjestelmään rikosoikeudellisissa kontekstissa sekä katsauksen ruotsalaisen törkeän rauhanloukkaussäännöksen muutoksiin. Katsaukset auttavat ymmärtämään paremmin säännösten ja järjestelmien sisältöä. Ne otetaan huomioon, kun pohditaan mahdollista lähisuhdeväkivallan tulevaa kriminalisointia ja tutkielman päätelmissä.

1.2.2. Tutkielman rakenne, aineisto ja aiheen raja

Tutkielman ensimmäisessä luvussa esitellään lähisuhdeväkivalta aiheena sekä kerrotaan ilmiöstä Suomessa ja Ruotsissa. Lisäksi luvussa käydään läpi tutkielman toteuttamisen olennaiset seikat. Toisessa luvussa katsotaan sitä, miten Suomessa on säädetty lähisuhdeväkivallasta rikosoikeudellisissa kontekstissa. Tutkielmassa käydään syvällisemmin läpi suomalaista väkivallan aiheesta ja pahoinpitelyä, sillä niiden vertailu ulkomaisiin säännöksiin tulee ajankohtaiseksi tutkielman jäljemmissä luvuissa. Samalla tehdään katsaus historian aikana tulleisiin muutoksiin. Kolmannessa luvussa syvennytään Ruotsin törkeän rauhanloukkausrikossäännöksen sisältöön, funktioihin ja historiaan. Tutkielman neljännessä luvussa käsitellään Ruotsin säännöksessä havaittuja ongelmakohtia ja pohditaan ongelmien ratkaisukeinoja, mikäli Suomessa

⁴⁹ Husa 2013, s. 79–80.

⁵⁰ Rautiainen – Kostiaisen – Kurki – Soininen – Määttä 2023, kohta 2.1.

⁵¹ Lappi-Seppälä 1997, s. 192–194.

säädettäisiin kyseisen kaltainen säännös. Neljännessä luvussa esitellään lisäksi tuleva Ruotsin henkistä väkivaltaa koskeva säännös ja Ison-Britannian pakottavan kontrollin säännös. Säännöksiä vertaillaan keskenään henkisen väkivallan näkökulmasta. Viidennessä luvussa pohditaan lähisuhdeväkivallan erityissäännöksen Suomelle tuottamia hyötyjä sekä säännöksen tarpeellisuutta ja kriminalisoinnin eri vaihtoehtoja. Näistä näkökulmista tarkastellaan myös henkisen väkivallan kriminalisointia. Kuudennessa luvussa käydään läpi tutkielman johtopäätökset.

Tutkielman sisältö on rajattu koskemaan pääasiallisesti Ruotsin rauhanloukkausrikoksen sisältöä ja sen vertailua sekä soveltumista suomalaiseen järjestelmään. Neljännessä luvussa esitellään kuitenkin Ison-Britannian pakottavan kontrollin säännös, jotta säännöstä voidaan vertailla Ruotsin tulevaan henkistä väkivaltaa koskevaan säännökseen. Säännöksiä vertaillaan, jotta viidennessä luvussa voidaan pohtia eri vaihtoehtoja suomalaiselle järjestelmälle henkisen väkivallan näkökulmasta. Säännöksistä ei tehdä yhtä syvällistä analyysiä kuin törkeästä rauhanloukkausrikoksesta ja sen toimivuudesta. Kyseiset säännökset eivät ole pääasiallisina vertailukohteina, sillä niiden lähtökohtana on huomioida vain yksi osa lähisuhdeväkivallasta. Tutkielma sivuaa myös rangaistuksen mittaamiseen liittyviä kysymyksiä, mutta ei pohdi syvällisemmin säännöksen liittyviä konkurrenssikysymyksiä. Aihetta on rajattu tutkielman pituusrajoitusten vuoksi.

Tutkielman aineistona ovat Ruotsin ja Suomen oikeuskäytäntö ja -kirjallisuus. Ruotsin oikeuskäytännöstä aineistona ovat pääasiassa HD:n tapaukset, mutta myös muutamat hovioikeuden tapaukset. Törkeistä rauhanloukkausrikoksista on tehty Ruotsissa kirjallisuutta, mutta kattavin aiheesta tehty kirja on Malou Anderssonin väitöskirja *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning* vuodelta 2016. Ruotsin säännökseen on väitöskirjan julkaisun jälkeen tehty merkityksellisiä muutoksia, joten kirja ei ole kaikinensa enää ajankohtainen. Suomen oikeuskäytännöstä aineistona ovat lähtökohtaisesti julkaistut korkeimman oikeuden tuomiot. Lisäksi aineistona ovat Ruotsin ja Suomen lainsäädännön esityöt sekä viranomaisjulkaisut. Näiden pääasiallisten aineistojen lisäksi aineistona ovat suppeammin Ison-Britannian oikeuskirjallisuus sekä viranomaisjulkaisut.

2. LÄHISUHDEVÄKIVALLAN SÄÄNTELY SUOMESSA

2.1. Lähisuhdeväkivalta rikosoikeudellisen sääntelyn kontekstissa

2.1.1. Pahoinpitelyn tunnusmerkistö ja henkinen väkivalta

Edellä todetun mukaisesti lähisuhdeväkivaltaa ei ole kriminalisoitu omalla erityisellä säännöksellään Suomen rikoslaissa (39/1889, RL). Lähisuhdeväkivaltaan sovelletaan samoja rikoslain pykäläitä kuin muihinkin väkivallan tekoihin. Yleisiä lähisuhdeväkivaltaan soveltuvia tunnusmerkistöjä ovat muun muassa rikoslain 20 luvun seksuaalirikokset, 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, sekä 25 luvun 7 §:n mukainen laitton uhkaus ja 7 a §:n mukainen vainoaminen. Lisäksi lähisuhdeväkivaltaan voi monimuotoisuutensa vuoksi sisältyä esimerkiksi rikoslain 28 luvun mukaisia omaisuusrikoksia tai 24 luvun mukaisia yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkausrikoksia.

Tilastotietojen perusteella henkinen väkivalta on Suomessa yleisin lähisuhdeväkivallan ilmenemismuoto.⁵² Henkistä väkivaltaa voidaan tehdä useilla eri tavoilla. Se voi sisältää muun muassa loukkauksia, uhkailua, tarkkailua ja uhrin toiminnan rajoittamiseen tähtääviä tekoja. Henkiselle väkivallalle ei ole kirjattu määritelmää lainsäädäntöön.⁵³ Tekotapojen monimuotoisuudesta johtuen henkisestä väkivallasta voidaan tuomita useilla eri rikoslain säännöksillä.

RL 21:5.1:n mukaan pahoinpitelystä voidaan tuomita henkilö, joka *”tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan”*. Tunnusmerkistö jättää tekotavan avonaiseksi. Ruumiillisen väkivallan osalta ei tarvitse osoittaa seurauksen syntymistä. Ainoastaan toisen ruumiillisen koskemattomuuden vahingoittaminen riittää.⁵⁴ Henkisestä väkivallasta voidaan Suomessa tuomita RL 21:5.1:n nojalla pahoinpitelynä, mikäli henkinen väkivalta on johtanut uhrin terveyden vahingoittumiseen. Pahoinpitelyn tunnusmerkistöä uudistettiin vuonna 1995. Yhtenä tarkoituksena oli laajentaa säännös koskemaan henkistä väkivaltaa, kun se on aiheuttanut terveydellisen seurauksen.⁵⁵

Todetun mukaisesti pahoinpitelyn säännöksessä ei ole määritetty henkistä väkivaltaa, joten mahdolliset tekotavat on jätetty avoimeksi. Säännöksen perusteluissa katsottiin, että henkinen väkivalta käsitteenä on liian epämääräinen.⁵⁶ Tunnusmerkistön täyttymiseksi olennaisempaa on

⁵² Keski-Petäjä – Attila 2023a, s. 20.

⁵³ Oikeusministeriö 2023, s. 14.

⁵⁴ Lappi-Seppälä 2022, s. 611.

⁵⁵ HE 94/1993 vp, s. 91.

⁵⁶ HE 94/1993 vp, s. 91 ja 95–96.

se, että teosta on aiheutunut säännöksen mukainen seuraus.⁵⁷ Jotta henkisestä väkivallasta voidaan tuomita pahoinpitelynä, uhrin terveyden vahingoittamisen on tullut olla tahallista⁵⁸. Täten tekijän on tullut olla tekonsa seurauksesta tietoinen tai pitää sitä varsin todennäköisenä seurauksena.⁵⁹

Yleensä terveyden vahingoittumisen todistamiseksi vaaditaan lääkärinlausuntoa, jossa todetaan terveyden vahingoittuminen ja teon sekä sen seurauksen syy-yhteys.⁶⁰ Syy-yhteyden todistaminen voi kuitenkin olla haastavaa, sillä henkisen hyvinvoinnin järkkymisen syyt voivat olla moninaisia ja tällöin henkinen väkivalta voi olla vain yksi näistä syistä. Korkein oikeus ei ole antanut ennakkoratkaisuja liittyen pahoinpitelyn tunnusmerkistön soveltamiseen henkisen väkivallan tilanteissa. Muissakin tuomioistuimissa pahoinpitelyn tunnusmerkistöä sovelletaan vain harvoin henkisen väkivallan tilanteisiin. Mikäli tunnusmerkistöä sovelletaan, yleensä tekoon on liittynyt myös fyysistä väkivaltaa.⁶¹ Fyysisen väkivallan todistaminen voi olla helpompaa, sillä siihen liittyy usein ulkoisesti todennettavia seurauksia. Tällöin ruumiillisen väkivallan tapahtuminen on helpompi näyttää toteen.

Pahoinpitelystä voidaan tuomita myös törkeänä tai lievänä. Pahoinpitelystä tulee tehdä kokonaisarvostelu. Henkistä väkivaltaa arvioitaessa tulee huomioida muun muassa terveyden vahingoittamisen vähäisyys. Mikäli pahoinpitely on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, tekijä voidaan tuomita RL 21:7:n mukaisesti lievästä pahoinpitelystä.⁶² Törkeälle pahoinpitelylle on asetettu kvalifointiperusteita RL 21:6:ssä. Kvalifointiperusteista pahoinpitelyllä aiheutettu vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila voidaan nähdä soveltuvan myös henkisen väkivallan tilanteisiin. Vakavana sairautena tai hengenvaarallisena tilana voisivat soveltua esimerkiksi pahoinpitelyn aiheuttamat vakavat mielenterveysongelmat, jotka ovat johtaneet uhrin itsetuhoisuuteen. Kvalifointiperusteiden soveltumisen lisäksi rikoksen tulee olla kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lähtökohtaisesti kvalifointiperusteista myös rikoksen tekeminen erityisen raa'alla tai julmalla tavalla voisi tulla kyseeseen henkisen väkivallan tapauksissa.

Pahoinpitelyn tekotapojen ollessa määrittelemättömiä tunnusmerkistöä voidaan soveltaa laajaan määrään henkisen väkivallan ilmentymiä. Koska henkinen väkivalta on yleisin lähisuhdevä-

⁵⁷ Oikeusministeriö 2023, s. 14.

⁵⁸ Tuottamuksellisesta henkisen terveyden vahingoittamisesta voidaan tuomita RL 21:10:n mukaisena vammantuottamuksena.

⁵⁹ Lappi-Seppälä 2022, s. 613.

⁶⁰ Oikeusministeriö 2023, s. 14.

⁶¹ Oikeusministeriö 2023, s. 45.

⁶² Matikkala 2023a, s. 259.

kivallan muoto ja pahoinpitelyn tunnusmerkistö kaikista kattavin henkisen väkivallan muotoja kriminalisoiva säännös, pahoinpitelyn henkisen väkivallan perusteella tulisi olla yleisin lähisuhdeväkivaltaan sovellettava säännös. Lähisuhdeväkivallan kriminalisoinnin kannalta on ongelmallista, että pahoinpitelystä tuomitaan vain harvoin henkisen väkivallan perusteella. Mikäli henkilön väkivalta ei sovellu muihin rikoslain säännöksiin, joiden tekotavat ovat rajallisempia, väkivalta jää monesti tuomitsematta. Jos rikosoikeus ei vastaa riittävästi koettuun väkivaltaan, uhrin eivät välttämättä halua ilmoittaa poliisille väkivallasta ja tämä voi voimistaa lähisuhdeväkivallan asemaa piilorikollisuutena.

2.1.2. Vainoaminen

Muita henkiseen väkivaltaan liittyviä tunnusmerkistöjä voivat olla muun muassa RL 25:7a:n mukainen vainoaminen, RL 25:7:n mukainen laiton uhkaus ja RL 24:9:n mukainen kunnianloukkaus. Kyseisissä tunnusmerkistöissä on lähtökohtaisesti kriminalisoitu jokin henkisen väkivallan yksittäinen osa-alue tai teko. RL 25:7a:n mukaisesti vainoamisesta voidaan tuomita henkilö, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista. Toistuvat teot tulee tehdä siten, että ne ovat omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta.

Pykälän mukaisen uhkailun ei tarvitse täyttää laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä. Uhkaamisella tarkoitetaan sitä, että tekijä tekee uhrille tiettäväksi, että voi tapahtua jokin asia, joka on uhrille epämiellyttävä. Lisäksi tekijä tekee uhrille tiettäväksi, että epämiellyttävän asian tapahtuminen on tekijän vallassa. Uhkaaminen osoitetaan uhrille, mutta uhkaus voi sisältää epämiellyttävän asian tapahtumista toiselle henkilölle, kuten uhrin lapselle, tai uhrin omaisuudelle. Uhkaus voi sisältää vaatimuksen uhrille toimia jotenkin, mutta se ei ole välttämätöntä tekotapatunnusmerkin toteuttamiseksi.⁶³ Tekijä voi vainota uhriaan myös ottamalla uhriin toistuvasti yhteyttä. Yhteydenotoilla tarkoitetaan, että tekijä kommunikoi uhrin suuntaan. Yhteydenottoja voivat olla esimerkiksi puhelut, viestit ja käyminen uhrin luona. Myös keskustelupalstalle jätetyt viestit, soittopyynnöt, lähetetyt lahjat tai kolmannen kautta toimitetut viestit voivat olla yhteydenottoja. Uhrin ei tarvitse reagoida yhteydenottoihin.⁶⁴ Oikeuskäytännössä yhteydenotot ovat olleet yleisin tapa vainoamisen toteuttamiselle.⁶⁵

Pykälän mukaista uhrin tarkkailua tekijä voi tehdä havainnoimalla. Tarkkailua voi tehdä aistinvaraisesti tai teknisellä laitteella, kuten kameralla. Tarkkailun tapahtumapaikkaa ei ole rajoitettu

⁶³ HE 19/2013 vp, s. 50.

⁶⁴ HE 19/2013 vp, s. 51.

⁶⁵ Oikeusministeriö 2023, s. 40.

koskemaan ainoastaan yksityisiä tai julkisia tiloja.⁶⁶ Säännöksen mukainen seuraaminen tarkoittaa fyysistä seuraamista. Tekijän tulee fyysisesti liikkua uhrin sijaintiin. Tekijä voi myös ennakoida uhrin liikkumista ja saapua sijaintiin ennen uhria. Säännöksen esitöissä (HE 19/2013 vp) ei ole määritelty enimmäisetaisyyttä, jotta tekijän voitaisiin katsoa liikkuneen uhrin olinpaikkaan. Seuraamisen edellytyksenä ei ole se, että tekijä kommunikoi tai pyrkisi kommunikoimaan uhrin kanssa. Uhrin ei tarvitse olla tietoinen seuraamisesta tunnusmerkin toteutumisesta.⁶⁷

Muita edellä mainittuihin rinnastettavia tekotapoja ei ole määritetty hallituksen esityksessä. Tarkoituksena on ollut jättää tekotapatunnusmerkistö osittain avonaiseksi, koska vainoamisteot voivat olla monimuotoisia, ja tekniikan kehittyminen voi lisätä uusia tekotapoja. Tapojen tulee kuitenkin olla lueteltuihin tekotapoihin rinnastettavia ja merkitä vainoamista.⁶⁸

Osateot voivat olla myös yksittäisinä kriminalisoituja tekoja. Jos teosta on muualla laissa säädetty yhtä ankara tai ankarampi rangaistus, siitä tuomitaan erikseen ja tekoa ei oteta osaksi vainoamisrikosta. Vainoamisesta tuomitaan vähintään sakkoa ja enintään kaksi vuotta vankeutta. Muun muassa laittomalla uhkauksella ja pahoinpitelyllä on sama rangaistusasteikko. Näistä tuomitaan tällöin erillisinä rikoksina.⁶⁹

Vainoaminen on abstrakti vaarantamisrikos. Tekojen ei ole tullut tosiallisesti aiheuttaa uhrille pelkoa tai ahdistusta. Tekojen tulee olla tyypillisesti ahdistusta ja pelkoa aiheuttavia. Arviointi tehdään lähtökohtaisesti keskimääräisen henkilön reagoitavasta, mutta arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös tilanteeseen liittyvät yksittäiset olosuhteet, kuten uhrin ikä tai erityinen haavoittuvuus.⁷⁰ Tunnusmerkistön mukaisella ahdistuksella tarkoitetaan pelkoon rinnastuvaa ahdistusta. Ahdistus voi pelon tavoin olla lamauttavaa tai toimintakykyä estävää.⁷¹

Jotta tekijän toiminta täyttää vainoamisen tunnusmerkistön, tekijän tulee toistuvasti tehdä edellä mainitun mukaisia vainoamistekoja. Osatekojen tulee muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, joka perustuu tekijän motivaatioon. Teot yhdessä muodostavat uhrin elämää vakavasti häiritsevän tilan. Toistuvuutta ei ole määritelty tarkasti säännöksessä tai hallituksen esityksessä. Hallituksen esityksessä on todettu, että merkitystä on annettava osatekojen luonteelle, tekojen määrälle ja tekojen ajalliselle suhteelle. Tekojen kokonaisuudelta vaadittu tyypillinen pelon ja ahdistuksen

⁶⁶ Matikkala 2023b, s. 506.

⁶⁷ HE 19/2013 vp, s. 50.

⁶⁸ Matikkala 2023b, s. 507.

⁶⁹ HE 19/2013 vp, s. 52.

⁷⁰ Karkkulainen 2022, s. 12.

⁷¹ Matikkala 2023b, s. 509.

aiheuttaminen sekä toistuvuus ovat osittain kietoutuneet yhteen säännöksen tulkinnassa. Vähämerkityksisiä tekoja tulee olla enemmän kuin tekoja, jotka ovat yksittäisinäkin omiaan aiheuttamaan ahdistusta ja pelkoa.⁷² Mitä lyhyemmässä ajassa teot on tehty, sitä vähemmän tekoja tarvitaan.⁷³ Oikeuskäytännössä vainoamisesta on tuomittu lähinnä tilanteissa, joissa tekoja on ollut vähintään noin kymmenen. Toistuvuuden arviointia ei voi kuitenkaan pitää erityisen vakiintuneena, vaan se on vahvasti tapauskohtaista harkintaa.⁷⁴

Tekojen tulee olla oikeudettomia ja vastentahtoisesti tehtyjä. Oikeudettomia tekoja eivät ole esimerkiksi perintätoimiston yhteydenotot tai entisen puolison yhteisten lasten huoltoon liittyvät asianmukaiset yhteydenotot. Vastentahtoisuudella tarkoitetaan, että teot tapahtuvat vastoin uhrin tahtoa. Uhrin ei tarvitse osoittaa vastentahtoisuutta, vaan vastentahtoisuus päätellään olosuhteista.⁷⁵ GREVIO on kuitenkin vuonna 2019 julkaisemassaan raportissa todennut, että osassa tuomioistuimiin päätyneitä tapauksia uhrin vastentahtoisuutta ilmaisevaa kommunikaatiota oli pidetty rikoksen edellytyksenä.⁷⁶

Vainoaminen edellyttää tekijän tahallisuutta. Koska tunnusmerkistö ei edellytä tietyn seurauksen aiheuttamista, tahallisuutta arvioidaan olosuhdetahallisuutena. Rikoslaki ei määrittele olosuhdetahallisuutta. Olosuhdetahallisuuden alaraja on todennäköisyystahallisuus, joka ylittyy tilanteissa, joissa tekijä on mieltänyt tunnusmerkistön mukaisten tosiseikkojen olemassaolon tekohetkellä varmaksi tai varsin todennäköiseksi.⁷⁷

Säännös ei kriminalisoi lähisuhdeväkivaltaa kokonaisuudessaan, mutta rikos muodostaa merkityksellisen osan henkisen väkivallan kriminalisointia. Vainoaminen myös huomioi toistuvaa henkistä väkivaltaa Suomen rikoslain muihin säännöksiin verrattuna poikkeuksellisesti. Voidaan kuitenkin pohtia, miksi toistuvasta henkisestä väkivallasta on päädytty säätämään sama rangaistusasteikko kuin laittomasta uhkauksesta. Erityisesti tilanteessa, jossa oikeuskäytännössä on vaadittu lähes kymmentä vainoamisen osatekoa. Tuolloin yhden vakavan uhkauksen moitittavuus on katsottu rangaistukseltaan samanarvoiseksi kuin kymmenen pidemmällä aikavälillä tehdyn lievemmän uhkauksen, yhteydenoton, seuraamisen tai tarkkailun. Tällöin tulee pohtia, onko rikoksen rangaistusasteikossa huomioitu toistuvuuden ja pitkäaikaisuuden uhrille aiheuttamaa kärsi-

⁷² HE 19/2013 vp, s. 51.

⁷³ Oikeusministeriö 2023, s. 32.

⁷⁴ Törnqvist 2017, s. 453.

⁷⁵ Karkkulainen 2022, s. 9.

⁷⁶ GREVIO 2019a, s. 42.

⁷⁷ Karkkulainen 2022, s. 5–6.

mystä. Esimerkiksi toistuva parisuhdeväkivalta aiheuttaa entistä merkittävämpiä seurauksia uh-
rille ajan kuluessa.⁷⁸ Vainoamisesta voi muodostua uhrin elämää vakavasti häiritsevä koko-
naisuus, joten voidaan pohtia, onko kyseinen teko yhtä moitittava kuin kerran tehty vakava uh-
kaus.

2.2. Sääntelyn historia

2.2.1. Rikoslain uudistuksista ja kieltäytymisoikeuden murtamisesta

Vaikka Suomessa ei ole lähisuhdeväkivaltaa koskevaa omaa erityistä rikoslain säännöstä, väki-
vallan erityispiirteisyyttä on historian aikana muutoin huomioitu rikosoikeudellisessa lainsäädän-
nössä. Erityisyys on huomioitu muun muassa RL 21:16.1:n 2 kohdassa. Säännöksessä lievät pa-
hoinpitelyt muutettiin virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi, jos rikos on kohdistunut ”*tekijän avio-
puolisoon tai entiseen aviopuolisoon, sisarukseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alene-
vassa polvessa taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa tai on
ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen.*” Lievät pa-
hoinpitelyt läheisiin kohdistuessaan eivät ole enää asianomistajarikoksia. Muutosta koskevassa
hallituksen esityksessä (HE 78/2010 vp) on huomioitu lähisuhdeväkivallan tyypillisiä erityispiir-
teitä. Hallituksen esityksessä on mainittu, että lähisuhdeväkivaltaan liittyy monesti fyysisiä ja
henkisiä alistussuhteita, jotka voivat vaikuttaa asianomistajaan. Valtasuhteen vuoksi tekijä saat-
taa onnistuneesti painostaa uhria.⁷⁹ Tämän vuoksi syyteoikeutta on laajennettu. Lakimuutoksen
aiheuttamat muutokset viranomaisten kirjaamien pahoinpitelyrikosten kohdalla olivat huom-
tatavissa tilastollisena kasvuna vuosina 2011-2013.⁸⁰ Poliisi ei ole kuitenkaan täysin toteuttanut ky-
seistä lakimuutosta. Poliisi on vuoden 2011 jälkeenkin osassa tapauksista päättänyt lievien pa-
hoinpitelyiden esitutkintoja asianomistajan rangaistusvaatimuksen puuttumisen tai peruuttami-
sen vuoksi, vaikka pahoinpitelyt ovat kohdistuneet tekijän läheiseen. Apulaisoikeuskansleri on
epäillyt ongelman olevan laaja ja pitkäkestoinen tutkimiansa esitutkintapäätösten perusteella.⁸¹

Syyteoikeuden laajentaminen ei ole ensimmäinen kerta Suomen rikosoikeudellisessa histori-
assa, kun lähisuhdeväkivallan erityisyys on huomioitu. Rikoslaki sisälsi niin sanotun ”vakaan tah-
don pykälän” vuoteen 2004 saakka. Säännöksen perusteella syyttämättä jättäminen pahoinpite-

⁷⁸ Kainulainen – Niemi 2017, kohta parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestel-
mässä.

⁷⁹ HE 78/2010 vp, s. 11.

⁸⁰ Näsi – Danielsson 2019, s. 39–40.

⁸¹ Apulaisoikeuskansleri 13.10.2025, dnro 934/70/2025, s. 44–47.

lystä oli mahdollista, mikäli asianomistaja pyysi omasta vakaasta tahdostaan syyttämättä jättämistä eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatinut syytteen nostamista. Säännöksen kumoamista koskevan hallituksen esityksen (HE 144/2003 vp) perustelut olivat samankaltaiset kuin lievän pahoinpitelyn syyteoikeuden laajentamista koskeneet hallituksen esityksen perustelut. Esityksessä katsottiin, että syyttäjän ei ollut mahdollista todeta luotettavasti, oliko uhria painostettu pyytämään syyttämättä jättämistä.⁸²

Myös rikoslain seksuaalirikoksia koskeissa säännöksissä on huomioitu lähisuhdeväkivalta. Vuonna 1994 voimaan tullut rikoslain 20 luvun muutos laajensi vielä silloin niin kutsutun väkisinmakaamisen pykälän koskemaan myös avioliitossa tapahtuneita tekoja. Vuoteen 1994 asti raiskausta avioliitossa ei ollut kriminalisoitu. 1990-luvun alkuun saakka rikoslaissa näkyi ajatusmalli naisten seksuaalisesta velvollisuudesta ja miesten oikeudesta. Hallituksen esityksessä (HE 365/1992 vp) on todettu, että aiemmin sukupuoliyhteyden edellytyksenä on katsottu olevan avioliitto ja avioliiton osapuolten velvollisuutena on sukupuoliyhteys. Lakimuutosta perusteltiin 90-lukua edeltäneiden vuosikymmenten aikana avioliiton ja sukupuoliyhteyden välisen ehdottoman yhteyden merkityksen vähentymisellä, sillä avioliiton ohelle ja sitä edeltäväksi oli tullut muita parisuhdemuotoja. Hallituksen esityksen mukaan tämän vuoksi yhteiskunnassa oli korostunut näkökanta seksuaalisen itsemääräämisoikeuden tärkeydestä ja siitä, ettei avioliitto poista tai vähennä yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, vaikka sukupuolielämä olennaisesti kuuluu avioliittoon. Uudistuksen tavoitteena oli lisätä tasa-arvoa sekä parantaa rikosoikeudellista suojaa avioliitossa oleville henkilöille.⁸³ Avioliiton sisällä tapahtuvien raiskauksien sisällyttämistä rikoslakiin pohdittiin jo vuonna 1971 rikoslain 20 luvun uudistamisen yhteydessä. Tuolloin päädyttiin säilyttämään väkisinmakaaminen edelleen ainoastaan avioliiton ulkopuolisissa suhteissa ja teon kohteena pystyi olemaan ainoastaan nainen.⁸⁴

Oikeudenkäymiskaassa (4/1734, OK) on huomioitu lähisuhdeväkivallan tilanteet läheisen todistamisen kieltäytymisoikeuden murtamisessa. OK 17:17.1:ssa on säädetty läheisen oikeudesta kieltäytyä todistamasta. Momentin mukaan *“Asianosaisen nykyinen tai entinen aviopuoliso taikka nykyinen avopuoliso, sisarus, sukulainen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka se, jolla on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde asianosaiseen, saa kieltäytyä todistamasta.”* Tarkoituksena on ollut suojata yksityis- ja perhe-elämää, mutta myös ehkäistä konflikteja todistajan totuusvelvoitteen ja todistajan halun suojella

⁸² HE 144/2003 vp, s. 14.

⁸³ HE 365/1992 vp, s. 3–4.

⁸⁴ Raiskauksen kriminalisoiva pykälä tehtiin sukupuolineutraaliksi vasta vuoden 1999 seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen yhteydessä. Ks. HE 9/1997 vp, s. 172.

läheistään välillä.⁸⁵ OK 17:18.2:ssa säädetään läheisen kieltäytymisoikeuden murtamisesta. Momentin mukaan läheisen kieltäytymisoikeuden estämättä *“tuomioistuim voi rikosasiassa päättää, ettei todistajana kuultavalla asianomistajalla, jolla ei ole vaatimuksia, ole vaitiolo-oikeutta, jos on syytä epäillä, ettei hän ole itse päättänyt vaitiolo-oikeuden käyttämisestä.”* Kieltäytymisoikeuden murtaminen on tarkoitettu erityisesti lähisuhdeväkivallan tilanteisiin, joissa on nähty todennäköisenä epäasiallinen asianomistajatodistajaan kohdistettu vaikuttaminen. Hallituksen esityksessä on viitattu kiristyneeseen oikeudelliseen suhtautumiseen lähisuhdeväkivallan osalta ja esimerkiksi on käytetty lievän pahoinpitelyn laajennettua syyteoikeutta.⁸⁶ Todistajan kieltäytymisoikeuden vapaaehtoisuutta pohdittaessa tulee olla näyttöä, joka osoittaisi todistajaan kohdistettua painostusta tai uhkailua, mutta näyttökynnys on matala. Rautio ja Frände ovat esittäneet esimerkiksi tilanteen, jossa taustalla on aiempia pahoinpitelyitä ja uhkauksia, ja asianomistajatodistaja on puhunut tapahtuneesta poliisille, mutta päättää käyttää kieltäytymisoikeutta myöhemmin. Esimerkkitalanteessa näyttökynnys ylittyisi.⁸⁷ Vaitiolo-oikeus väistyisi, mikäli syytetyn läheinen on rikoksen uhri. Jos rikos kohdistuu toiseen, läheisellä on kieltäytymisoikeus.⁸⁸

Sääntelyn historiasta voidaan huomata, että suomalainen rikosoikeudellinen lainsäädäntö on usein huomionut lähisuhdeväkivallan Pohjoismaisia vertailukohteitaan myöhemmin. Avioliiton sisäisen raiskauksen kriminalisoiva säännösmuutos tehtiin vuonna 1994, kun Ruotsissa samanlainen muutos oli tehty jo vuonna 1965. Norjassa ja Tanskassa muutos oli tehty jo Ruotsia aiemmin.⁸⁹ Pahoinpitelyt tuotiin virallisen syytteen alaisuuteen Ruotsissa vuonna 1981, joten lieviä pahoinpitelyitä koskevaa syyteoikeuden laajennusta lähisuhdeväkivallan tilanteissa ei tarvinnut tehdä erikseen.⁹⁰ Tässäkin Ruotsi on kuitenkin ollut Suomea edellä lähes 30 vuotta, kuten avioliiton sisäisen raiskauksen kriminalisoinnissa. Tanskassa kaikki pahoinpitelyrikokset tuotiin virallisen syytteen alaisiksi vuonna 1989. Norjassa puolestaan lähisuhteissa tapahtuneet pahoinpitelyt ovat tulleet virallisen syytteen alaisiksi vuonna 1988.⁹¹ Suomi on ainoa näistä Pohjoismaista, joka ei ole erikseen kriminalisoinut lähisuhdeväkivaltaa. Historiaan verrattuna tämä on linjassa aiempien tilanteiden kanssa, sillä Suomi on yleensä lähisuhdeväkivaltaa huomioivissa rikoslainsäädännön muutoksissa ollut viimeinen uudistaja.

⁸⁵ Rautio – Frände 2020, s. 145–146.

⁸⁶ HE 46/2014 vp, s. 78.

⁸⁷ Rautio – Frände 2020, s. 159.

⁸⁸ HE 46/2014 vp, s. 79.

⁸⁹ HE 365/1992 vp, s. 2.

⁹⁰ Oikeusministeriö 2009, s. 24.

⁹¹ Oikeusministeriö 2009, s. 28–29.

2.2.2. Sovittelulain vuoden 2024 uudistus

Tuorein rikosoikeudellinen uudistus, jossa huomioitiin lähisuhdeväkivallan erityisyys, koski sovittelumenettelyä. Vuoden 2024 loppuun saakka voimassaolleen sovittelulain 13.2 §:n mukaan lähisuhdeväkivallaksi katsottiin väkivalta, joka oli ”*kohdistunut epäillyn puolisoon, lapseen, vanhempaan tai muuhun heihin rinnastettavaan läheiseen.*” Rinnastettaviksi läheisiksi voidaan laskea esimerkiksi entiset puoliset, muut perheenjäsenet ja lähisukulaiset.⁹² Sovittelulain 13.2 § koski sovittelualoitteen tekemisen rajaamista ainoastaan syyttaja- ja poliisiviranomaisille lähisuhdeväkivallan tapauksissa. Viranomaisaloitteisuuden lisäksi sovitteluun ei saanut ohjata toistuvaa⁹³ lähisuhdeväkivaltaa ja osapuolten tuli sovittelulain 2.1 §:n mukaisesti suostua sovitteluun vapaaehtoisesti.

Lakia muutettiin vuonna 2024, jolloin päädyttiin säätämään uusi 3 a §, jossa rajattiin lähisuhteessa tapahtuneita rikoksia sovittelumenettelyn ulkopuolelle, ja sovittelualoitteen tekemistä rajaava pykälä uudistettiin koskemaan vain yhtä poikkeustapausta. Lähisuhteen määritelmäksi lalettiin lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta laajentavan pykälän mukainen määritelmä. Hallituksen esityksessä (HE 130/2024 vp) täsmennettiin, että lähisuhteeksi voidaan katsoa muun muassa seurustelukumppanit, vaikka he eivät asuisi yhdessä. Lisäksi todettiin, että lasten, sisarusten, vanhempien ja isovanhempien ulkopuolelle jäävien sukulaissuhteiden osalta suhteen läheisyys vaatisi erityisiä perusteita suhteen laadusta. Hallituksen esityksessä on todettu HE 78/2010 vp:n mukaisesti, että läheisistä ei voida laatia tyhjentävää luetteloa, mutta läheinen suhde sisältää yleensä tunnepitoisen sitoutumisen toiseen. Asian tarkempi määrittely ja näyttökysymykset jätettiin oikeuskäytännön varaan. Läheisten ulkopuolelle jätettiin kuitenkin tavanomaiset koulunkäyntiin, opiskeluun tai vapaa-aikaan liittyvät ystävyys- ja kaverisuhteet.⁹⁴

Sovittelumenettelyn ulkopuolelle rajattiin tunnusmerkistöistä muun muassa väkivaltaa sisältävät rikokset, seksuaalirikokset, vapaudenriisto, laitton uhkaus ja vainoaminen. Sovittelumahdollisuus jätettiin kuitenkin vielä muun muassa rikoslain luvun 24 mukaisille kunnianloukkauksille, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseksi ja kotirauhan rikkomiseksi, jotka voidaan nähdä tyypillisinä lähisuhdeväkivaltaan liittyvinä rikoksina. Säännöksessä väkivaltaa sisältävillä rikoksilla on lähtökohtaisesti tarkoitettu vähintään lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttäviä rikoksia. Hallituksen esityksessä määritelmä on jätetty muutoin avonaiseksi, mutta perusteluissa

⁹² Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019, s. 26.

⁹³ LaVM 13/2005 vp, s. 5.

⁹⁴ HE 130/2024 vp, s. 50.

on painotettu lähinnä fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa. Hallituksen esityksessä henkisen väkivallan soveltuminen on katsottu harvinaisemmaksi.⁹⁵

Lähisuhteessa tapahtuneet edellä mainitun kaltaiset rikokset voidaan kuitenkin poikkeuksellisesti ottaa soviteltavaksi, mikäli syyttäjällä ei ole syyteoikeutta ja asianomistaja ei ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi. Kyseinen poikkeus mahdollistaa esimerkiksi seksuaalisen ahdistelun tai seksuaalisen kuvan luvattoman levittämisen sovittelun lähisuhteessa, sillä kyseisten tekojen syyteoikeus on rajattu asianomistajarikoksiksi tai erittäin tärkeän yleisen edun vaatimuksen alaiseksi RL 20:24:n nojalla. Lisäksi sovittelulaki mahdollistaa rikoksen sovittelun, jos rikos on kohdistunut alaikäisen epäillyn huoltajaan tai sukulaiseen eikä siitä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Jälkimmäinen poikkeustapaus vaatii kuitenkin uudistetun sovittelulain 13.2 §:n mukaisesti sovittelualoitteen tehtäväksi syyttäjä- tai poliisiviranomaisen toimesta.

Sovittelulain uudistus jättää sovittelumenettelyn ulkopuolelle suuren osan lähisuhdeväkivallan eri muodoista. Uudistusta perusteltiin hallituksen esityksessä ilmiön vakavuudella ja ilmiön yleisyydellä Suomessa.⁹⁶ Lisäksi uudistusta tukivat useat eri kansainvälisten sopimusten toimintaa valvovien elinten antamat suositukset ja raportit.⁹⁷ Lähisuhdeväkivallan sovittelulle oli aiemmin säädetty edellytyksiä, joilla pyrittiin huomioimaan lähisuhdeväkivallan tyypilliset⁹⁸ piirteet. Perusteluiden mukaan erityispiirteiden vuoksi edellytysten todellista täyttymistä oli vaikeaa varmistaa, kuten kontrolloivassa parisuhteessa olevan alisteisen uhrin todellisen vapaaehtoisesti antaman suostumuksen.⁹⁹ Lähisuhdeväkivallan erityispiirteiden vuoksi hallituksen esityksessä katsottiin, että lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyi perustavanlaatuisia ongelmia, joita ei pystytty ratkaisemaan kehittämällä tai kouluttamalla.¹⁰⁰ Uudistuksella pyrittiin varmistamaan, ettei lähisuhteessa tapahtuneen rikoksen rikosprosessi voi päättyä sovittelulain mukaisen sovinnon saavuttamiseen.¹⁰¹

⁹⁵ HE 130/2024 vp, s. 51. Asiaa käsitellään lisää tutkielman luvussa 4.4.3.

⁹⁶ HE 130/2024 vp, s. 7.

⁹⁷ HE 130/2024 vp, s. 17–18 ja 24. Ks. Committee of the Parties 2023, Committee of the Parties 2024 ja GREVIO 2019a.

⁹⁸ Uhrin alisteinen asema ja suhteen kontrolloiva luonne.

⁹⁹ HE 130/2024 vp, s. 26–27.

¹⁰⁰ HE 130/2024 vp, s. 28.

¹⁰¹ HE 130/2024 vp, s. 29.

2.3. Rangaistuksen koventamisperusteena

2.3.1. KKO 2020:20

Lähisuhdeväkivallasta annettavissa tuomioissa voidaan rangaistusta koventavana tekijänä huomioida tekijän ja uhrin välinen lähisuhde. Asiaa on pohdittu korkeimman oikeuden ennakkopäättöksessä KKO 2020:20. Tapauksessa oli kyse lähisuhdeväkivallan vaikutuksesta rangaistuksen mittaamisessa. Hovioikeus oli päättänyt koventamaan tekijän rangaistusta, sillä Istanbulin sopimuksen, joka on saatettu lain tasoisena voimaan 1.8.2015 alkaen (375/2015), 46 artiklan a-kohdassa on edellytetty, että ”*sopijapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kansallisen lain säännösten mukaisesti voidaan rangaistusta määrättäessä ottaa huomioon raskauttavana seikkana, että rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin perheenjäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärinkäyttänyt henkilö.*” Sopimuksen kansallista voimaansaattamista koskevan hallituksen esityksen (HE 155/2014 vp) mukaan artiklan kohdan soveltamiseksi ei tarvinnut säätää erityisiä koventamisperusteita rikoslakiin, vaan sopimuksen soveltaminen onnistuu siten, että tuomarille jää mahdollisuus ottaa huomioon lähisuhdeväkivaltalta raskauttavana seikkana rangaistusta määrätessä. Hallituksen esityksessä on katsottu, että ratifiointi ei edellytä lakimuutoksia.¹⁰² Korkeimmassa oikeudessa oli kyse siitä, voidaanko rikosoikeudellinen laillisuusperiaate huomioiden rangaistusta koventaa Istanbulin sopimuksen perusteella ilman rikoslakiin tehtyjä muutoksia, ja miten rangaistus tulee mitata.

Korkein oikeus totesi, että rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuen Istanbulin sopimusta ei voida yksistään soveltaa suoraan rangaistuksen koventamisperusteena. Rikosvastuu perustuu pääsääntöisesti rikoslakiin ja sopimus vaatii sopimusvaltioita tekemään kansallisia lainsäädäntötoimia, joilla sopimuksen velvoitteet täytetään. Tuomion perusteluiden mukaan sellaisia rikoslain säännöksiä, joilla on pantu täytäntöön valtion kansainväliseen sopimukseen perustuvat velvoitteet, voitaisiin tapauksesta riippuen tulkita kansainvälisen yleissopimuksen mukaisesti.

Koska hallituksen esityksessä oli katsottu, että Istanbulin sopimuksen 46 artikla ei vaadi erillisiä lainsäädäntötoimia ja teon luonnetta lähisuhdeväkivaltana ei ole kirjattu rikoslakiin koventamisperusteena, sopimuksen tavoitteet saavutetaan rikoslain 6:3:n ja 6:4:n mukaisilla yleisillä rangaistuksen mittaamisperusteilla. RL 6:3.1:n mukaan ”*Rangaistusta määrättäessä on otettava*

¹⁰² HE 155/2014 vp, s. 59–60.

huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys". RL 6:4:n mukaan "*Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeuden mukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen*". Täten arvioitaessa teon moitittavuutta tuli ottaa huomioon teon luonne lähisuhdeväkivaltana. Korkein oikeus totesi tuomiossaan, että suomalaisessa oikeuskäytännössä lähisuhdeväkivalta sekä tekijän ja uhrin välinen epätasavertainen asema on otettu huomioon osoituksena teon suuremmasta vahingollisuudesta ja vaarallisuudesta sekä tekijän suuremmasta syyllisyydestä jo ennen Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista.¹⁰³ Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli Euroopan ihmisoikeussopimusta koskevassa ratkaisukäytännössä kiinnittänyt huomiota lähisuhdeväkivallan vahingollisuuteen ja valtion velvollisuuteen suojella uhreja riittävän tehokkaasti.¹⁰⁴

2.3.2. Aiempia korkeimman oikeuden tapauksia

Oikeuskäytännössä lähisuhdeväkivallan erityisyys on huomioitu jo aiemmin muun muassa korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 2012:9, jossa pohdittiin laittoman uhkauksen vaimonsa ja kahteen lapseensa kohdistaneen tekijän rangaistuksen lieventämisperusteita. Korkein oikeus totesi, että lähisuhdeväkivallan tilanteessa, jossa uhri ja tekijä eivät ole tasavertaisessa asemassa ja uhri tarvitsee erityistä suojelua, rangaistusseuraamuksen harkinnassa tulee ottaa huomioon teon suurempi vahingollisuus ja vaarallisuus sekä tekijän syyllisyyden aste. Korkein oikeus katsoi, että tekijän saamaa tuomiota ei ollut syytä lieventää ja ehdollisen vankeuden sijasta ei ollut syytä tuomita sakkorangaistusta, kun teon vahingollisuutta ja vaarallisuutta sekä tekijän syyllisyyttä arvioitiin lähisuhdeväkivallan kontekstissa. Korkein oikeus ei nähnyt perusteltuna soveltaa rangaistukseen lieventämis- ja kohtuullistamisperusteita, joihin tekijä oli vedonnut.

Korkein oikeus on ennakkopäätöksessä KKO 2018:22 pohtinut lähisuhteen vaikutusta rangaistuslajin valintaan, kun uhri ja tekijä eivät asu samassa taloudessa. Kyseisessä tapauksessa pohdittiin seurustelukumppaniaan B:tä pahoinpidelleen A:n rangaistuksen lajia. A oli tuomittu jo aiemmin B:hen kohdistuneista useista pahoinpitelyrikoksista, joista hänelle oli määrätty kuuden kuukauden ehdoton vankeusrangaistus. Korkein oikeus pohti, oliko toistuva lähisuhdeväkivalta RL 6:11.1:n mukainen painava syy, joka estäisi rangaistuksen muuttamisen yhdyskuntapalve-

¹⁰³ KKO 2002:2 ja KKO 2012:9.

¹⁰⁴ Ks. EIT, *Kontrová v. Slovakia*, tuomio 31.5.2007; EIT, *Opuz v. Turkki*, tuomio 9.6.2009; EIT, *E.S. ym. v. Slovakia*, tuomio 15.9.2009; EIT, *A v. Kroatia*, tuomio 14.10.2010; EIT, *Hajduova v. Slovakia*, tuomio 30.11.2010; ja EIT, *D.M.D. v. Romania*, Tuomio 3.10.2017.

luksi ehdottomasta vankeusrangaistuksesta. Korkein oikeus katsoi, että tapauksessa oli kyse lähisuhdeväkivallasta, jota A oli toistuvasti kohdistanut samaa asianomistajaa kohtaan. Tästä huolimatta korkein oikeus ei nähnyt tätä painavana syynä, jonka vuoksi voitaisiin poiketa rikoslain 6:11:n mukaisesta yhdyskuntapalvelun ensisijaisuudesta enintään kahdeksan kuukauden ehdotoman vankeusrangaistuksen tuomioissa.

Pohtiessaan uhrin olennaista suojelun tarvetta korkein oikeus katsoi merkitykselliseksi sen, etteivät A ja B asiakirjoista ilmenevien tietojen mukaan asuneet samassa taloudessa. Seurustelusuhteeseen ei nähty liittyvän yhtä olennaista suojelun tarvetta kuin samassa taloudessa asuvien väliseen suhteeseen, vaikka lähisuhteessa olisi jo aiemmin esiintynyt toistuvaa väkivaltaa. Korkeimman oikeuden tuomion perusteluista ei ilmene, että oikeusaste olisi vastaanottanut todistelua suhteen läheisyydestä tai pohtinut olennaisen suojelun tarvetta muutoin kuin yhteistalouden näkökulmasta.

2.3.3. Aiempi rikollisuus

Lähisuhdeväkivallan yksi erityispiirteistä on toistuvuus. Toistuvuutta voidaan käyttää rangaistuksen koventamisperusteena RL 6:5:n mukaisesti. Periaatteessa koventamisperusteen nojalla toistuvasti tehdystä lähisuhdeväkivallasta voidaan tuomita korkeampi rangaistus. Koventamisperustetta ei kuitenkaan sovelleta sen takia, että samalla¹⁰⁵ kertaa tuomittavia tekoja on useita. Pykälän mukaisella toistuvuudella tarkoitetaan aiempaa rikollisuutta, joista tekijä on saanut tuomioita. Toisin sanoen tekojen uusimisesta voidaan määrätä kovempi rangaistus. Uusimisen tulee osoittaa tekijän piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Koventamisperustetta on perusteltu muun muassa kohonneella syyllisyydellä, toistuvuuden osoittamalla uusintariskillä sekä tekijän uusimisella osoittamalla piittaamattomuudella oikeusjärjestyksen sääntöjä kohtaan. Koventamisperuste voi vaikuttaa niin rangaistuksen mittaamiseen kuin rangaistuksen lajinvalintaan.¹⁰⁶

Jotta uusiminen voidaan huomioida, tulee tehdä samankaltaisuusarvio. Käsillä olevan teon ja aiemmin tehtyjen rikosten tulee olla samankaltaisia. Lisäksi tekojen tulee tapahtua riittävän lähekkäin toisiaan, jotta niitä ei voida pitää satunnaisina. Tällöin tulee myös huomioida teon suunnitelmallisuus, joka osoittaa piittaamattomuutta. Satunnaisuuden rajana on oikeuskirjallisuudessa pidetty noin viittä vuotta. Oikeuskäytännössä on edellytetty, että aiempia tekoja on ollut useita.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Vrt. Ruotsin törkeän rauhanloukkausrikoksen toistuvuusedellytys tutkielman kohdassa 3.2.1.

¹⁰⁶ Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 76–78.

¹⁰⁷ Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 79–82.

Koventamisperusteen käyttöä harkitessa tulee huomioida myös kohtuus. Esimerkiksi huumeriippuvaisuus voi olla syy olla koventamatta rangaistusta aiemman rikollisuuden tilanteissa.¹⁰⁸ Korkeimman oikeuden tuomiossa KKO 2011:66 kuitenkin katsottiin, että tekijän toistuva samankaltainen aiempi rikollisuus, rikosten nopea uusiminen rangaistuksen suorittamisen jälkeen, tekojen suunnitelmallisuus ja säännöllisyys, sekä tekojen osoittava tekijän toistuva taipumus tehdä samankaltaisia rikoksia tarkoittivat, että koventamisperustetta voitiin käyttää, vaikka tehdyt rikokset liittyivät vastaajan elämäntapaan. Tuomio osoittaa kohtuusajattelulle asetettuja rajoja.

Lähisuhdeväkivaltaan liittyen tulee huomioida koventamisperusteen vaatimat edellytykset. Lähisuhdeväkivalta on usein piilorikollisuutta. Täten rikollisuudesta ei usein ilmoiteta poliisille. Edellä todetun mukaisesti poliisit eivät myöskään aina jatka esitutkintoja, mikäli asianomistaja ei esitä rangaistusvaatimusta tai peruuttaa sen. Täten teot eivät usein etene tuomittaviksi. Koska koventamisperusteen soveltaminen vaatii useita aiempia tuomioita samankaltaisista rikoksista, on haastavaa nähdä perustetta käytettävän usein lähisuhdeväkivallan tilanteissa, koska suurimassa osassa lähisuhdeväkivallan tilanteista, teot eivät pääty tekijän saamaan tuomioon. Täten aiempi rikollisuus todennäköisemmin jää käyttämättä rangaistusta koventavana tekijänä ja koventamisperuste jää lähtökohtaisesti teoreettiseksi mahdollisuudeksi. Näiden seikkojen vuoksi koventamisperuste saattaa jäädä kohtalaisen merkityksettömäksi toistuvan lähisuhdeväkivallan moitittavuuden korostamisessa.

¹⁰⁸ KKO 2003:100 (ään.)

3. RUOTSIN TÖRKEÄ RAUHANLOUKKAUSRIKOS

3.1. Mistä säännös sai alkunsa?

Ruotsissa lähisuhdeväkivalta on huomioitu törkeänä naisrauhanloukkaus- ja rauhanloukkausrikkoksena (*grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning*). Brottsbalk:n (1962:700, myöhemmin BrB) 4 luvun 4 a §:n 1 momentin mukaan törkeästä rauhanloukkauksesta tuomitaan tekijä, joka tekee BrB:n mukaisesti rikoksia henkeä ja terveyttä kohtaan, rikoksia vapautta ja rauhaa kohtaan, seksuaalirikoksia tai kunnianloukkausrikoksia läheistä tai entistä läheistä henkilöä kohtaan, jos jokainen mainituista teoista on osa henkilön koskemattomuuden toistuvaa loukkaamista ja teot ovat omiaan vakavasti vahingoittamaan henkilön itsetuntoa. Osateoksi lasketaan myös yhteydenpitokiellon rikkominen. Pykälän 2 momentissa säädetään, että jos 1 momentissa tarkoitetut teot on tehnyt mies naista kohtaan, jonka kanssa hän on tai on ollut avioliitossa tai asuu tai on asunut avioliitonomaisessa suhteessa, hänet tuomitaan törkeästä naisrauhanloukkauksesta. Tekijä tuomitaan samalla kertaa käsiteltävistä useiden tekojen muodostamasta kokonaisuudesta yhdellä rikosnimikkeellä, jos teot ovat osa henkilön koskemattomuuden toistuvaa loukkaamista ja ovat omiaan vahingoittamaan vakavasti henkilön omanarvontunnetta.¹⁰⁹ Tämän myötä tekijän tulisi saada korkeampi rangaistus kuin hän saisi useista erillisesti tuomittavista teoista, sillä muutoin Ruotsissa yhdessä käsitellyistä erillisistä teoista tuomittaisiin määrältään alhaisempi yhteinen rangaistus. Törkeästä naisrauhanloukkaus- tai rauhanloukkausrikoksesta määrätään rangaistukseksi 1-6 vuotta vankeutta.

Alkuperäiskielellään pykälä kuuluu seuraavasti:

“Den som mot en närstående eller tidigare närstående person begår eller på annat sätt medverkar till

1. brottsliga gärningar enligt 3 eller 4 kap., 5 kap. 1 eller 2 §, 6 eller 12 kap. eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud, eller

2. gärningar som utgör straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling till brott enligt 1

döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse i lägst ett och högst sex år.

¹⁰⁹ Prop. 1997/98:55, s. 78–79.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, ska han i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff.”

Vuonna 1993 Ruotsin terveys- ja hyvinvointiministeriö kutsui koolle toimikunnan, joka nimettiin Naisten väkivaltakomissioksi. Komission tehtävänä oli tarkastella naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä kysymyksiä naisten näkökulmasta. Pohdintojen myötä tehtävänä oli löytää toimenpiteitä tällaisen väkivallan torjumiseksi. Työryhmä jätti loppuraporttinsa¹¹⁰ aiheesta vuonna 1995.¹¹¹ Työryhmän loppuraportin yhtenä ehdotuksena oli törkeän naisrauhanloukkaus- ja rauhanloukkausrikoksen säätäminen uutena BrB:n säännöksenä.¹¹²

Ehdotuksen myötä uusi säännös lisättiin BrB:n vuonna 1998. Säännöksen säätämisen ja työryhmän perustamisen syynä oli kasvanut ilmoitusmäärä miesten tekemistä läheisiin naisiin kohdistuneista väkivallan teoista säätämistä edeltäneinä vuosina.¹¹³ Lisäksi kotona tapahtuvat lähisuhdeväkivallanteot olivat silti merkittävästi aliedustettuina tilastoissa, koska niistä ilmoitettiin viranomaisille harvemmin.¹¹⁴ Valmistelussa korostettiin erityisesti sitä, että lähisuhteissa tapahtuvat rikkomukset voivat jatkua pitkään muiden huomaamatta ja uhri ilmoittaa niistä harvoin tunteen vuoksi. Lisäksi rikkomukset tapahtuvat usein uhrin kotona, jossa henkilön pitäisi voida tuntea olonsa turvalliseksi.¹¹⁵ Raportissa oli selvitetty, että naisiin kohdistuvan väkivallan syyt olivat muun muassa asenteissa, joiden mukaan miehet olivat arvoltaan ylempiä kuin naiset.¹¹⁶ Miesten naisiin kohdistama väkivalta katsottiin Ruotsissa vakavaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi ja sukupuolten välisen valtasuhteen epätasapainoa havainnollistavaksi ilmiöksi. Tämän ja kansainvälisten velvoitteiden vuoksi nähtiin merkityksellisenä ryhtyä toimenpiteisiin väkivallan torjumiseksi.¹¹⁷ Säännöksen tavoitteena olikin korostaa entisestään sellaisen rikollisuuden vakavuutta, joka kohdistuu lähisuhteessa oleviin ihmisiin, ja jolle on ominaista se, että sillä pyritään systemaattisesti loukkaamaan haavoittuvassa asemassa olevaa henkilöä.¹¹⁸

¹¹⁰ Kvinnofrid, SOU 1995:60.

¹¹¹ SOU 1995:60, s. 3–4.

¹¹² SOU 1995:60, s. 304–305.

¹¹³ Ilmoitettujen naisiin kohdistuvien pahoinpitelyjen määrä oli kasvanut 56 prosentilla vuosina 1986–1996. Vuonna 1996 noin 66 prosenttia ilmoitetuista pahoinpitelyistä tehtiin sisätiloissa naisen aiemmin tunteman henkilön toimesta. Kun lukuun lisättiin myös ulkotiloissa tapahtuneet naisen aiemmin tunteman henkilön tekemät pahoinpitelyt, kaikista naisiin kohdistuneista pahoinpitelyistä neljä viidesosaa oli naisen tunteman henkilön tekemiä. Prop. 1997/98:55, s. 31.

¹¹⁴ Prop. 1997/98:55, s. 33–34.

¹¹⁵ Prop. 1997/98:55, s. 78–79.

¹¹⁶ SOU 1995:60, s. 100–101.

¹¹⁷ Prop. 1997/98:55, s. 20–21, 24 ja 31.

¹¹⁸ Prop. 1997/98:55, s. 78–79.

Työryhmä kuvaili lähisuhdeväkivaltaa psykologiseksi terroriksi fyysisen ja henkisen väkivallan muodostaman kokonaisuuden vuoksi.¹¹⁹ Raportin mukaan väkivalta normalisoituu¹²⁰ osaksi uhrin arkipäivää, joka vaikuttaa heidän kokonaisvaltaiseen hyvinvointiinsa.¹²¹ Työryhmän löydöksen mukaan uhreilla oli vaikeuksia muistaa väkivallan erillisiä tekoja ja niiden olosuhteita yksityiskohtaisesti jälkikäteen väkivallan normalisoitumisen vuoksi. Tätä näkökantaa tukivat korkeimman oikeuden tuomion NJA 1991 s. 83 perustelut, joissa todettiin, että rikoksen ulkoiset olosuhteet ovat lähisuhdeväkivallan tilanteissa uhrille haastavia muistaa tarkasti ja täten viranomaisille haastavia tutkia täsmällisesti. Tuomiossa katsottiin, etteivät puutteet yksittäisen teon ajan ja paikan tarkassa määrittämisessä ehdottomasti estäneet tuomion antamista tai syytteesenpanoa. Loppuraportissa katsottiin yleisesti ottaen, että tarkkojen yksityiskohtien muistamattomuus haastoi oikeusprosessin toimivuutta, sillä tuomioistuineläin tuomiota päättäessään ja syyttäjä syyttäessään yleensä edellyttivät ajalta, paikalta ja muilta olosuhteilta eksakteja muistikuvia ja tapahtumakuvauksia, kun käytännössä uhrin muistot ja kuvaukset olivat yleisluontoisia suhteen muodostamasta väkivaltakokonaisuudesta muutamine tarkkoine muistikuvineen.¹²²

Työryhmän ehdotuksena oli säännös, joka olisi sisältänyt aiemmin kriminalisoimattomia lähisuhdeväkivallalle tyypillisiä tekoja ja käyttäytymismalleja, kuten epäsuorat uhkaukset, painostus ja eristäminen. Säännöksen avulla olisi kriminalisoitu piilevä uhka, jonka varjossa uhri elää. Näiden aiemmin kriminalisoimattomien tekojen ja käyttäytymismallien lisäksi säännökseen olisi sisällynyt jo kriminalisoituja tekoja, kuten pahoinpitely ja lievä pahoinpitely, laitton uhkaus ja luvaton tunkeutuminen. Säännösehdotuksessa korostettiin yksittäisten tekojen muodostamaa jatkuvaa lähisuhdeväkivallan prosessia. Säännöstä tulkitessaan tuomioistuimen olisi tullut tarkastella tilannetta kokonaisuutena yksittäisten tekojen valossa. Ehdotuksen tarkoituksena oli myös selvittää, että lähisuhdeväkivallassa on kyse henkisestä terrorista, jonka yksittäisiä tunnusmerkkejä ei tarvitsisi eritellä ajallisesti ja paikallisesti. Työryhmä ehdotti rikoksen vähimmäisrangaistukseksi 1 vuotta ja enimmäisrangaistukseksi 6 vuotta vankeutta.¹²³

Vaikka säännös päädyttiin säätämään osaksi rikoslakia, sen muodosta tuli ehdotustaan varovaisempi. Hallitus päätyi säätämään säännöksen, joka sisälsi ainoastaan jo kriminalisoituja tekoja

¹¹⁹ SOU 1995:60, s. 302.

¹²⁰ Raportissa puhutaan väkivallan normalisointiprosessista. Normalisointiprosessia on tutkittu myös 2000-luvulla. Tutkimusten mukaan lähisuhdeväkivallan uhrin kokevat usein pitkäaikaisessa väkivallassa pahimmaksi henkisen väkivallan eikä tilannetta leimaa niinkään fyysinen väkivalta. Ks. Lundgren 2012.

¹²¹ SOU 1995:60, s. 93–94 ja 102–103.

¹²² SOU 1995:60, s. 301–304.

¹²³ SOU 1995:60, s. 304–308.

työryhmän lisäksi ehdottamien aiemmin kriminalisoimattomien henkisen väkivallan tekojen sijasta. Säännökseen otettiin tuolloin mukaan rikoslain 3., 4. ja 6. luvun¹²⁴ mukaiset rikokset. Hallitus katsoi, että mukaan luettavien rikosten tulisi tyypillisesti liittyä henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkaamiseen.¹²⁵ Hallitus katsoi, että työryhmän ehdotus aiemmin kriminalisoimattomien tekojen mukaan lukemisesta ei toteuttaisi laillisuusperiaatetta, jonka mukaan rangaistavien tekojen tulee olla selkeästi rajattuja. Hallitus katsoi, että lievempään henkiseen väkivaltaan kohdistuva rangaistussäännös olisi liian epätarkka ja kattaisi liikaa tekoja ollakseen hyväksyttävä. Hallitus katsoi, että yhden rikoksen sijasta olisi järkevämpää muodostaa oma rikosnimikkeensä jo kriminalisoitujen tekojen sarjalle, kun ne kohdistuisivat läheiseen ja todennäköisesti vahingoittaisivat uhrin omanarvontunnetta. Tällä tavoin pystyttäisiin toteuttamaan tehokkaammin laillisuusperiaatetta ja otettaisiin samalla huomioon lähisuhdeväkivallan erityispiirteet sekä vakavuus.¹²⁶

Rauhanloukkausrikosta syytettäessä tietyltä aikaväliltä on tarkoitus tuomita kaikki rikokseen kuuluvat teot kerralla.¹²⁷ Konkurenssin osalta hallitus katsoi, että tulkintaongelmat tulisi ratkaista yleisten konkurrenssisääntöjen perusteella. Vakavat rikokset ja törkeät tekemuodot jätettiin säännöksen soveltamisen ulkopuolelle, sillä niiden yksittäiset rangaistusasteikot ovat yleensä rauhanloukkausrikoksen asteikkoa korkeampia.¹²⁸ Mikäli rauhanloukkausrikokseen sisältyvän osateon rangaistusasteikko on ankarampi kuin rauhanloukkausrikoksen, tuomio tulisi langettaa ankaramman rangaistusasteikon omaavasta rikoksesta. Mikäli osateon enimmäisrangaistus yksittäisenä on yhtä ankara kuin rauhanloukkausrikoksen enimmäisrangaistus, rikoksesta tulisi harkita erillisen rangaistuksen määräämistä. Näin tulee menetellä vähintään tilanteissa, joissa rikos vaikuttaa selvästi vakavammalta kuin muut teot. Arvioinnissa voidaan myös ottaa huomioon, että useista tällaisista rikoksista määrättävä enimmäisrangaistus, ottaen huomioon BrB:n 26 luvun 2 §:n säännös useiden rikosten laajennetusta rangaistusasteikosta, on korkeampi kuin rauhanloukkausrikoksesta määrättävä rangaistus. Erillinen tuomio tulisi antaa myös osateoista, joiden vähimmäisrangaistus on korkeampi kuin rauhanloukkausrikoksessa, vaikka molempien rikosnimikkeiden maksimirangaistus olisi sama.¹²⁹ Jokaiseen osatekoon sovelletaan niiden yksilöllisten BrB:n säännösten mukaisia vanhenemisaikoja.¹³⁰

¹²⁴ Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, seksuaalirikokset sekä vapauden ja rauhan vastaiset rikokset.

¹²⁵ Prop. 1997/98:55, s. 131.

¹²⁶ Prop. 1997/98:55, s. 77–78.

¹²⁷ Prop. 1997/98:55, s. 133–134.

¹²⁸ Prop. 1997/98:55, s. 80.

¹²⁹ Nilsson 2025, kohta 2.4.

¹³⁰ Prop. 1997/98:55, s. 131–132.

Hallitus päätyi säätämään minimirangaistuksen ehdotusta lyhyemmäksi kuuteen kuukauteen, sillä vuosi katsottiin liian ankaraksi. Hallitus päätyi myös säätämään säännöksestä sellaisen, joka soveltuisi alaikäisiin ja lähtökohtaisesti kaikkiin lähisuhteisiin. Työryhmän ehdotus painotti pitkälti parisuhdeväkivallan näkökulmaa.¹³¹ Lopullisessa säännöksen muotoilussa päädyttiin ensimmäisen momentin osalta sukupuolineutraaliin kieleen ja toisen osalta sukupuolittuneeseen kieliasuun.¹³² Hallitus katsoi vastoin työryhmän ehdotusta, että rikoksen luokittelu jatkuvaksi rikokseksi yksittäisten tekojen sarjan sijasta aiheuttaisi näyttö- ja oikeusvoimakysymyksiä sekä muodostaisi tilanteen liian epätarkaksi esimerkiksi myöhemmin syytettävien rikosten osalta.¹³³

3.2. Edellytykset

3.2.1. Toistuvuus

Rauhanloukkauksirikoksen säännöksen soveltamiselle on neljä pääasiallista edellytystä. Tekijän on tullut tehdä useita muualla rikoslaissa ja yhteydenpitokieltolaissa¹³⁴ (*lagen om kontaktförbud*, 1988:688) kriminalisoituja tekoja, jotka tekijä on kohdistanut läheiseensä. Tekojen on tullut olla toistuvia ja niiden tarkoituksena on tullut olla vakavasti vahingoittaa uhrin omanarvontunnetta.

Oikeuskäytännössä toistuvuuden todistamiseksi vaadittu rikosten lukumäärä vaihtelee rikosten vakavuuden mukaan. Vuonna 2024 annetussa Ruotsin korkeimman oikeuden (högsta domstolen, myöhemmin myös HD) tuomiossa NJA 2024 s. 632 on todettu, että toistuvuuden täyttymiseksi tekoja on yleensä oltava vähintään kolme. Tuomiossa on huomautettu, että määrän lisäksi tekojen tulee laadultaan täyttää edellytys uhrin omanarvontunteen vakavasta vahingoittamisesta.

Toistuvuuden edellytyksen täyttymisessä ei voida huomioida muita kuin säännöksessä lueteltuja rikoksia. Säännöksen muotoilulla on varmistettu, etteivät teot, jotka ovat moraalisesti moitittavia, mutta kriminalisoinnin ulkopuolisia, voi olla syytteeseenpanon perusteena.¹³⁵ Näin on katsottu tapauksessa NJA 1999 s. 102. HD on tuomion perusteluissa todennut, että toteen näytettyjen rauhanloukkauksirikoksen osatekojen tulee olla osa toistuvaa uhrin koskemattomuuden loukkaamista. Säännöksen soveltamiseksi vaadittavat koskemattomuuden loukkaukset eivät voi

¹³¹ Prop. 1997/98:55, s. 74–75.

¹³² Prop. 1997/98:55, s. 83.

¹³³ Prop. 1997/98:55, s. 77.

¹³⁴ Tutkielmassa lain nimi on käännetty yhteydenpitokieltolaiksi. Yhteydenpitokieltolaki ja yhteydenpitokieltolaki ovat sisällöltään samankaltaiset kuin Suomen lähestymiskieltolaki ja lähestymiskieltolaki (laki lähestymiskiellosta, 898/1998).

¹³⁵ Wallin 2022, s. 59.

koostua teoista, jotka eivät sinänsä ole rangaistavia, kuten halventavasta puheesta tai ylimielisestä käytöksestä. Muuten tällaiset teot olisivat itse asiassa rangaistavia. Toistuvuutta arvioitaessa huomioon otettavat rikokset eivät voi täten koostua mistään muusta kuin teoista, jotka ovat kriminalisoituja rauhanloukkausrikossäännöksen mukaan.

Toistuvuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon käsiteltävänä olevien säännöksen mukaisten rikollisten tekojen lisäksi rikolliset teot, joihin tekijä on syyllistynyt uhria vastaan aiemmin. Tekijä on tullut tuomita aiemmista rikoksista tai syyllisyyskysymyksen tulee olla muutoin selvä, jotta aiemmat teot voidaan huomioida. Aiemmat tuomiot valottavat kokonaisuutta ja kontekstia käsitellä olevassa tapauksessa. Tuomiot voidaan ottaa huomioon *ne bis in idem* -periaatteen¹³⁶ estämättä, sillä tekijää ei tuomita aiemmin tehdyistä teoista uudelleen.¹³⁷ Tuomiossa 2024 s. 632 HD on katsonut, että aviomiehen vuoden aikana tekemät kolme suhteellisen lievää pahoinpitelyä voitiin katsoa törkeäksi naisrauhanloukkausrikokseksi, sillä aviomies oli aiemmin tuomittu kahdesta vakavammasta puolisoonsa kohdistuneesta pahoinpitelystä sekä kolmesta yhteydenpitokiellon rikkomisesta. Aiempien tuomioiden katsottiin täyttävän edellytyksen toistuvuudesta. HD:n perustelut noudattavat samaa linjaa kuin Länsi-Ruotsin hovioikeus tuomiossaan RH 2006:29. Hovioikeus totesi perusteluissa, että syytteenalaiset kaksi tekoa eivät yleensä riittäisi toistuvuusedellytyksen täyttämiseksi. Hovioikeus kuitenkin otti huomioon sen, että tekijä oli aiemmin tuomittu samaan uhriin kohdistuneesta naisrauhanloukkausrikoksesta. Tekijä oli toteuttanut syytteenalaiset teot kuusi kuukautta sen jälkeen, kun hän oli päässyt ehdonlaiseen vapauteen aiemmin tuomitun vankeusrangaistuksen suorittamisesta. Hovioikeus katsoi, että syytteenalaiset teot olivat jatkoa aiemmalle rikokselle. Hovioikeus katsoi, että toistuvuusedellytys täten täyttyi *ne bis in idem* -periaatteen estämättä, vaikka syytteessä oli tällä kertaa vain kaksi tekoa.

Säännöksen esitöissä on katsottu, että mitä vakavampia yksittäiset osateot ovat luonteeltaan olleet, sitä vähemmän niitä tarvitaan rauhanloukkausrikoksen toistuvuusedellytyksen täyttämiseksi. Esitöissä on katsottu, että yksittäisille teoille ei tule asettaa edellytystä tietystä vakavuusasteesta, vaan tekojen kollektiivisesti tulee saavuttaa se taso, että uhrin omanarvontunne vahingoittuu vakavasti.¹³⁸ Oikeuskäytännössä on kuitenkin yleensä katsottu, että tekoihin on pitänyt sisältyä vähintään yksi tai useampi vakava fyysinen rikos, vaikka säännöksen perusteluissa

¹³⁶ *Ne bis in idem* tarkoittaa suomeksi 'ei kahdesti samasta asiasta'. Oikeusperiaate tarkoittaa, ettei yksilöä voida tuomita samasta rikoksesta kuin kerran. Siitä on säädetty Euroopan unionin perusoikeuskirjan 50 artiklassa, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklassa.

¹³⁷ Andersson 2016, s. 271 ja 277 sekä NJA 1999 s. 102.

¹³⁸ Prop. 1997/98:55, s. 9.

on katsottu, että usea luonteeltaan lievä rikos voi muodostaa rauhanloukkausrikoksen.¹³⁹ Oikeuskäytännöstä löytyy vain muutamia tapauksia, joissa rauhanloukkausrikoksen edellytysten on katsottu täyttyneen ilman vakavaa fyysistä rikosta. Vakavalla fyysisellä rikoksella tarkoitetaan rauhanloukkausrikoksen kontekstissa normaaliasteisen pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävää tekoa.¹⁴⁰ Tapauksessa NJA 2003 s. 144 korkein oikeus katsoi, että vain yhtä teoista voitiin pitää vakavampana koskemattomuuden loukkauksena. Vakavimmassa teossa tekijä aiheutti vaimolleen tahallaan kipua astumalla hänen jalkojensa päälle, lyömällä häntä olkapäähän/niskaan, työntämällä hänet lattialle sekä tarttumalla häntä kurkusta ja puristamalla. Lisäksi pahoinpitelyn yhteydessä hän ilmoitti tappavansa naisen, mikä todennäköisesti aiheutti naiselle vakavaa pelkoa hänen henkilökohtaisen turvallisuutensa puolesta. Muita tekoja ei pidetty yhtä vakavina koskemattomuuden loukkauksina. Muut teot koostuivat muun muassa useista lyönneistä uhrin yläkehoon kahden vuoden aikana. Lisäksi yhdessä pahoinpitelyssä tekijä tarttui uhria kaulasta, potkasi häntä pakaraan ja jalkoihin sekä löi häntä niskaan ja hartioihin. Vaikka HD arvioi ainoastaan yhden teon vakavammaksi koskemattomuuden loukkaukseksi, tuomioistuimien katsoi, että kokonaisuutena pahoinpitelyjä oli ollut niin paljon, että niiden määrä ylitti selvästi toistuvuusedellytyksen sisältämän määrän. Muidenkin edellytysten täytyessä korkein oikeus katsoi tekijän syylistyneen törkeään naisrauhanloukkausrikokseen.

Tapauksessa RH 2008:7 Skånen ja Blekingen hovioikeus katsoi, että kahden kuukauden aikana tehdyt kaksi pahoinpitelyä sekä uhkailevat tekstiviestit eivät olleet luonteeltaan ja laajuudeltaan sellaisia, että uhrin koskemattomuuden loukkausta olisi pidetty toistuvana. Hovioikeus katsoi, että uhrin takareisiin kohdistettuja lyöntejä vyöllä oli pidettävä vakavampana koskemattomuuden loukkauksena, mutta toista pahoinpitelyä (isku korvaan) tai uhkailuja ei ollut pidettävä yhtä vakavina loukkauksina. Tapauksessa RH 2003:11 Länsi-Ruotsin hovioikeus päätyi samankaltaiseen arvioon. Tuomiossa todettiin, että rauhanloukkausrikoksen syntymiseksi syytteen alaisia rikoksia tulisi olla enemmän kuin kaksi ja toistuvuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon, mitä vakavampia rikokset ovat luonteeltaan sitä vähemmän niitä tulee olla edellytyksen täyttymiseksi. Kyseisessä tapauksessa tekijä oli kolme kertaa noin viiden viikon aikana pahoinpidellyt naista, jonka kanssa hän asui yhdessä. Ensimmäisellä kerralla hän oli vetänyt naista hiuksista, tarttunut käsivarsista ja lyönyt häntä kasvoihin. Lisäksi hän oli iskenyt etusormen vatsaan ja vääntänyt uhrin vasenta nimitöntä. Toisella kerralla hän oli purrut naista kasvoihin ja nenään. Kolmannella kerralla hän oli vetänyt naista hiuksista, tarttunut häneen, heittänyt hänet lattialle ja lyönyt hänen päänsä lattiaan. Lisäksi tekijä oli lyönyt hänen päänsä useita kertoja seinään tai oveen ja tarttunut

¹³⁹ BRÅ 2019, s. 14–15 ja s. 23–24.

¹⁴⁰ Andersson 2016, s. 278–279.

häntä kurkusta. Oikeus ei pitänyt mitään tekoa vähäisenä, mutta katsoi käytetyn väkivallan olleen lievää. Ainoastaan sormivamman aiheuttanut pahoinpitely katsottiin vakavammaksi. Kokonaisuutena teot eivät olleet kuitenkaan riittävän vakavia täyttääkseen törkeän rauhanloukkausrikoksen edellytyksiä.

Tekojen määrän ja luonteen lisäksi tekojen välillä kulunut aika vaikuttaa toistuvuusedellytyksen täyttymiseen. Yksittäisillä teoilla tulee olla ajallinen yhteys. Tekohetket eivät saa olla ajallisesti toisistaan liian kaukana tai liian lähekkäin. Säännöksen esitöissä ei ole täsmennetty tarkemmin useiden tekojen ja ajallisen yhteyden rajoja, vaan tulkinta ja soveltaminen on jätetty tuomioistuinten päätettäväksi jokaisessa yksittäisessä tapauksessa.¹⁴¹ Toistuvuuden kannalta tekojen tulee tapahtua aikavälillä, jossa toistuvuuden voidaan osoittaa tapahtuneen. Oikeuskäytännössä on ilmennyt paljon vaihtelua alarajassa. Joissakin tapauksissa kahden viikon aikana tehdyt rikokset ovat olleet riittäviä, jotta tekojen on katsottu olleen toistuvia. Osassa tapauksista muutaman kuukauden aikaa on pidetty liian lyhyenä, jotta voitaisiin osoittaa, että kyse on toistuvista rikoksista, vaikka tekoja on tehty säännöllisesti tänä aikana.¹⁴²

3.2.2. Tarkoitus vakavasti vahingoittaa omanarvontunnetta

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että toistuvat rikokset ovat olleet omiaan vahingoittamaan vakavasti uhrin omanarvontunnetta¹⁴³ (*självkänsla*). Rikollisten tekojen tulee olla sellaisia, että ne *tyypillisesti* johtavat uhrin omanarvontunteen vakavaan vahingoittumiseen. Täten ei ole edellytetty, että uhrin omanarvontunne on tosiasiallisesti vahingoittunut.¹⁴⁴ Säännöksessä ei ole myöskään edellytetty, että tekijällä olisi ollut aikomus vahingoittaa vakavasti uhrin omanarvontunnetta.¹⁴⁵ Täten uhrin omanarvontunteen vahingoittumista tai tekijän tarkoitusta aiheuttaa kyseistä seurausta ei ole tarpeen todistella yksittäisessä tapauksessa. Tekojen luonteen ja vakavuuden tulee osoittaa, että teot tyypillisesti johtaisivat uhrin omanarvontunteen vakavaan vahingoittumiseen. Säättämällä pykälän edellytys objektiiviseksi ja korostamalla abstraktia vahingollisuutta voidaan välttää prosessuaalista taakkaa, joka voisi syntyä yksittäisissä tapauksissa tapahtuvasta tosiasiallisen omanarvontunteen vahingoittamisen todistelusta.

¹⁴¹ Prop. 1998/99:145, s. 12.

¹⁴² Andersson 2016, s. 283–284.

¹⁴³ *Självkänsla* on tässä tutkielmassa käännetty omanarvontunteeksi, mutta myös itsetunto voisi soveltua sanan käännökseksi.

¹⁴⁴ Prop. 1997/98:55, s. 81.

¹⁴⁵ Prop. 1997/98:55, s. 133.

Käytännössä vahingoittumisen arviointi perustuu osittain uhrin olosuhteiden ja yksittäisten tekojen vakavuuden arviointiin. Tapauksen NJA 2024 s. 632 perusteluissa HD on todennut, että arvioinnissa tulee huomioida uhrin koko tilanne. Perusteluiden mukaan tekojen laatua on arvioitava siinä kontekstissa, jossa ne tehtiin. Tapauksessa NJA 2003 s. 144 olosuhteissa otettiin huomioon muun muassa uhrin kielitaidon ja sosiaalisen verkoston puute. Olosuhteet ja tekijän uhriin kohdistama kontrolloiva käytös johtivat uhrin riippuvaisuuteen tekijästä. Tätä taustaa vasten katsottiin, että tekijän toteuttamat teot olivat omiaan vahingoittamaan vakavasti uhrin omanarvontunnetta. Uhrin vahvan riippuvaisen aseman ja uhrin sosiaalisen eristäytymisen lisäksi olosuhteissa voidaan huomioon muun muassa tekojen tapahtuminen kotona ja väkivallan tekeminen uhrin ja tekijän lasten edessä.¹⁴⁶ Oikeuskäytännössä on huomioitu myös uhrin fyysinen heikkous, joka voi johtaa edellytyksen täyttymiseen. Kyseisen kaltaiset olosuhteet voivat johtaa uhrin omanarvontunteen vakavaan vahingoittumiseen. Oikeuskäytännössä on kuitenkin nähtävissä, että edellytyksen täyttymisen esteenä voivat olla muun muassa uhrin tai tekijän päihteiden käyttö sekä uhrin provosoiva käytös.¹⁴⁷

Arvioimalla omanarvontunteen tyypillistä vahingoittumista säännöksessä otetaan huomioon konteksti, jossa teot on tehty, ja konteksti muodostaa useista rikollisista teoista yhdessä rangaitavan rikoksen.¹⁴⁸ Tarkoituksena on luoda kattava arvio uhrin kokonaistilanteesta.¹⁴⁹ Rikosoikeudessa lähtökohtana on syrjinnän kielto. Tekojen arviointi perustuu itse tekoon eikä tekijän tai uhrin ominaisuuksiin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö tekijään tai uhriin liittyville seikoille voitaisi antaa merkitystä arvioinnissa. Merkitystä voidaan antaa esimerkiksi uhrin iälle tai tilalle.

¹⁴⁶ NJA 2024 s. 632

¹⁴⁷ Andersson 2016, s. 265. Tämä ilmentää ideaaliuhri-ajatusmallia, joka voi tietyissä tilanteissa johtaa siihen, että olosuhteiden arviointi uhrin kokonaistilanteen huomioimiseksi asettaa samanlaatuiset teot eri asemaan olosuhteista ja uhrin yksilöllisistä ominaisuuksista riippuen. Ideaaliuhri-käsite on Nils Christien kehittämä. Käsitteellä selitetään yhteiskunnan käsitystä täydellisestä uhrista. Käsitteeseen liittyy kuusi piirrettä: uhrin on oltava heikko (esim. vanhus tai sairas); uhrin tekohetkellä tekemän aktiviteetin on oltava kunnioitettava (esim. muiden auttaminen) ja täten uhri ei ole myötävaikuttanut joutumistaan uhriksi; uhrin olinpaikan on oltava turvallinen ja normaali (esim. turvallinen asuinalue päiväaikaan, vastakohtana epäilyttävä katu yöaikaan); uhrin ja tekijän suhteen on oltava epäsuhtainen (esim. tekijällä on dominoiva asema uhriin nähden tai tekijä on merkittävästi suurempi kooltaan kuin uhri); tekijän tulee olla uhrille tuntematon; ja uhrin uhrikokemuksen tunnistamiseksi uhrilla tulee olla voimavaroja toisten vakuuttamiseksi asiasta. Ks. Christie 2018. Käsite muodostaa mielenkiintoisen dilemman lähisuhdeväkivaltaan liittyen, sillä osa ideaaliuhrielle eli yhteiskunnassa voimassa olevalle täydelliselle uhrille kuuluvista ominaisuuksista ja olosuhteista on suoraan tai usein ristiriidassa tyypillisten lähisuhdeväkivallan tilanteiden kanssa. Ideaaliuhri-käsitteestä voidaan nähdä osittain johtuvan tyypillinen parisuhdeväkivallan uhria syyllistävä kysymys: miksi uhri ei ole lähtenyt suhteesta pois. Ajatusmalli ideaaliuhreista vaikuttaa siihen, miten ulkopuoliset moraalisesti tuomitsevat tekijän ja uhrin. Ruotsalaisen oikeuskäytännön perusteella voidaan nähdä, että moraalikäsitys vaikuttaa myös rikosoikeudellisessa prosessissa ja tuomitsemisessa.

¹⁴⁸ Andersson 2016, s. 261.

¹⁴⁹ Prop. 1997/98:55, s. 77–78.

Rikosoikeus keskittyy tekoon, mutta konteksti vaikuttaa tekojen merkitykseen.¹⁵⁰ Rauhanloukkausrikoksissa kontekstilla on merkittävä vaikutus tunnusmerkistön täyttymiseen. Tällä tavoin huomioidaan uhrin koko tilanne.¹⁵¹

Lain esitöiden mukaan lievempien tekojen osalta omanarvontunteen vakava vahingoittuminen voi tapahtua toistuvuuden kautta, jolloin useat lievät teot yhdessä johtavat vahingoittumiseen. Teot voivat olla osa kaavaa, joka yhdessä voi johtaa uhrin murtumiseen.¹⁵² Käytännössä hallituksen esityksen mukaista soveltamistapaa ei ole toteutettu. Edellä todetun mukaisesti oikeuskäytännössä tekojen toistuvuuden ja vakavuuden osalta on yleensä vaadittu vähintään yhtä vakavampaa fyysistä väkivallan tekoa, jotta uhrin omanarvontunteen vakavan vahingoittumisen voidaan katsoa toteutuneen.¹⁵³ Lisäksi oikeuskäytännössä on vaadittu vähintään kolmea painavampaa ja vakavampaa tekoa. Tällöin syytteeseen on voitu lisätä muita pienempiä sivutekoja, mutta ne eivät keskenään ole voineet muodostaa säännöksen mukaista rikosta. Haasteita ovat myös tuottaneet henkisen väkivallan tekojen arviointi ja lisääminen syytteeseen.¹⁵⁴

3.2.3. Läheisyys

Rauhanloukkausrikossäännöksen toisen momentin mukainen törkeä naisrauhanloukkaus on rajattu koskemaan ainoastaan nykyisiä tai entisiä avio- tai avopuolisoita. Täten törkeästä naisrauhanloukkauksesta ei voida tuomita tekijää, joka ei ole tai ole ollut naimisissa uhrin kanssa, tai vaihtoehtoisesti ei asu tai ole asunut uhrin kanssa.¹⁵⁵ Toisella momentilla korostettiin sitä, että parisuhdeväkivalta on yleensä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.¹⁵⁶

Ensimmäisen momentin mukaisen törkeän rauhanloukkaussäännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että teot ovat kohdistuneet lähiomaiseen tai entiseen lähiomaiseen. Tapauksessa NJA 2004 s. 97 Ruotsin korkein oikeus on käsitellyt sukulaisuuskäsitettä. HD totesi tuomiossaan, että BrB:n törkeää rauhanrikkomista koskeva säännös ei sisällä määritelmää lähipiirin käsitteelle. Lähiomaisen käsitettä ei voitu tuomion mukaan pitää täsmällisesti määritettynä oikeudellisessa kielessä tai yleiskielessä. Säännöksen esitöissä on todettu, että ensisijaisesti lähiomaisella tarkoitetaan henkilöä, johon tekijällä on tai on ollut suhde. Esitöissä on todettu, että käsitteellä on

¹⁵⁰ Andersson 2016, s. 260 ja 264.

¹⁵¹ Bäcklund – Johansson – Trost – Wennberg – Wersäll 2025, kohta 4 kap. 4 a§ - Upprepad kränkning.

¹⁵² Prop. 1997/98:55, s. 133.

¹⁵³ BRÅ 2019, s. 14–15 ja 23–24.

¹⁵⁴ BRÅ 2019, s. 14.

¹⁵⁵ Ks. NJA 2004 s. 97.

¹⁵⁶ Prop. 1997/98:55, s. 20–21.

yleensä tarkoitettu tilanteita, joissa tekijä ja uhri asuvat tai ovat asuneet yhdessä. Lisäksi esitöissä on todettu, että käsite kattaa myös henkilöt, jotka ovat sukua toisilleen.¹⁵⁷ Täten käsitteen soveltamispiiriin kuuluvat selkeästi avo- ja aviopuolisot, vanhemmat ja isovanhemmat, sisarukset sekä lapset. Tämän ulkopuolisten osalta käsitteen tulkinta on kuitenkin avoin. Tämän vuoksi tulkinta on jäänyt jokseenkin epäselväksi.¹⁵⁸

Säännöksen tarkoituksena on korostaa sellaisen rikoksen vakavuutta, joka kohdistuu läheisiin ihmisiin, ja jolle on ominaista tarkoitus järjestelmällisesti loukata haavoittuvaa henkilöä. Edellä todetun mukaisesti säännöksen mukaisten rikosten ominaispiirre on se, että teot voivat jatkua pitkään muiden huomaamatta. Lisäksi uhri ilmoittaa niistä harvoin emotionaalisten siteiden vuoksi. Teot myös usein tapahtuvat kotona, jossa henkilön tulisi tuntee olonsa turvallisiksi. Nämä ominaispiirteet erottavat säännöksen mukaiset teot rikoksista, jotka tehdään esimerkiksi naapureita tai tuttavien kohtaan.¹⁵⁹

Oikeuskäytännössä on katsottu, että esitöiden perustelut tukevat käsitystä, jonka mukaan lähipiirin käsitteen on tarkoitus kattaa myös tapaukset, joissa kaksi henkilöä ovat eläneet vakituksessa parisuhteessa olematta avoliitossa, jos tälle parisuhteelle on ominaista merkittävän pitkä käytännöllinen ja emotionaalinen side, ja se voi siten tarkoittaa, että toinen osapuoli on säännöksen tarkoittamissa tapauksissa erityisen haavoittuvassa asemassa. Tapauksessa NJA 2004 s. 97 syyttäjä oli nostanut syytteen törkeästä naisrauhanloukkausrikoksesta tekijää vastaan useiden hänen tyttöystävänsä kohdistettujen pahoinpitelyiden ja laittomien uhkausten perusteella. Tekijä ja uhri eivät olleet tai olleet olleet naimisissa tai asuneet avoliitossa. Korkein oikeus katsoi hovioikeuden tavoin, ettei kyseisessä tilanteessa ollut kyse törkeästä naisrauhanloukkauksesta, sillä tekijä ja uhri eivät asuneet avio- tai avoliiton kaltaisissa olosuhteissa. Kyseisessä tapauksessa päädyttiin arvioinnin jälkeen soveltamaan ensimmäisen momentin mukaista törkeään rauhanloukkausrikoksen säännöstä, sillä uhrin ja tekijän välisen suhteen muut olosuhteet vahvistivat läheisyysedellytyksen täyttymisen. HD pohtiessaan tekijän ja uhrin ensimmäisen momentin mukaista läheisyyttä painotti sitä, että pariskunta vietti vapaa-aikansa yhdessä, he jakoivat aterioita ja he nukkuivat toistensa luona 2-3 päivänä viikossa, vaikka he eivät jakaneet yhteistä kotia. Läheisyyttä korosti myös se, että tekijä oli sijoittanut televisionsa ja stereonsa uhrin kotiin ja tekijällä oli avain uhrin kotiin. Tekijä myös vietti aikaansa uhrin kotona, vaikka uhri ei ollut paikalla. He ja muut pitivät heitä parina. Lisäksi uhrin kuulusteluista oli käynyt ilmi, että heillä oli tunneside. Suhde oli kestänyt 6 kuukautta ensimmäisen teon aikaan ja yhteensä yli puolitoista vuotta.

¹⁵⁷ Prop. 1997/98:55, s. 132.

¹⁵⁸ Andersson 2016, s. 167–171.

¹⁵⁹ Prop. 1997/98:55, s. 78–79.

Vaikka heillä ei ollut yhteisiä tavaroita tai yhteisiä raha-asioita, HD katsoi heidät läheisiksi ensimmäisen momentin edellytyksen mukaisesti.

Oikeuskäytännössä läheisyysedellytyksen täyttymisen arvioinnissa painoarvoa on annettu muun muassa yhteiselle omaisuudelle, suhteen kestolle, osapuolten toistensa asunnoissa viettämälle ajalle, miltä suhde on vaikuttanut ulkopuolisille, yhteisille lapsille, emotionaaliselle suhteelle ja taloudellisille kytköksille. Tulkinnassa on korostettu emotionaalista ja käytännöllistä suhdetta, sillä lain tarkoituksena on huomioida lähisuhdeväkivallan uhrin erityinen haavoittuvuus, joka käy ilmi arjessa esiintyvässä väkivallassa.¹⁶⁰

Oikeuskäytännössä on myös pohdittu parisuhteen keston minimirajaa läheisyysedellytyksen täyttymisessä. Vuonna 2025 asiaan B 8753-24 annetussa Ruotsin korkeimman oikeuden tuomiossa on pohdittu tekijän ja uhrin läheisyysedellytyksen täyttymistä lyhytkestoisessa parisuhteessa. Kyseisessä tilanteessa tekijä ja uhri olivat olleet parisuhteessa, joka ei kestänyt yli kolmea kuukautta. HD on tuomiossaan todennut, että tekijän ja uhrin välisen läheisen suhteen on tullut olla olemassa jo ensimmäisen teon aikana. Tuomiossa läheisyyden merkitys on ilmaistu siten, että läheisyys luo tekijälle mahdollisuuksia käyttää toista ihmistä järjestelmällisesti hyväksi. Tuomiossa on katsottu, että rauhanloukkausrikoksen täyttymiseksi suhteen kestolle ei ole mahdollista asettaa aikarajoja. Edellytyksen täyttymistä on tarkasteltava olosuhteiden, kuten käytännöllisten ja emotionaalisten siteiden, läpi. HD katsoi, että käsillä olleessa tapauksessa olosuhteet puhuivat edellytyksen täyttymisen puolesta. Suhteen lyhyestä kestosta huolimatta suhde oli alusta lähtien ollut intensiivinen. Pariskunta vietti lähes kaikki yöt toistensa luona; uhrilla oli avain tekijän asuntoon; he jakoivat taloutensa osittain; he söivät ateriansa yhdessä; sekä he ja muut pitivät heitä parina. Lisäksi parisuhteeseen kuului kontrolloivia piirteitä. Uhri menetti yhteyden perheeseensä suhteen aikana; uhrille annettiin rajoitetusti mahdollisuuksia tavata muita; ja uhrin tuli kuvata toimiaan, kun hän ei ollut tekijän kanssa yhdessä. Näiden olosuhteiden vuoksi HD katsoi, että lyhyestä kestosta huolimatta suhteen luonne oli pykälässä tarkoitetun läheisyysedellytyksen mukainen.

Läheisyysedellytyksen tulkinnassa ongelmallisia ovat olleet alaikäisten väliset parisuhteet. Oikeuskäytännössä on joissain tilanteissa päädytty katsomaan, että alaikäisellä uhrilla pitäisi olla huoltaja ja perhe, jonka vuoksi uhri ei voisi olla erityisen haavoittuvassa asemassa. Skånen ja Blekingen hovioikeuden vuonna 2011 antamassa tuomiossa B 1677-11 oli kyse 15-vuotiaasta tytöstä ja pojasta. Poikaa syytettiin tyttöön kohdistetusta törkeästä rauhanloukkausrikoksesta viiden pa-

¹⁶⁰ Andersson 2016, s. 170.

hoinpitelyn vuoksi. Nuoret olivat viettäneet vapaa-aikaansa yhdessä lähes joka päivä ja pääasiassa pojan kotona, sillä tyttö oli määrääjain sijoitettuna perhekotiin. Yhdeksän kuukautta kestänyt suhde oli ollut myös seksuaalinen. Tytön mukaan hänen kaikki vaatteensa olivat pojan kotona ja poika päätti, miten tytön tulee pukeutua ja meikata. Hovioikeus katsoi, että pojan ja tytön välillä oli emotionaalinen side. Olosuhteista huolimatta hovioikeus katsoi tilanteesta merkitykselliseksi sen, että nuorten huoltajilla on päätösvalta heidän käytännön asioistaan, eikä nuorilla ole voinut olla itsenäistä päätäntävaltaa asumisestaan tai taloudestaan. Hovioikeus katsoi, että näillä perusteilla nuorten välillä ei voinut olla käytännöllistä sidettä eikä heitä voitu katsoa ensimmäisen momentin tarkoittamalla tavalla läheisiksi. Hovioikeus myös totesi perusteluissaan, että lähtökohtana ei voi olla, että nuoriin sovelletaan samaa standardia kuin aikuisiin, vaikka nuorilla voisi olla edellytyksen mukainen suhde, mikäli heillä olisi esimerkiksi lapsia yhdessä tai he asuisivat vakituisesti yhdessä.¹⁶¹

Ongelmallisia soveltamisen suhteen voivat myös olla äiti- ja isäpuolten tekemät teot. Säännöksen perusteluissa on todettu, että tekijän kanssa asuvan henkilön lapsia tulisi pitää tekijän lähisukulaisina.¹⁶² Isä- ja äitipuolilla tarkoitetaan henkilöitä, joilla on lapseen niin läheinen suhde ja sellainen asema lapseen nähden, että hän voi osallistua ja vaikuttaa lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Lisäksi isä- ja äitipuolten tulisi lähtökohtaisesti asua lapsen kanssa. Tällöin voi tulla esiin tilanteita, joissa biologisen vanhemman uusi kumppani viettää säännöllisesti aikaa lapsen kanssa ja asuu tämän kanssa samassa kodissa, mutta olosuhteista johtuen katsotaan, ettei isä- tai äitipuoli osallistu ja vaikuta lapsen hoitoon ja kasvatukseen riittävästi täyttääkseen läheisyyden edellytystä. Tilanteissa voi myös olla mahdollista, että lapsen huoltaja ja tämän uusi kumppani ovat läheisiä tavalla, jossa säännöksen läheisyysedellytys täyttyisi, mutta uuden kumppanin ja lapsen välillä edellytys puolestaan ei täyty.¹⁶³

Ruotsin korkein oikeus on tuomiossa NJA 2013 s. 588 käsitellyt laiminlyönnistä syntyneen törkeän pahoinpitelyn tapauksessa vastuuasemaa. HD:n perusteluiden mukaan Ruotsissa yleisten rikosoikeudellisten periaatteiden mukaan rikosoikeudellinen vastuu syntyy vain erityisestä syystä tilanteissa, joissa tekijää syytetään jonkin seurauksen estämisen laiminlyönnistä. Erityinen syy on esimerkiksi vastuuasema. Tarkoituksena on rajata henkilöpiiriä henkilöihin, jotka ovat asemassa, joka oikeuttaa vaatimaan heiltä toimintaa tietyn vaikutuksen estämiseksi enemmän kuin muilta. Vastuuasemassa olevalla henkilöllä on velvollisuus torjua riskejä, jotka uhkaavat jotakuta, josta

¹⁶¹ Tapauksen mukainen lain soveltaminen on kyseenalaistettu säännöksen tarkoituksen vastaisena. Aiheesta lisää luvussa 4.1.2.

¹⁶² Prop. 1997/98:55, s. 131.

¹⁶³ Andersson 2016, s. 176–178.

henkilö on vastuussa. Lapsi on erityisen suojelun arvoinen ja on ilmeistä, että lapsen huoltaja on vastuuasemassa. Lapsiin liittyen vastuuasema voi syntyä myös henkilöille, joilla on läheinen suhde lapseen, ja jotka voivat tosiasiallisesti vaikuttaa ja osallistua lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Kyseisessä tapauksessa isäpuoli oli asunut 2-vuotiaan lapsen kanssa samassa kodissa kuusi kuukautta, hakenut tätä päiväkodista vuorotellen lapsen äidin kanssa ja pyytänyt suosituksia päiväkodista lapsen puheen kehitykseen liittyen. HD katsoi, ettei selvitys osoittanut, että isäpuolella olisi ollut läheinen suhde lapseen. Isäpuoli ei vastuuaseman vaatimuksien mukaisesti osallistunut ja vaikuttanut lapsen hoitoon ja kasvatukseen, vaikka tämä asui lapsen kanssa samassa kodissa. Oikeuskirjallisuudessa¹⁶⁴ on nähty soveltamisen suhteen yhtäläisyyksiä törkeän rauhanloukkausrikoksen säännöksen kanssa.

3.2.4. Useita rikollisia tekoja

Edellä on esitelty kolme rauhanloukkausrikossäännöksen edellytystä, joiden mukaan tekijän on tullut kohdistaa läheiseen uhriinsa toistuvasti tekoja, jotka ovat omiaan vakavasti vahingoittamaan uhrin omanarvontunnetta. Viimeinen säännöksen soveltamisen edellytys liittyy tehtyjen tekojen rikosoikeudelliseen luonteeseen. Useiden yksittäisten rikollisten tekojen tulee olla säännöksessä lueteltuja muissa BrB:n ja yhteydenpitokieltolain pykälissä tai luvuissa kriminalisoituja tekoja. Osatekojen tulee olla samanaikaisesti käsiteltävänä samassa tuomioistuimessa. Säännökseen soveltuvat rikokset ovat BrB:n 3. luvun mukaiset rikokset henkeä ja terveyttä vastaan, 4. luvun mukaiset rikokset vapautta ja rauhaa vastaan, 5. luvun 1 §:n tai 2 §:n mukaiset kunnianloukkaus ja törkeä kunnianloukkaus, 6. luvun mukaiset seksuaalirikokset ja 12. luvun mukaiset vahingontekorikokset. Lisäksi yhteydenpitokieltolain 24 §:n mukaiset yhteydenpitokiellon rikkominen ja jatkettun tai erityisesti jatkettun yhteydenpitokiellon rikkominen. Näiden rikollisten tekojen lisäksi säännösten mukaisesti rangaistavat yritykset, valmistelu ja yllytys rikosten tekemiseen luokituvat rauhanloukkausrikossäännöksen alaisuuteen.¹⁶⁵

BrB:n 3. luvun mukaiset rikokset henkeä tai terveyttä vastaan koskevat fyysistä koskemattomuutta vastaan tehtyjä tekoja. Lähtökohtaisesti kaikki luvussa olevat säännökset voivat kuulua rauhanloukkausrikokseen työympäristörikosta lukuun ottamatta, mutta käytännössä rauhanloukkausrikokseen sisältyvät luvusta ainoastaan pahoinpitely ja lievä pahoinpitely. Ruotsissa pahoinpitely tarkoittaa tahallista ruumiinvamman, sairauden tai kivun aiheuttamista toiselle tai tä-

¹⁶⁴ Ks. Andersson 2016, s. 177.

¹⁶⁵ Nilsson 2025, kohta 2.1.

män saattamista työkyvyttömyystilaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Pahoinpitelynä voidaan tiettyissä tilanteissa pitää myös henkistä väkivaltaa¹⁶⁶, jos se aiheuttaa lääketieteellisesti osoitettavan vaikutuksen. Vastuun syntymiseksi teon ja lääketieteellisesti todistetun vaikutuksen välillä vaaditaan syy-yhteys.¹⁶⁷ Lievissä henkisen väkivallan tilanteissa on haastavaa näyttää toteen lääketieteellistä seurausta, joten niistä tuomitaan vain harvoin.¹⁶⁸ Pahoinpitelyiden törkeysarvioinnissa vaikuttava tekijä voi olla teon kohdistuminen läheiseen.¹⁶⁹ Mikäli teko läheiseen kohdistuessaan arvioidaan törkeäksi pahoinpitelyksi, teko ei voi olla osa rauhanloukkausrikosta. Törkeä pahoinpitely voisi soveltua rikosnimikkeen alle. Rikoksen rangaistusasteikon ollessa kuitenkin suurempi ja minimirangaistuksen ollessa ankarampi se ei sovellu rauhanloukkausrikosnimikkeen alle, vaan siitä on tuomittava erikseen. Tämän lisäksi BrB:n 3. lukuun sisältyvät muun muassa tappo ja murha, jotka luonnollisesti ovat rangaistusarvoltaan suurempia ja täten eivät voi lukeutua osaksi rauhanloukkausrikosta.

BrB:n 4. luvun mukaiset rikokset vapautta ja rauhaa vastaan loukkaavat henkilökohtaisia etuja. Lukuun lukeutuvat muun muassa laitton vapaudenriisto, laitton pakottaminen, ihmiskauppa ja tappo. Törkeysarvostelu ratkaisee, voiko rikos lukeutua osaksi rauhanloukkausrikosta. Seuraavaksi esitellään muutama luvussa esiintyvä säännös, jotka voivat olla lähisuhdeväkivallan tekoja ja osa rauhanloukkausrikosta. Laittomalla vapaudenriistolla (*olaga frihetsberövande*, BrB 4. luvun 2 §) tarkoitetaan toisen vapauden riistämistä esimerkiksi vangitsemalla. Tällaisissa tilanteissa uhri menettää liikkumisvapauden lähes kokonaan tai uhria estetään siirtymästä tiettyyn paikkaan. Tekomuotoihin sisältyvät myös tilanteet, joissa uhri asetetaan valvonnan alaiseksi tai uhrin toimeentulovarot hävitetään. Laittomassa vapaudenriistossa törkeysarviointi keskittyy ensisijaisesti riiston kestoon sekä kärsimyksen tai epämukavuuden asteeseen ja luonteeseen.¹⁷⁰ Laitton pakottaminen (*olaga tvång*, BrB 4. luvun 4 §) tarkoittaa uhrin pakottamista väkivallalla tai rikollisella teolla uhkaamalla tekemään tai sietämään jotain tai jättämään tekemättä jotain. Pakottaminen voidaan toteuttaa myös uhkaamalla syytteen nostamisella, rikosilmoituksen tekemisellä tai väärän lausunnon antamisella. Rikoksen vakavuutta arvioitaessa otetaan huomioon teon sisältämän väkivallan aste, kuten aseella uhkaaminen, tai teon erityinen piittaamattomuus ja

¹⁶⁶ Aiheesta lisää tutkielman luvussa 4.3.

¹⁶⁷ Prop. 1997/98:55, s. 76.

¹⁶⁸ Ds 2022:18, s. 172.

¹⁶⁹ Bäcklund – Johansson – Trost – Wennberg – Wersäll 2025, kohta 3 kap. 6 § Grov misshandel – Grov misshandel.

¹⁷⁰ Bäcklund – Johansson – Trost – Wennberg – Wersäll 2025, kohta 4 kap. 2 § Olaga frihetsberövande, Den brottsliga handlingen ja Straffet.

vaarallisuus. Erityinen piittaamattomuus tai vaarallisuus voi tulla ilmi teon kohdistamisessa haavoittuvassa asemassa olevaan, kuten lapseen, tai uhkaamalla uhrin lasta.¹⁷¹ 4. luku pitää sisällään säännöksen häirinnästä (*ofredande*, BrB 4. luvun 7 §), jolla on kriminalisoitu toisen ahdistelu konkreettisesti, häiritsevillä yhteydenotoilla tai holtittomalla käytöksellä. Konkreettinen ahdistelu voi olla fyysistä koskettamista esimerkiksi potkimista, vaatteiden repimistä tai sylkemistä. Häiritsevillä yhteydenotoilla tarkoitetaan toistuvia ja uhrille vastentahtoisia yhteydenottoja, jotka voivat määrän, luonteen tai olosuhteiden vuoksi häiritä uhria. Holtittomalla käytöksellä tarkoitetaan esimerkiksi meluamista tai kivillä heittelyä. Teon on oltava omiaan merkittävästi loukkaamaan uhrin rauhaa. Säännös kattaa osittain fyysiset pahoinpitelyt, jotka eivät olisi rangaistavia pahoinpitelyinä.¹⁷² Lisäksi luku pitää sisällään muun muassa säännökset, jotka kriminalisoivat avioliittoon pakottamisen, laittoman salakuuntelun, laittoman uhkauksen ja kotirauhan rikkomisen sekä laittoman tunkeutumisen.

BrB:n 5. luvun 1 §:n ja 2 §:n mukaiset kunnianloukkaus (*förtal*) ja törkeä kunnianloukkaus (*grov förtal*) soveltuvat tilanteisiin, joissa tekijä altistaa uhrin halveksunnalle tai leimaa tämän elämäntavoiltaan moitittavaksi. Loukkauksen pitää olla omiaan vaarantamaan toisten kunnioituksen loukattua kohtaan. Täten loukkaus on pitänyt antaa siten, että kolmas henkilö kuulee tai näkee sen tai saa sen tietoisuuteensa. Loukkaus voidaan tehdä useilla eri tavoilla, kuten suullisesti, kirjallisesti tai näyttämällä valokuva.¹⁷³ Törkeästä kunnianloukkauksesta voidaan tuomita BrB 5:2:n perusteella, jos teko on aiheuttanut vakavaa vahinkoa ottaen huomioon muun muassa tiedon sisällön, sen levittämistavan ja -laajuuden. Sisällöltään erityisen julmat tai ilkeät loukkaukset voivat olla törkeitä. Levittämistapa ja -laajuus tarkoittavat tilanteita, joissa loukkaus leviää laajalle yleisölle esimerkiksi verkkosivujen tai tiedotusvälineiden kautta. Henkilön tulee kuitenkin olla helposti tunnistettavissa ja vastaanottajien tulee tuntea hänet. Muutoin tietoa ei välttämättä pidetä laajalti levinneenä. Arvioitaessa teon vakavuutta tulee ottaa huomioon kaikki olosuhteet.¹⁷⁴ Puhtaat arvoarvostelmat eivät kuulu soveltamisen piiriin. Tulkinta siitä, milloin kyse on arvoarvostelmasta ja milloin kunnianloukkauksesta, ei ole täysin selkeä ja riippuu pitkälti olosuhteista.¹⁷⁵ Kunnianloukkausrikoksissa on huomioitava, että kyseiset rikokset ovat lähtökohtaisesti asianomistajarikoksia, joka BrB 5:5:n mukaisesti tarkoittaa, ettei täysi-ikäisten uhrien osalta syytettä voi nostaa muu kuin asianomistaja itse. BrB 5:5:n mukainen säännös syytteen nostamisesta

¹⁷¹ Andersson 2016, s. 204–206.

¹⁷² Andersson 2016, s. 211–216.

¹⁷³ Sanden 2022, s. 44–49.

¹⁷⁴ Sanden 2022, s. 56–58.

¹⁷⁵ Sanden 2022, s. 47.

on voimassa myös silloin, kun kunnianloukkausrikokset ovat osa törkeää rauhanloukkausrikosta.¹⁷⁶

BrB:n 6. luvun rikokset koskevat seksuaalista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Useat seksuaalirikokset eivät voi kuulua osaksi rauhanloukkausrikosta korkeamman rangaistusarvonsa vuoksi. Näihin kuuluvat muun muassa törkeä raiskaus ja lapseen kohdistunut raiskaus (*våldtakt mot barn*). Rauhanloukkausrikokseen voi kuulua seksuaalinen pakottaminen ja seksuaalinen häirintä. Seksuaalisessa pakottamisessa (*sexuellt övergrepp*, BrB 6 luvun 2 §) on kyse muusta seksuaalisesta teosta kuin raiskauksesta. Säännöksen mukaisiin seksuaalisiin tekoihin kuuluvat teot, joilla on selkeä seksuaalinen luonne ja joiden tarkoituksena on loukata uhrin seksuaalista koskemattomuutta. Teot eivät ole kuitenkaan sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavissa.¹⁷⁷ Jotta teko katsotaan luonteeltaan konkreettisesti seksuaaliseksi, teon tarkoituksena tulee tyypillisesti olla toisen osapuolen kiihottaminen tai seksuaalisen halun tyydyttäminen. Tosi-seikoista tehtävän objektiivisen arvioinnin on myös johdettava siihen, että teon täytyy olla tyypillisesti toisen henkilön seksuaalisen koskemattomuuden loukkaus.¹⁷⁸ Seksuaalisessa häirinnässä (*sexuellt ofredande*, BrB 6 luvun 10 §:n 2 momentti) on kyse toisen henkilön seksuaalisen koskemattomuuden loukkaamisesta sanoin tai teoin. Säännöksen perusteella häirinnällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi itsensä paljastamista. Häirinnällä tarkoitetaan seksuaalista koskemattomuutta loukkaavia tekoja, jotka eivät sovellu luvun muihin tunnusmerkistöihin.

BrB:n 12. luvun mukaiset rikokset kohdistuvat toisen omaisuuteen tai omaisuuteen, johon toisella on jokin oikeus. Vahingonteossa (*skadegörelse*, BrB 12 luvun 1 §) tekijä tuhoaa tai vahingoittaa uhrin omaisuutta tai omaisuutta, johon uhrilla on oikeus. Omaisuus voi olla kiinteää tai irtainta.¹⁷⁹ Vahingoittamisella tarkoitetaan lähtökohtaisesti fyysistä vahinkoa omaisuudelle.¹⁸⁰ BrB 12:3:ssa on säädetty törkeästä vahingonteosta. Säännöksen mukaan rikoksen vakavuutta arvioitaessa on erityisesti otettava huomioon teon merkittävä vaarallisuus jonkun hengelle tai terveydelle; omaisuuden kulttuurinen tai taloudellinen merkittävyys; vahingon huomattavuus; sekä teon luonteen erityinen piittaamattomuus. Luvun mukaiset rikokset lisättiin rauhanloukkausrikoksen rikosluetteloon vuonna 2013, koska ne kuuluvat laittoman vainon alaisuuteen ja täten

¹⁷⁶ Nilsson 2025, kohta 2.1.

¹⁷⁷ Wallin 2022, s. 46.

¹⁷⁸ Wallin 2022, s. 47.

¹⁷⁹ Friberg 2021, kohta 2.2.

¹⁸⁰ Friberg 2021, kohta 2.4.

olisi ollut epäjohdonmukaista jättää ne rauhanloukkausrikosten ulkopuolelle.¹⁸¹ Luvun mukaiset rikokset ovat tulleet harvoin osaksi rauhanloukkausrikosta.¹⁸²

Yhteydenpitokiellon (*kontaktförbud*) rikkomisesta on säädetty yhteydenpitokieltolaissa. Laki on säädetty lähtökohtaisesti suojelemaan naisia, jotka ovat joutuneet vainon tai häirinnän kohteeksi entisen kumppanin toimesta. Kiellon saaminen ei kuitenkaan edellytä nykyistä tai aiempaa erityistä suhdetta suojeltavan henkilön ja häntä häiritsevän henkilön välillä.¹⁸³ Yhteydenpitokiellon tarkoituksena on ehkäistä ja estää uhkaavia ja vaarallisia tilanteita. Edellytyksenä kiellon saamiselle on vaara siitä, että kiellon kohteena oleva henkilö altistaisi suojeltavan tahon rikokselle, vainolle tai muulle vakavalle häirinnälle.¹⁸⁴ Lain 24 §:n nojalla voidaan tuomita yhteydenpitokiellon rikkomisesta. Yhteydenpitokiellon rikkomisesta ei tarvitse syntyä seurauksia suojeltavalle henkilölle, jotta tekijä voidaan tuomita rikoksesta. Ei ole myöskään edellytetty, että suojeltava taho olisi edes huomannut kiellon rikkomista. Pelkkä kiellon rikkominen ilman muita seurauksia täyttää pykälän vaatimuksen.¹⁸⁵

Säännöksen esitöiden perusteella uhriin kohdistetut teot on määriteltävä luonteeltaan, jolloin niiden tulee olla rikosluettelon mukaisia rikoksia. Lisäksi on määriteltävä ajanjakso, jolloin teot on tehty. Esitöiden mukaan ei kuitenkaan tule vaatia yksittäisten tekojen tarkkaa yksilöintiä tiettyyn aikaan ja paikkaan. Esitöissä on painotettu, ettei tämä poista syyttäjän todistustaakkaa siitä, että tunnusmerkistön mukainen teko on todellisuudessa tapahtunut.¹⁸⁶ Tällä tavoin on pyritty huomioimaan lähisuhdeväkivallan erityisyys, sillä todetun mukaisesti usein uhrin mielessä teot sekoittuvat merkittävästi keskenään ja jokaisen teon yksityiskohtia voi olla haastavaa muistaa.¹⁸⁷

¹⁸¹ SOU 2011:85, s. 106.

¹⁸² Andersson 2016, s. 227.

¹⁸³ Prop. 1987/88:137, s. 13 ja Prop. 2010/11:45, s. 31–33.

¹⁸⁴ Wallin 2022, s. 83.

¹⁸⁵ Wallin 2022, s. 85–86.

¹⁸⁶ Prop. 1997/98:55, s. 80–81.

¹⁸⁷ SOU 1995:60, s. 301–304.

3.3. Säännökseen historian aikana tehdyistä uudistuksista

3.3.1. Vuosien 2021 ja 2025 uudistukset

Säännökseen on tehty vuoden 1998 säätämisen jälkeen useita uudistuksia. Vuoden 2021 säännösuudistuksessa¹⁸⁸ katsottiin, että rauhanloukkausrikoksen vähimmäisrangaistusta tulee nostaa yhteen vuoteen vankeutta aiemmasta yhdeksästä¹⁸⁹ kuukaudesta. Tällä tavoin haluttiin korostaa lähisuhteissa tapahtuvien rikosten vakavuutta. Täten päädyttiin myös saavuttamaan Naisen väkivaltakomission vuoden 1995 ehdottaman vähimmäisrangaistuksen taso. Uudistuksessa pohdittiin sitä, voidaanko toistuvia lähisuhteessa tapahtuvia rikkomuksia, jotka vahingoittavat vakavasti uhrin itsetuntoa, pitää huomattavasti lievempinä asioina kuin yksittäistä törkeää rikosta, kuten törkeää pahoinpitelyä. Törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistus oli uudistuksen hetkellä vuosi ja kuusi kuukautta vankeutta. Uudistuksen perusteluiden mukaan minimirangaistuksen nostaminen heijastaisi paremmin rikoksen yleistä rikollista arvoa vähimmäistasolla ja johtaisi yleiseen rangaistusasteen kohoamiseen, jota hallituksen mielestä tuli jatkaa. Tämän lisäksi vähimmäisrangaistuksen nostoa perusteltiin sillä, että rikoksiin liittyvistä laillisista todistuksista annetun lain (*lag om rättsintyg i anledning av brott*, 2005:225) 5 §:n mukaan laillinen todistus¹⁹⁰ voidaan antaa ilman vahingon kärsineen suostumusta epäiltäessä rikosta, josta ei määrätä pienempää rangaistusta kuin vuosi vankeutta. Vähimmäisrangaistuksen nostaminen mahdollisti myös sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonannot poliisiviranomaiselle. Tämän tarkoituksena oli ehkäistä vakavampia lähiomaisiin kohdistuvia rikoksia. Säännösuudistus tuli voimaan 1. tammi-kuuta 2022.¹⁹¹

Vuoden 2021 säännösuudistuksessa uusittiin myös rikosluettelon sisältöä. BrB:n 5. luvun mukaiset kunnianloukkaus ja törkeä kunnianloukkaus sisällytettiin osaksi rikosluetteloa. Ennen vuoden 2021 säännösuudistusta rauhanloukkausrikoksen säännöstä oli uusittu vuonna 2013 lisäämällä rikosluetteloon vahingonteko (BrB:n luku 12) sekä yhteydenpitokiellon rikkominen (yhteydenpitokieltolain 24 §). Perusteluissa todettiin, että kunnianloukkausrikokset, kuten herjaus ja loukkaus,

¹⁸⁸ Vuoden 2021 säännösuudistus käynnistyi Ruotsin hallituksen päätöksestä antaa erikoistutkijalle tehtäväksi analysoida sitä, pitäisikö törkeän naisrauhanloukkausrikoksen ja törkeän rauhanloukkausrikoksen vähimmäisrangaistusta korottaa. Raportissa (SOU 2020:57) ei katsottu tarpeelliseksi korottaa törkeän naisrauhanloukkausrikoksen tai törkeän rauhanloukkausrikoksen vähimmäisrangaistusta. Tästä huolimatta Ruotsissa päädyttiin korottamaan vähimmäisrangaistusta.

¹⁸⁹ Vähimmäisrangaistusta oli jo kertaalleen vuonna 2013 korotettu 9 kuukauteen alkuperäisestä 6 kuukaudesta. Ks. Prop. 2012/13:108.

¹⁹⁰ Laillisilla todistuksilla tarkoitetaan esimerkiksi lääketieteellisiä todistuksia, jotka poliisi tai syyttäjät ovat saaneet rikostutkinnan aikana. Ks. *lag om rättsintyg i anledning av brott* 1§.

¹⁹¹ Prop. 2020/21:217, s.14–16.

ovat internetin ja sosiaalisen median myötä yleistyneet tyypillisiksi tavoiksi häiritä tai loukata lähisukulaisia. Kunnianloukkauksirikokset ovat tekoja, jotka voivat olla osa loukkausta ja muodostaa suoran hyökkäyksen uhrin koskemattomuutta vastaan. Esitöissä katsottiin, että vaikka kunnianloukkauksirikokset ovat rangaistusarvoltaan lievempiä rikoksia, se ei ole syy olla ottamatta huomioon näitä rikoksia. Rikosluetteloon oli jo aiemmin lukeutunut rangaistukseltaan lievempiä rikoksia. Lisäksi rauhanloukkauksirikosten rakentamisen ideana on se, että mukaan tulee enemmän vähäisiä tekoja, jotta niiden rangaistusta korotetaan silloin, kun ne on tehty systemaattisesti lähisukulaista vastaan.¹⁹²

Ennen 1. heinäkuuta 2025 rikosluettelon mukaiset rikokset voitiin lukea osaksi rauhanloukkauksirikoksia, mikäli rauhanloukkauksirikoksesta syytetty oli nimenomaisesti tehnyt rikosluetteloon lukeutuneen teon. Yllyttämistä tai avunantoa kyseisiin rikoksiin ei laskettu osaksi rauhanloukkauksirikoksen tekoja.¹⁹³ Säännökseen tehtiin kuitenkin vuonna 2025 lisäys, jonka perusteella rauhanloukkauksirikoksesta voidaan tuomita jokainen, joka syyllistyy tai muuten myötävaikuttaa rikosluettelon mukaisen rikoksen syntyyn. Lakitekstin uudistuksen myötä tekijä voi niin yllyttämällä kuin avunannolla rikosluettelon mukaisiin rikoksiin syyllistyä myös rauhanloukkauksirikokseen. Täten, jos tekijä on muiden tiettyyn uhuriin kohdistuneiden rikosten lisäksi yllyttänyt toista pahoinpitelämään uhria, pahoinpitelyyn yllyttäminen voi tulla osaksi rauhanloukkauksirikosta. Uudistuksella lisättiin osaksi rauhanloukkauksirikosta myös rikosluettelon mukaisten rikosten yritykset ja valmistelut. Tällöin yrityksen ja valmistelun tulee kuitenkin olla rangaistavia BrB:n muiden säännösten perusteella. Lisäksi yritys, valmistelu, yllyttäminen tai avunanto on katsottava osaksi uhuriin kohdistuvaa toistuvaa loukkausta ja loukkausten on tullut olla omiaan vahingoittamaan vakavasti uhrin omanarvontunnetta.¹⁹⁴

3.3.2. Merkitys ja tulevaisuus

Rauhanloukkauksirikossäännöksen uudistuksissa vuosien aikana trendinä on ollut laajentaa rikosluettelon sisältämiä kriminalisoituja tekoja ja nostaa minimirangaistuksia. Aiemmin merkityksellisenä on pidetty suojeltavan intressin pysymistä henkilökohtaisena koskemattomuutena myös rikosluetteloon lisättävien säännösten osalta.¹⁹⁵ Vuoden 2013 säännösuudistuksen yhteydessä rikosluetteloon lisättiin yhteydenpitokiellon rikkomisen ja rikoslain 12 luvun mukaiset vahingonkorokkeet. Tämä merkitsi muutosta aiempaan, sillä kyseisten rikosten lähtökohtainen ja välitön suojeltava etu ei ole henkilökohtainen koskemattomuus. Kyseiset rikokset voivat kuitenkin

¹⁹² Prop. 2020/21:217, s. 18–19.

¹⁹³ Ks. Prop. 2021/22:138, s. 60.

¹⁹⁴ Nilsson 2025, kohta 2.1.

¹⁹⁵ Prop. 1997/98:55, s. 131 ja Prop. 2012/13:108, s. 13.

yhdessä muiden tekojen kanssa muodostaa kokonaisuuden, joka hyökkää henkilökohtaista koskemattomuutta vastaan.¹⁹⁶ Uudistuksen myötä rikosluetteloon on lisätty myös muita tekoja, joiden suojeltava etu on alkuperäisestä poikkeava, mutta rikokset ovat tyypillisiä lähisuhdeväkivallan tekoja.

Vuoden 2021 hallituksen esityksen ja säännösuudistuksen myötä on todettavissa, että lainsäätäjien keskittyminen on siirtynyt teoreettisten suojeltavien etujen priorisoinnista käytännössä koetun lähisuhdeväkivallan sisältämien tyypillisten tekojen priorisointiin. Esimerkiksi kunnianloukkausrikosten lisäyksen yhteydessä perustelut ovat lähtökohtaisesti keskittyneet kyseisten rikosten tyypilliseen esiintymiseen lähisuhdeväkivallan muotona.¹⁹⁷ Mikäli trendi jatkuu tulevaisuudessa, voidaan olettaa, että BrB:n tai muiden lakien säännökset, jotka eivät välittömästi suojele henkilökohtaista koskemattomuutta, voivat lähisuhdeväkivaltaan usein kuuluvina tekoina tulla osaksi rauhanloukkausrikossäännöstä. Erityisesti teknologisen kehityksen ja sen tuottamat uudet kriminalisoinnit voivat soveltua uusiksi lähisuhdeväkivallan muodoiksi ja kriminalisoiduiksi teoiksi. Rikosluettelon seuraava uusi lisäys tulee todennäköisesti olemaan Ruotsin tuleva henkistä väkivaltaa koskeva BrB:n säännös¹⁹⁸.

Säännöksen mukaisten rangaistusten koventaminen voi kertoa yleisesti lähisuhdeväkivallan vahingollisuuden paremmasta ymmärryksestä, mutta myös yleisestä¹⁹⁹ julkisesta paineesta rangaistusten yleislinjan koventamiselle. Ruotsissa oli vuoden 2021 säännösuudistuksen aikaan käynnissä yleisempi rangaistusasteen nostamisen projekti, jota Ruotsin hallitus jatkoi nostamalla rauhanloukkausrikoksen minimirangaistusta. Samalla otettiin huomioon lähisuhdeväkivallan haitallisuus vertaamalla sitä törkeään pahoinpitelyyn ja pohtimalla niiden haitallisuuden erojen pienuutta.²⁰⁰ Nykyisellään säännöksen mukainen minimirangaistus on saavuttanut vuonna 1995 tehdyn alkuperäisen selvityksen ja ehdotuksen (Kvinnofrid) mukaisen minimirangaistustason. Koska rauhanloukkausrikoksen minimirangaistusta ja yleisesti rangaistusarvoja on nostettu viimeisten 30 vuoden ajan, voidaan ennustaa rikoksen rangaistusarvojen jatkavan nousua, ellei poliittinen ja yhteiskunnallinen ilmapiiri lähde kääntymään eri suuntaan.

¹⁹⁶ Prop. 2012/13:108, s. 10.

¹⁹⁷ Prop. 2020/21:217, s. 18–19.

¹⁹⁸ Säännöstä käsitellään enemmän luvussa 4.3.4.

¹⁹⁹ Rangaistusten kiristäminen on aiheuttanut myös Suomessa julkista keskustelua sekä poliittisia toimenpiteitä. Ks. Oikeusministeriö 2024 ja Yle Uutiset 24.5.2023.

²⁰⁰ Prop. 2020/21:217, s.14–16.

4. RAUHANLOUKKAUSRIKOSSÄÄNNÖKSEN ONGELMAKOHDAT

4.1. Läheisyysedellytyksen ongelmat

4.1.1. Läheisyysedellytys seurustelusuhteissa

Läheisyyttä ei ole täsmällisesti määritelty rauhanloukkausrikoksen säännöksessä tai esitöissä. Tämän vuoksi edellytyksen sisältöä on jouduttu tulkitsemaan Ruotsin oikeuskäytännössä. Tapauksessa NJA 2004 s. 97²⁰¹ on lopulta päädytty siihen, että seurustelukumppanit olivat säännöksen mukaisesti toisilleen läheisiä. Edellytyksen täyttymistä perustelevia olosuhteita on kuitenkin ollut merkittävä määrä. Kumppanit ovat viettäneet merkittävän määrän aikaa keskenään. Tekijällä on ollut avain uhrin kotiin, ja hän on viettänyt aikaa siellä ilman uhria. Lisäksi tekijä on sijoittanut tavaroitaan uhrin kotiin. Syvällinen pohtiminen on kuitenkin perusteltua, sillä säännöksen esitöissä läheisyys on lähtökohtaisesti säädetty tarkoittamaan yhdessä asuneita tai asuvia pariskuntia. Ruotsin oikeuskäytännössä vaadittujen käytännön siteen ja tunnesiteen olemassaoloa voi olla haastavaa todistaa. Täten suhteen olosuhteista ja ulkoisesti todennettavista yksityiskohdista voi tulla merkityksellisiä arvioitaessa läheisyyttä.

On ymmärrettävää, että lähisuhdeväkivaltaa koskevassa säännöksessä halutaan ottaa soveltamisen alaisuuteen ainoastaan todelliset lähisuhteet. Yhdenmukaisuuden kannalta jonkinlaisen määritelmän säätäminen on tarpeen, jotta kaikki säännökseen soveltuvat suhteet olisivat samankaltaisia läheisyydeltään. Tällöin säännöksen soveltaminen ainoastaan yhteisasumisen tilanteisiin olisi toimiva. Tällaisessa tilanteessa kuitenkin edettäisiin olettamuksella, ettei lähisuhdeväkivalta voi olla uhrille yhtä vahingollista ilman avoliittoa kuin avoliitossa. Ajatuksen puolustuksena voidaan todeta, että suurin osa lähisuhdeväkivallasta tapahtuu kotioiloissa.²⁰² Väkivalta voi tapahtua kuitenkin kotona, vaikka uhri ja tekijä eivät asuisi samassa osoitteessa. Virallinen yhteistalous ei automaattisesti tarkoita, että uhri pääsee tekijää karkuun. Kuten tapauksessa NJA 2004 s. 97, uhri ja tekijä olivat viettäneet suuren osan aikaa toistensa asunnoissa, vaikka he eivät virallisesti jakaneet yhteistä asuntoa. Väkivaltaa oli tapahtunut kotioiloissa ja uhrilla oli ollut vaikeuksia päästä sitä karkuun, vaikka asunto ei ollut yhteinen. Tämän vuoksi ajatuksessa, jossa yhteiselle kodin jakamiselle laitetaan suuri merkitys uhrin suojelun tarpeessa, unohdetaan lähisuhdeväkivallan periaatteellisia erityispiirteitä. Lähisuhdeväkivallassa vallitsee usein valtaepätasapaino, jolloin uhrilla voi olla vaikeuksia päästä eroon tekijästä, vaikka hänellä olisikin oma tekijästä nimellisesti erillinen koti. Väkivalta myös usein jatkuu, vaikka tekijä ja uhri olisivat eronneet.

²⁰¹ Tuomiota on käyty läpi tutkielman luvussa 3.2.3.

²⁰² Beuker – Näsi 2024, s. 13.

EU:ssa 33 prosenttia naisista, jotka olivat jo aiemmin kokeneet kumppaninsa toimesta väkivaltaa, kokivat väkivaltaa myös eron yhteydessä. Väkivaltaisissa suhteissa olleista naisista 16 prosenttia koki väkivaltaa entisen kumppanin toimesta myös suhteen päättymisen jälkeen.²⁰³

Suomen osalta erityisesti korkeimman oikeuden tuomio 2018:22²⁰⁴ tulee pitää mielessä pohdittaessa mahdollisen suomalaisen säännöksen säätämistä ja erityisesti läheisyysedellytyksen säätämistä. Tuomion perusteluissa lähtökohtana pidettiin sitä, ettei uhri ole erityisen suojelun tarpeessa lähisuhteen perusteella, kun hän ei ole asunut tekijän kanssa. Tuomiossa lähisuhdeväkivallan vahingollisuutta ja vaarallisuutta uhrille on epäsuorasti arvioitu kyseisen olosuhteen perusteella²⁰⁵ ja ilman merkityksellistä analyysiä tekijän ja uhrin läheisyydestä sekä tekojen vaarallisuudesta kyseisessä yksittäistapauksessa. Ruotsin oikeuskäytännöstä on havaittavissa kuitenkin syvällisempää analyysiä parisuhteen läheisyyspohdinnassa kuin tuomiossa KKO 2018:22 on harjoitettu. Vaikka Ruotsin oikeuskäytännössä lähisuhteen käsite on tietyissä tilanteissa ollut suppea, oikeuskäytännössä on otettu huomioon suhteen olosuhteita ja seikkoja kokonaisvaltaisesti.

Vaikka on todettava, että yhteisasumisen tilanteissa uhrilla voi olla haastavampaa paeta tekijää ja väkivallan tilanteita, yhteisasumisen puute ei poista lähisuhdeväkivallan erityispiirteitä ja uhrin suojelun tarvetta. Tietämättä läheissuhteen yksityiskohtia yhteisen talouden puuttuminen ei kerro riittävästi suhteen läheisyydestä. Erityisesti arvioitaessa tapauksen KKO 2018:22 päättelyketjua siitä, ettei uhri ollut olennaisen suojelun tarpeessa, sillä uhri ei jakanut taloutta tekijän kanssa, tulee huomioida jo vuotta aiemmin tekijän uhriin kohdistamat useat rikokset. Tekojen toistuvuus osoittaa sen, että uhri ei ole pystynyt pakenemaan lähisuhdeväkivaltaa, vaikka hän ei ole asunut seurustelukumppaninsa kanssa. Voidaankin päätellä, että tapaukseen on liittynyt lähisuhdeväkivallalle tyypillisiä piirteitä, kuten toistuvuutta ja vaikeutta päästä irti väkivaltaisesta suhteesta. Täten tuomion päättelyketju erityisen suojelun tarpeen puutteesta on jokseenkin ristiriidassa tosiseikkojen kanssa.

Ruotsi on sinänsä sääntelyllään muodostanut tuomioistuinlaitoksille rauhanloukkausrikosten todistelusta työlään läheisyysedellytyksen vuoksi, sillä säännös ei suoraan kiellä läheisyyttä

²⁰³ FRA 2015, s. 44–45.

²⁰⁴ Tapaus esitelty tutkielman luvussa 2.3.2.

²⁰⁵ Arvottamisesta kertoo erityisesti se, ettei lähisuhdetta ole määritelty laissa tai lain esitöissä liittyen rangaistuksen koventamiseen ja muussa rikosoikeudellisessa lainsäädännössä parisuhteen läheisyydelle väkivallan kontekstissa ei ole asetettu vähimmäisvaatimusta avoliitosta.

muissa kuin avo- tai avioliitoissa, vaan muodostaa läheisyydestä näiden ulkopuolisissa tilanteissa poikkeussäännön. Täten läheisyydestä on tullut todistettava tosiseikka. Prosessuaalisen taakan välttämiseksi Suomessa tulisi miettiä muita vaihtoehtoja läheisyysedellytykselle.

Avoliiton sijasta läheisyyden edellytyksen täyttymiseksi seurustelusuhteen kestolle voitaisiin asettaa minimiaika. Tällöin kuitenkin katsottaisiin, ettei lyhyessä seurustelusuhteessa koettu toistuva väkivalta voi olla erityisen haitallista uhrille. Ajatusta puolustaa se tosiasia, että toistuva parisuhdeväkivalta aiheuttaa merkittävämpiä seurauksia uhrille ajan kuluessa ja pitkäkestoinen lähisuhdeväkivalta vaikeuttaa uhrin pääsyä pois tilanteesta itsenäisesti.²⁰⁶ Tämä kuitenkin voitaisiin huomioida rangaistuksen tasossa säännöstä luodessa, sillä säännöksen esitöihin voitaisiin kirjata, että pitkään kestäneen väkivallan tulisi johtaa ankarampaan rangaistukseen. Lisäksi useat teot voitaisiin huomioida rangaistuksessa. Tällaisessa tilanteessa huomioitaisiin se, että lähisuhdeväkivalta on alkujaan erityinen väkivallan muoto ja pitkäkestoisena se aiheuttaa vielä merkittävämpiä seurauksia.

Ruotsin säännöksen perusteella voidaan todeta, että prosessuaalisen taakan välttämiseksi ja muunkin kuin avo- ja avioliitoissa tapahtuneen lähisuhdeväkivallan huomioimiseksi tarkoituksenmukaisinta olisi säätää läheisyysedellytys laajalla määritelmällä. Edellä todetun²⁰⁷ mukaisesti sovittelulain uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä todettiin erityisesti, että läheiseksi katsotaan myös seurustelukumppanit, jotka eivät asu yhdessä.²⁰⁸ Sovittelulain määritelmää mukailemalla lähisuhdeväkivaltaa kriminalisoivan säännöksen läheisyyttä koskevassa laajassa määritelmässä voitaisiin huomioida kaikki intiimit suhteet, joissa väkivalta on ehtinyt olemaan toistuvaa. Tällöinkin tulee varmasti vastaan tilanteita, joissa joudutaan käymään läpi vastatodistelua suhteen olemassaolosta ja luonteesta. Taakkaa voitaisiin kuitenkin vähentää ottamalla läheisyyden lähtökohdaksi kaikki intiimit suhteet korostaen laajaa määritelmää sen sijaan, että muut kuin yhteisasumisen alaiset parisuhteet ovat vain poikkeuksellisesti riittävän läheisiä.

²⁰⁶ Kainulainen – Niemi 2017, kohta parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä.

²⁰⁷ Tutkielman luku 2.2.3.

²⁰⁸ HE 130/2024 vp, s. 50.

4.1.2. Läheisyysedellytys ja alaikäiset

Ruotsissa pohdintaa on aiheuttanut myös läheisyysedellytyksen täyttyminen alaikäisten välisissä seurustelusuhteissa. Skånen ja Blekingen hovioikeuden tuomioon B 1677-11²⁰⁹ liittyen on pakko pohtia, onko tuomion kaltainen säännöksen soveltaminen lain hengen mukaista. Lakiin on tarkoituksella otettu mukaan lapsiin kohdistuvat lähisuhdeväkivallan tilanteet. Tämän tärkeyttä on erityisesti korostettu lain perusteluissa.²¹⁰ Mikäli kyseisen kaltaisessa tilanteessa osapuolet olisivat olleet aikuisia, voidaan kyseenalaistaa, olisiko tuomio ollut tällainen. Mikäli huoltajien²¹¹ olemassaolo estää käytännön siteen muodostumisen ja täten osapuolten suhteen läheisyyden, säännöstä ei voisi soveltaa mihinkään yhteistalouden ulkopuolisiin alaikäisten välisiin seurustelusuhteisiin. Koska lain tarkoitus on ollut kriminalisoida lähisuhteet mukaan lukien seurustelusuhteet ja alaikäisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta, tilanteen ulkopuolelle jättäminen vaikuttaa olevan ristiriidassa lain tarkoituksen kanssa.²¹²

Suomalaisista parisuhteessa olleista alle 25-vuotiaista naisista lähes 60 prosenttia on kokenut fyysistä tai ei-fyysistä lähisuhdeväkivaltaa seurustelukumppanin toimesta.²¹³ Myös 25-54-vuotiaista naisista noin 60 prosenttia on vastannut kokeneensa fyysistä tai ei-fyysistä väkivaltaa seurustelukumppanin toimesta.²¹⁴ Merkityksellistä tutkimustuloksissa on se, että prosentuaalisesti kumppanin tekemää lähisuhdeväkivaltaa on kertonut kokeneensa lähes samankokoinen määrä

²⁰⁹ Tapaus esiteltä tarkemmin tutkielman luvussa 3.2.3.

²¹⁰ Ks. Prop. 1997/98:55, s. 79. Rauhanloukkauksrikoksen säännöstä ehdottanut komissio alkujaan ehdotti, että alaikäisiin kohdistuvat rauhanloukkaukset jätettäisiin säännöksen soveltamisen ulkopuolelle. Esitöissä on korostettu, että alaikäisiin kohdistuvat teot ovat vähintään yhtä moitittavia kuin aikuisiin kohdistuvat.

²¹¹ Asiaan liittyen tulisi myös pohtia, estäisikö edunvalvonta käytännön siteen muodostumisen ja täten jäisikö läheisyysedellytys täyttymättä, mikäli uhrilla on edunvalvoja. Tällainen tulkinta ei toteuttaisi yhdenvertaisuusperiaatetta.

²¹² Samankaltaisia ajatuksia on esitetty BRÅ:n vuoden 2023 raportissa, jossa on katsottu olevan keskustelun tarvetta siinä, onko tällainen soveltaminen lain tarkoituksen mukaista. Kyseisessä tutkimuksessa oli katsottu erästä kärkeäoikeuden tuomiota, jossa oli päädytty toteamaan, että yli vuoden seurustelusuhteessa olleiden vanhempiensa kanssa asuvien nuorten välinen suhde ei voinut olla lain tarkoittamalla tavalla läheinen, sillä NJA 2004 s. 97 mukaan läheisyysedellytyksen täyttymiseksi tulisi olla vallinnut merkittävän pituinen käytännöllinen ja emotionaalinen suhde. Lisäksi käräjäoikeus oli katsonut, että uhriin kohdistetut teot eivät voineet jatkua muiden huomaamatta samassa laajuudessa kuin kumppaneiden asuessa yhdessä ja ollessa riippumattomia aikuisten maailmasta. Tämän vuoksi tekijä tuomittiin rauhanloukkauksen sijasta pahoinpitelystä. BRÅ:n mukaan kyseinen tulkinta voi johtaa siihen, ettei alaikäisten välisissä suhteissa tapahtuva toistuva väkivalta täyttäisi lähes koskaan rauhanloukkauksen tunnusmerkistöä. Ks. BRÅ 2023, s. 46–47. Samankaltaisia ajatuksia on esitetty myös oikeuskirjallisuudessa. Ks. Andersson, s. 172–175.

²¹³ Suomalaisista parisuhteessa olleista 16-17-vuotiaista tytöistä 47 prosenttia, 18-21-vuotiaista naisista 61 prosenttia ja 22-24 vuotiaista naisista 60 prosenttia on kokenut fyysistä tai ei-fyysistä lähisuhdeväkivaltaa seurustelukumppanin toimesta.

²¹⁴ Keski-Petäjä – Attila 2023a, s. 29–30.

henkilöitä riippumatta eleyistä ikävuosista. Tutkimustulokset voivat osoittaa, että nykyisen sukupolven nuoret naiset kokevat aiempia sukupolvia enemmän väkivaltaa kumppanin toimesta. Tulokset voivat myös osoittaa, että nuoremmat sukupolvet tunnistavat väkivallan tekoja vanhempi paremmin. Mikäli nuorten kokemaan lähisuhdeväkivaltaan halutaan puuttua erityisellä rikoslainsäädännöllä, säännöksen tulisi soveltua myös alaikäisten välisiin suhteisiin.²¹⁵ Nuorisonäkökulman korostaminen on tärkeää myös yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisen kannalta. Tuomion B 1677-11 mukainen soveltaminen ei toteuttaisi yhdenvertaisuusperiaatetta.

Erityistä Skånen ja Blekingen hovioikeuden tuomion B 1677-11 tilanteessa on se, että uhri on ollut myös ajoittain sijoitettuna perhekotiin, minkä vuoksi nuoret ovat viettäneet vapaa-aikansa yhdessä pojan luona. Lisäksi tytön kaikki vaatteet ovat olleet pojan luona. Olosuhteista johtuen voidaan pohtia, minkälainen rooli huoltajilla on uhrin elämässä käytännössä ollut, millä tavoin uhri on voinut vaikuttaa omiin käytännön asioihinsa, ja minkälainen asema uhrin huoltajilla on ollut päätettäessä uhrin asumisesta tai taloudesta. Koska tuomioistuin ei ole pohtinut asiaa, kyseiset yksityiskohdat eivät ole tuomiosta luettavissa. Uhrin yksilöllinen tilanne korostaa vielä entisestään uhrin suojelun tarvetta. Uhrin tilanne kertoo, ettei uhri ole välttämättä ollut samalla tavoin huoltajiensa suojelun alainen kuin muut samanikäiset vanhempiensa kanssa pysyvästi asuvat nuoret ovat. Lisäksi voidaan myös pohtia, onko tilanne johtanut siihen, että uhri on joutunut olosuhteista johtuen itsenäistymään iälleen poikkeavasti tai ollut olosuhteista johtuen erityisen suojelun tarpeessa.²¹⁶

4.2. Toistuvuusedellytykset ja tekojen yksityiskohtaisuus

On ymmärrettävää, että on tarpeellista laittaa toistuvuusedellytys osaksi lähisuhdeväkivallan säännöstä, jotta tuomioistuin voi määrittää sen, että kyse on ollut tyypillisestä toistuvasta lähisuhdeväkivallasta. Ruotsissa toistuvuutta on vaadittu säännöksen soveltamiseksi kahdessa eri muodossa toistuvuutena, jota voidaan todistella myös aiemmilla tuomioilla, ja useiden rikosten vaatimuksena, jotka koskevat nyt tuomittavana olevia tekoja. Ruotsissa säännöksen soveltamisessa haasteita tuottaa se, ettei uhri väkivallan normalisoitumisen vuoksi muista usein yksittäisten tekojen yksityiskohtia. Tällöin voi olla myös vaikeaa näyttää teot toteen ja kerätä todisteita. Uhrin kertomuksen luotettavuus voi myös tarkastelussa kärsiä, koska uhri on unohtanut rikosten yksityiskohtia. Ruotsissa tähän on vastattu lieventämällä edellytyksiä esimerkiksi ajan ja paikan

²¹⁵ Aiheesta lisää luvussa 5.1.2.

²¹⁶ Lastensuojelun asiakkaat ovat esimerkiksi hatkojen aikana erityisen korostuneessa riskissä joutua seksuaaliväkivallan tai muiden rikosten uhriksi. Ks. Kekkonen – Pekkarinen 2024.

yksityiskohtaisuudesta. Tämä ei kuitenkaan poista todistus- ja näyttötaakkaa, joka on tarpeellinen syytetyn perusoikeuksien turvaamiseksi. Ongelmaksi on kuitenkin käytännössä muodostunut tekojen todistelu tilanteessa, jossa yksityiskohtia ei ole määritelty merkittävästi. Tämän vuoksi soveltamisessa on edetty tilanteeseen, jossa jokainen teko on lähtökohtaisesti yksityiskohtaisesti tiedossa ennen syyttämistä.²¹⁷ Kyseinen esitöiden kohta on myös saanut osakseen kritiikkiä epämääräisyydestään. Esitöiden perusteella jää epäselväksi, missä tilanteissa yksityiskohdat tulee todistella ja missä määrin teot tulee yksilöidä.²¹⁸ Kritiikin perusteella ei olekaan ihme, että käytännön syyttämisessä on liikuttu esitöiden mukaisesta soveltamisesta kauemmas. Esitöissä on pyritty ottamaan huomioon lähisuhdeväkivallan luonne ja uhrin tilanne, mutta tarkoitus on jäänyt teoreettiseksi käytännön ja syyttäjän velvollisuuksien osoittautuessa liian haastavaksi yhdistää tähän esitöiden kohtaan.

Toistuvuusedellytyksiä voitaisiin pohtia todennäköisyyksien näkökulmasta. Läheisiin kohdistuva väkivalta on yleisemmin toistuvaa ja kaavamaisista sekä kontrolloivaa. Lähisuhteesta on usein uhrit näiden seikkojen vuoksi haastavaa päästä pois. Kuinka merkityksellisenä on tällöin pidettävä sitä, että väkivallan toistuvuuden ja useiden samanaikaisesti tuomittavana olevien tekojen todistelusta tehdään kynnyskysymys lähisuhdeväkivallan soveltumiseksi erityiseen säännökseen, joka korostaa lähisuhdeväkivallan vahingollisuutta. Todistelun ja tuomioistuinlaitoksen prosessiekonomian kannalta voisi olla järkevämpää todeta, että lähisuhdeväkivalta kaikissa muodoissaan on vahingollista ja todennäköisesti toistuvaa, jolloin toistuvuusedellytyksen olemassaoloa voitaisiin pohtia tai mahdollisesti todisteltavien tekojen määrää alentaa. Tähän osittaisena vastauksena ovat suomalaisessa oikeuskäytännössä²¹⁹ painotetut korkeammat rangaistukset läheisiin kohdistuvista väkivallan teoista riippumatta tekojen toistuvuudesta²²⁰.

²¹⁷ BRÅ 2019, s. 110–114 ja 137–139. Raportissa on myös pohdittu tätä ja koettua kasvanutta todistuskynnystä syynä fyysisen väkivallan painottamiselle käytännössä.

²¹⁸ Wennberg 2000, s. 800–801.

²¹⁹ KKO 2020:20

²²⁰ Toistuvuutta suomalaisessa rikosoikeudessa on pohdittu lisää tutkielman luvussa 5.1.4.

4.3. Säännöksen puuttuminen henkiseen väkivaltaan

4.3.1. Ruotsin nykytila

Kuten todettua Ruotsissa henkisestä väkivallasta voidaan tuomita pahoinpitelynä, mutta näissä tilanteissa henkisen väkivallan on tullut aiheuttaa lääketieteellisesti todistettava vaikutus.²²¹ Tämän vuoksi säännöksen soveltaminen on haastavaa henkisen väkivallan tilanteissa. Lääketieteellinen todistelu henkisestä väkivallasta muodostuu ongelmalliseksi todistelun osalta, sillä lääketieteelliset seuraukset, jotka voivat syntyä henkisestä väkivallasta, voivat syntyä myös muista elämäntilanteista. Syyttäjän tehtävänä on todistaa riittävä syy-yhteys mielenterveysongelmiin ja henkisen väkivallan välillä. Lisäksi joudutaan pohtimaan sitä, mikä on riittävä lääketieteellisesti todennettava seuraus.²²²

Henkistä väkivaltaa on voitu tuomita myös BrB 4:4:n perusteella pakottamisena²²³, 4:5:n perusteella laittomana uhkauksena, 4:7:n perusteella seksuaalisena häirintänä, 5:3:n perusteella loukkauksena sekä 12:2:n perusteella lievänä vahingontekona. BrB 5:3:n mukainen loukkaus (*förolämpning*) soveltuu käytökseen, joka nöyryyttää uhria. Muun muassa syytös tai halventava lausunto soveltuvat säännökseen. Tekojen on tullut olla omiaan loukkaamaan toisen henkilön omanarvontunnetta tai arvokkuutta. Lausunnon tai käytöksen tulee olla loukkaavaa kyseiselle uhrille henkilökohtaisella tasolla. Yleisesti loukkaava tai yhteiskunnallisten normien mukaan sopimaton käytös ei ole riittävää soveltamiseksi.²²⁴ BrB 12:2:n mukainen lievä vahingonteko (*ringa skadegörelse*) tarkoittaa ilkivaltaa, jonka tekijä on kohdistanut uhrin omistamaan tai hallinnoimaan omaisuuteen. Ilkivallan myötä omaisuuteen syntyneen vahingon tulee olla pysyvämpi kuin tilapäinen. Esimerkiksi helposti puhdistettava tahra ei ole riittävä säännöksen soveltamiseksi. Teko on lievä, mikäli omaisuus on arvoltaan vähäinen ja olosuhteiden kannalta teon merkitys kokonaisarviointissa on ollut vähäinen.²²⁵

Koska henkistä väkivaltaa varten Ruotsissa ei ole omaa nimenomaista säännöstään, lähisuhhteissa koettu henkinen väkivalta on tullut osaksi törkeää rauhanloukkausrikosta ainoastaan sen soveltuessa muihin säännöksen rikosluettelossa oleviin tunnusmerkistöihin. Ruotsissa on kui-

²²¹ Ks. Prop. 1997/98:55, s. 76. Lisää aiheesta myös tutkielman kohdassa 3.2.4.

²²² Ks. Asp 2016, s. 160.

²²³ Säännöksen tunnusmerkistöstä lisää luvussa 3.2.4.

²²⁴ Prop. 2016/17:222, s. 72.

²²⁵ Bäcklund – Johansson – Trost – Wennberg – Wersäll 2025, kohdat 12 kap. 1 § Skadegörelse ja 12 kap. 2 § Ringa skadegörelse.

tenkin aloitettu toimet oman henkistä väkivaltaa koskevan rikosoikeudellisen säännöksen säätämiseksi. Ruotsin säännös on saanut inspiraatiota Ison-Britannian pakottavaa kontrollia koskevasta säännöksestä.

4.3.2. Ison-Britannian pakottava kontrolli -säännös

Pakottava kontrolli on yksi lähisuhdeväkivallan ilmenemismuodoista. Hallitseva tai pakottava käyttäytyminen ei koostu yksittäisestä tapahtumasta, vaan tarkoituksenmukaisesta käyttäytymismallista, jossa tekijä kohdistaa valtaa, valvontaa ja pakottamista toiseen tarkoituksenaan saada uhrista alisteinen tai riippuvainen tekijään nähden.²²⁶ Isossa-Britanniassa on säädetty rikosoikeudellinen säännös kriminalisoimaan pakottavaa kontrollia (*coercive control*). Pakottavuus voidaan käsittää uhkailuksi tai voimankäytöksi, jonka avulla aikaansaadaan tietty reaktio. Kontrolli voidaan katsoa rakenteelliseksi riistoksi, hyväksikäytöksi tai määräämiseksi, jolla pakotetaan toinen välillisesti tottelemaan. Kun nämä kaksi tapahtuvat yhtäaikaaisesti tuloksena on vapauden puuttuminen, joka koetaan ansaan joutumisena. Tutkimusten mukaan useissa pakottavan kontrollin tapauksissa ei ole tapahtunut fyysistä väkivaltaa, vaan pakottava kontrolli on ilmennyt pelkona, autonomian rajoituksina, vähättelynä ja muuna väkivaltana. Pakottava kontrolli on kuitenkin lisännyt todennäköisyyttä fyysiselle väkivallalle eron jälkeen, vaikka suhteen aikana fyysistä väkivaltaa parisuhteessa ei olisi tapahtunut.²²⁷

Ennen pakottavan kontrollin kriminalisointia vuonna 2015 Isossa-Britanniassa oli huomattu, että rikoslainsäädäntö ei pystynyt vastaamaan reaali maailman tilanteisiin riittävällä tavalla. Poliisille tuli tietoon paljon saman tekijän samaan uhriin kohdistamaa lähisuhdeväkivaltaa. Tilanteeseen ei kuitenkaan pystytty vastaamaan rikosoikeudellisesti, sillä tekijän teko oli usein lievä ja syytteen johtamaton. Tämän vuoksi myöskään tekijän tekojen toistuvuus ei näkynyt hänen rikosrekisterissään ja hänen toistuvia tekojaan ei voitu huomioida uuden teon tullessa ilmi. Tämä jätti toistuvan lievän väkivallan rangaistuksetta. Tekojen seuraukset olivat uhreilleen silti todellisia ja tämä näkyi tilastollisesti, mutta ei rikosoikeudellisesti. Tutkimustieto johti myös pakottavan kontrollin identifiointiin²²⁸ ilmiönä. Ilmiön huomioimiseksi rikosoikeudellisesti Englannissa, Walesissa ja Gibraltarilla säädettiin vuonna 2015 uusi pakottavan kontrollin kriminalisoiva rikosoikeudellinen säännös The Serious Crime Act 2015 section 76. Säännöksen nimi on *Controlling or coercive behaviour in an intimate or family relationship*. Tarkoituksena oli luoda lainsäädäntöä, jolla voitaisiin puuttua toistuvaan lähisuhdeväkivaltaan paremmin sekä muuttaa keskittymistä uhrien

²²⁶ Ds 2022:18, s. 158–163.

²²⁷ Katz 2022, s. 1–9 ja Stark – Hester 2019, s. 89–91.

²²⁸ Stark – Hester 2019, s. 81–85.

turvallisuudesta puhumisen sijasta tekijän vastuuseen ja siten vähentää usein havaittua uhrin syyllistämistä.²²⁹

Tekijä on syyllistynyt säännöksen mukaiseen rikokseen, jos hän on toistuvasti tai jatkuvasti käyttäytynyt kontrolloivasti tai pakottavasti läheistä henkilöä kohtaan, käyttäytymisellä on ollut vakava vaikutus uhriin sekä tekijä on tiennyt tai hänen olisi tullut tietää käyttäytymisen aiheuttavan vakavan vaikutuksen uhriin. Rikoksesta voi saada enintään 5 vuotta vankeutta ja minimissään sakkoa. Säännös kattaa pakottavan kontrollin sisältämistä osa-alueista lähtökohtaisesti psykologisen²³⁰ kaltoinkohtelun.

Kontrolloivalla tai pakottavalla käyttäytymisellä tarkoitetaan erilaisia hyväksikäytön muotoja, kuten emotionaalinen, taloudellinen, fyysinen tai seksuaalinen hyväksikäyttö. Täten käyttäytymiseen voi sisältyä uhkailua, nöyryytystä, pahoinpitelyä tai muuta hyväksikäyttöä. Hyväksikäytön tarkoituksena on hallita, rajoittaa, pelotella ja vahingoittaa uhria. Käyttäytymiseen sisältyy esimerkiksi uhrin eristämistä perheestä ja ystävistä, uhrin ajan tarkkailua, talouden hallintaa, uhrin seuraamista esimerkiksi sosiaalisen median kautta, uhrin jokapäiväisen elämän hallintaa rajoittamalla hänen menojaan, uhkailua vahingoittaa uhria tai paljastaa henkilökohtaisia tietoja. Säännökseen voidaan lukea mukaan fyysinen tai seksuaalinen väkivalta, mutta painotus on henkissä väkivallassa ja sen muodostamassa kontrolloinnissa.²³¹ Soveltamisessa on kuitenkin jäänyt osittain epäselväksi, milloin fyysisestä tai seksuaalisesta väkivallasta tulee syyttää omana erillisenä rikoksena, ja milloin fyysinen tai seksuaalinen väkivalta on osa kontrolloivaa tai pakottavaa käyttäytymistä.²³²

Käytöksen toistuvuus tai jatkuvuus tarkoittaa, että kyse on jatkuvasta käyttäytymisestä, joka johtaa esimerkiksi siihen, että uhri muuttaa elämäntapaansa. Kyse on selkeästi vakiintuneesta käyttäytymismallista eikä vain parista yksittäisestä tapahtumasta. Samanaikaisesti jokainen teko on yksilöitävä ja on oltava näyttöä siitä, että käyttäytyminen toistuu tai jatkuu. Lain tekstissä ei ole määritelty tarkkaa aikarajaa, eikä tapahtumien näin ollen tarvitse tapahtua suorassa yhteydessä toisiinsa. Kymmenen vuoden ajanjakson tekojen välillä katsotaan kuitenkin liian pitkäksi toistuvuuden tai jatkuvuuden täyttymisen kannalta.²³³

Vakavalla vaikutuksella on tarkoitettu sitä, että uhri on kokenut häneen kohdistettavan väkivallan pelkoa vähintään kahdesti tai uhri on kokenut vakavaa hätää tai ahdinkoa (*serious alarm or*

²²⁹ Stark – Hester 2019 s. 86–88.

²³⁰ Stark 2023, s. xxvi

²³¹ Home Office 2023, s. 11 ja 13–16.

²³² McGorry – McMahon 2019, s. 691.

²³³ Home Office 2023, s. 11.

distress), jolla on ollut merkittävä haitallinen vaikutus (*substantial adverse effect*) uhrin päivittäisiin aktiviteetteihin. Esimerkkejä elämäntavan muutoksesta ovat muuttuneet sosiaaliset tottumukset, mielisairaus, kotirutiinien muutos tai muuttuneet rutiinit työn ympärillä.²³⁴ Termin ‘olisi tullut tietää’ mukaisella ymmärryksen tasolla tarkoitetaan järkevä samoilla tiedoilla varustetun henkilön ymmärrystä käyttäytymisen vaikutuksista.

Läheisyydellä tarkoitetaan muun muassa sukulaisia, nykyisiä tai entisiä aviopuolisoita, sekä nykyisiä tai entisiä intiimissä henkilökohtaisessa suhteissa olleita kumppaneita. Muut läheisyyden määritelmät koskevat erilaisia parisuhteen muotoja. Alkujaan säännöksen soveltaminen vaati, että tekijä ja uhri asuivat samassa osoitteessa, joten useimmat entisten kumppaneiden tekemät teot olivat soveltumattomia. Kyseinen vaatimus poistettiin vuonna 2023.²³⁵ Säännös ei sovellu, kun uhri on alle 16-vuotias ja tekijä on vastuussa uhrista. Vanhempien tai huoltajien lapsiinsa kohdistamat teot on kriminalisoitu toisaalla²³⁶. Rikokseen voivat syyllistyä myös nuoret, esimerkiksi kohdistessaan henkistä väkivaltaa omiin vanhempiinsa tai ikäihmisiä kohtaan. Sukulaisuuden määritelmä²³⁷ on kohtalaisen laaja kattaen muun muassa serkut, äiti- ja isäpuolet sekä sisarusten lapset. Säännös on sukupuolineutraali.

Säännöksessä on säädetty, että tekijä voi puolustautua osoittamalla, että tekijä on toiminut uhrin parhaan intressin mukaisesti ja käytös oli kaikissa olosuhteissa kohtuullista (*reasonable*). Tekijän tulee pystyä näyttämään esitetyt väitteet toteen. Se, että teot on tehty muutoin kuin kohtuullisesti ja uhrin parhaassa intressissä, tulee todistaa ilman perusteltua epäilyä (*reasonable doubt*), jotta tekijän puolustautuminen ei ole tehokasta. Puolustus ei voi olla tehokasta myöskään tilanteissa, joissa uhri on kokenut väkivallan pelkoa tekijän käyttäytymisen vuoksi.

Säännöstä suunniteltiin alun perin kattamaan voimakkaammin fyysinen ja seksuaalinen väkivalta. Tarkoituksena oli kriminalisoida teot tietyissä olosuhteissa tehtyinä, jolloin ne muodostaisivat pakottavan kontrollin. Säännös olisi ollut pakottavan kontrollin määritelmän osalta samanlainen kuin muilla Ison-Britannian viranomaisilla. Tarkoituksena oli helpottaa myös poliisin työtä²³⁸. Lopulta poliittisista syistä päädyttiin kriminalisoimaan lähtökohtaisesti yksi pakottavaan

²³⁴ Home Office 2023, s. 12.

²³⁵ Domestic Abuse Act 2021, kohta 68.

²³⁶ The Children and Young Persons Act 1933.

²³⁷ Sukulaisuuden määritelmä tulee toisesta säädöksestä: Family Law Act 1996, section 63 subsection (1).

²³⁸ Poliisilla oli syntynyt merkittävä ongelma siitä, ettei pakottavalle kontrollille ollut riittävää säännöstä, mutta asiakkaat kokivat käytännössä kyseistä käyttäytymistä. Asiakkaat saivat apua käyttäytymisen seurauksiin muista viranomaisista pakottavan kontrollin virallisen hallinnollisen määrittelyn myötä vuosina 2012–2015 ja olivat myös yhteydessä poliisiin enenevissä määrin. Ongelmaksi kuitenkin muodostui se, ettei poliisi voinut ohjata pakottavan kontrollin tilanteita tutkittavaksi kuin tilanteissa, joissa jo jonkin krimi-

kontrolliin kuuluva osatekijä (psykologinen kaltoinkohtelu) sen sijaan, että säännöksellä olisi otettu huomioon pakottava kontrolli kokonaisuudessaan. Säännöksen soveltaminen on jäänyt satunnaiseksi. Alueilla, joissa on resursoitu erityisiä pakottavan kontrollin työryhmiä, säännöksen soveltaminen on ollut runsaampaa.²³⁹

Pakottavan kontrollin säännöstä arvioitiin maaliskuussa 2021 Ison-Britannian sisäministeriön (*Home Office*) toimesta. Tilastot osoittivat, että rikosten määrä oli kasvanut tasaisesti vuodesta 2015. Rikoksia ilmoitettiin 4 246 vuosina 2016-2017, 9 053 vuosina 2017-2018, 17 616 vuosina 2018-2019 ja 24 856 vuosina 2019-2020. Noin 93 prosentissa tapauksia uhri oli nainen ja tekijä oli lähes aina mies. Kasvu selittyy sillä, että rikosten toteaminen kestää aina jonkin aikaa ja lainsäädäntöä ei ole voitu soveltaa takautuvasti. Selvityksen mukaan lähisuhteisiin liittyvien rikosten määrä on kasvanut myös merkittävästi, joten mahdollinen, ei-tilastollisesti todistettu, selitys on, että ihmisten ilmoittamishalukkuus tämäntyyppisistä rikoksista on lisääntynyt. Selvityksen mukaan noin kaksi miljoonaa ihmistä joutui lähisuhdeväkivallan uhriksi vuosina 2019-2020, joten rikoksesta ilmoitettua lukemaa kyseisiltä vuosilta voidaan pitää vähäisenä.²⁴⁰

Vuosina 2018-2019 kuusi prosenttia ilmoitetuista rikoksista johti jatkotoimenpiteisiin rangaistusjärjestelmässä (syyte/kutsu, *charge/summons*). Muun lähisuhteissa esiintyvän väkivallan osuus oli 13 prosenttia. Lähes puolessa tapauksista tutkinnan päättäminen tai syytteen nostamattomuus johtuivat todistamisvaikeuksista tai uhrin osallistumattomuudesta. Myös syytteiden määrä on lisääntynyt²⁴¹. Vuonna 2016 tuomioita annettiin 155, vuonna 2017 468, vuonna 2018-2019 yli 500 tuomiota. Keskimääräinen rangaistus on vuonna 2016 ollut noin 17 kuukautta vankeutta ja vuonna 2019 noin 23 kuukautta vankeutta. Todetut ongelmat ovat pääasiassa todistamisvaikeuksia. Lisäksi lainvalvontaviranomaisilta, pääosin poliisilta, puuttuu kyky tunnistaa tällaisia rikoksia. Painotus on edelleen fyysisessä ja näkyvässä väkivallassa.²⁴²

Englannin, Walesin ja Gibraltarin säännökseen liittyen kriitikoiden huolena on ollut se, että uuden säännöksen myötä yksittäiset tapaukset jätetään aiempaa enemmän huomioimatta viranomaisen toimesta ja siirrytään huomioimaan vain tekojen ketjuja, tai vaihtoehtoisesti jätetään huomioimatta fyysiset seuraukset ja siirrytään katsomaan vain näkymättömiä väkivallan seurauksia.

nalisoitun teon tunnusmerkit täytyivät. Yhteydenottojen määrän nousun, resurssien samalla tasolla pysymisen ja riittämättömien kriminalisointien vuoksi poliisin halukkuus tutkia ja ottaa vastaan pakottavaan kontrolliin liittyviä yhteydenottoja laski. Ks. Stark 2023, s. xxi–xxiv.

²³⁹ Stark 2023, s. xxiv–xxvi.

²⁴⁰ Home Office 2021, s. 14–17.

²⁴¹ 300 vuonna 2016 ja 1200 vuonna 2019.

²⁴² Home Office 2021, s. 19, 21–22, 28 ja 45–46.

Osittain kriitikot ovat myös pohtineet, että tekoketjujen osoittamisesta voi tulla liian haastava toimenpide oikeusjärjestelmässä, joka on tottunut yksittäisten tekojen todistamiseen ja tuomitsemiseen. Samalla tavalla muiden kuin fyysisten seuraamusten toteennäyttäminen ja tuomitseminen katsottiin kriitikoiden toimesta haasteeksi oikeusjärjestelmälle, joka oli tottunut fyysisiin väkivallan seurauksiin.²⁴³

4.3.3. Henkisen väkivallan tuleva säännös Ruotsissa

Ruotsissa on vuonna 2022 tehty selvitys henkisen väkivallan kriminalisoinnista. Selvitys aloitettiin vuonna 2021 törkeän rauhanloukkausrikossäännöksen uudistuksen johdosta, sillä rauhanloukkaussäännöksen ja muiden rikoslain säännöksiä ei katsottu riittävässä määrin vastaavan käytännössä tapahtuvaan henkiseen väkivaltaan. Selvityksessä päädyttiin ehdottamaan omaa henkisen väkivallan kriminalisoivaa pykälää.²⁴⁴

Selvityksen johdosta Ruotsissa aloitettiin lainsäädäntöprosessi henkisen väkivallan kriminalisoinniksi. Lainsäädäntöprosessi on vuonna 2025 edennyt lausuntokierrokselle (Ju2025/01157). Uusi säännös tulisi toteutuessaan voimaan 1. kesäkuuta 2026. Säännös on luonnoksessa muotoiltu siten, että henkisestä väkivallasta tuomittaisiin henkilö, joka toistuvasti kohdistaa toiseen henkilöön kaltoinkohtelua loukkauksilla, aiheettomilla uhkauksilla tai aiheettomalla valvonnalla, jos kaltoinkohtelu on ollut omiaan vakavasti vahingoittamaan uhrin omanarvontunnetta. Ehdotuksen mukaisesti uusi säännös tulisi osaksi rauhanloukkausrikoksen rikosluetteloa. Säännös vastaa monilta osin Naisten väkivaltakomission vuonna 1995 tekemän raportin mukaista säännösluonnosta²⁴⁵, jossa otettiin huomioon useat lievät henkisen lähisuhdeväkivallan teot.

Uusi säännös toteutuessaan olisi monella tavoin samankaltainen kuin Ison-Britannian pakottava kontrolli -säännös, sillä molemmat säännökset kriminalisoivat lähtökohtaisesti psykologisen kaltoinkohtelun silloin, kun kaltoinkohtelu on ollut toistuvaa. Ruotsin ehdotuksessa säännöksen aiheuttama seuraus eli uhrin omanarvontunteen vakava vahingoittuminen on muotoiltu samalla tavalla kuin rauhanloukkausrikoksessa. Täten uhrin omanarvontunnon todellista vahingoittamista ei tarvitse todistella, vaan kaltoinkohtelun tulee olla sellaista, joka tyypillisesti johtaa uhrin omanarvontunnon vakavaan vahingoittumiseen. Ison-Britannian säännös puolestaan ei ole abstrakti vaarantamisrikos. Seurausten, eli koettu hätä ja ahdinko sekä haitallinen vaikutus päivittäisiin aktiviteetteihin, syntyminen on tullut tapahtua tosiasiallisesti.

²⁴³ Stark – Hester 2019, s. 86–88.

²⁴⁴ Ds 2022:18, s. 13–15 ja 17.

²⁴⁵ Ks. SOU 1995:60, s. 304–308.

Toinen merkityksellinen ero Ison-Britannian säännöksen ja Ruotsin säännöksen välillä on se, että Ison-Britannian säännös on tarkoitettu ainoastaan lähisuhdeväkivallan tilanteita varten ja Ruotsissa ei ole tehty vastaavaa rajoitusta. Ruotsin säännös toteutuessaan lisättäisiin rauhanloukkauksirikoksen rikosluetteloon, joten teot lukeutuisivat jatkossa sen soveltamisalaan. Nähtäväksi jää miten toistuvia tekoja vaativa henkisen väkivallan säännös soveltuu osateoksi toistuvia rikoksia vaativassa rauhanloukkauksirikossäännöksessä.

Henkisen väkivallan lisäksi uusi säännös tähtää myös toistuvan väkivallan kriminalisointiin. Säännöksen taustalla on ajatus siitä, että törkeä rauhanloukkauksirikos on muuttunut soveltamiseltaan suuntaan, jota lainsäätäjä ei ole tarkoittanut. Todetun mukaisesti käytännössä soveltamisessa on vaadittu vähintään yhtä vakavampaa fyysisen väkivallan tekoa. Pelkät toistuvat henkisen väkivallan teot eivät ole olleet riittäviä säännöksen soveltamiseksi, vaikka säännös on alkujaan säädetty koskemaan useita suhteellisen vähäisiä samaa henkilöä vastaan tehtyjä tekoja. Toistuvan henkisen väkivallan säännöksellä voitaisiin ohjata kyseisen kaltaisia tekoja tehokkaammin syytettäväksi.²⁴⁶ Toistuvuusedellytyksen osalta tulee olemaan mielenkiintoista nähdä, saako edellytyksen määritelmä oikeuskäytännössä tai tulevan säännöksen esitöissä inspiraatiota rauhanloukkauksirikoksen toistuvuusedellytyksen määritelmästä.

4.4. Muut seikat

4.4.1. Sukupuolitettu lainsäädäntöteksti

Ruotsin rauhanloukkauksirikossäännös on osittain sukupuolitettu. Suomen sukupuolineutraaliin rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön tämän on haastavaa nähdä soveltuvan, vaikka ruotsalaisessa säännöksessä on kyse lähinnä symbolisesta eleestä, jolla huomioidaan lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuus, ja säännöksen ensimmäinen momentti kriminalisoi myös naisten miehiin kohdistamat teot. Sukupuolitetun lakitekstin säätämisen on haastavaa nähdä tapahtuvan erityisesti nykyisessä viitekehyksessä, jossa noin joka kolmas mies ei koe miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa yleisempänä²⁴⁷ verrattuna naisten miehiin kohdistamaan väkivaltaan. Lisäksi puolet miehistä kokee #MeToon kaltaisten feminististen liikkeiden rajoittavan miesten oikeuksia.²⁴⁸

²⁴⁶ Ds 2022:18, s. 13.

²⁴⁷ Todellisuudessa lähisuhdeväkivallan uhreista 75 prosenttia oli naisia ja epäillyistä 77 prosenttia miehiä vuonna 2023. Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023, s. 3.

²⁴⁸ Ks. NYTKIS ry ja Suomen kansallinen väkivaltaobservatorio 2024.

Jo lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta käsittelevässä hallituksen esityksessä on katsottu, ettei ole rikosoikeudellisesti perusteltua huomioida naisia lähisuhdeväkivallan pääasiallisina uhreina. Rikosoikeudellisina perusteluina on käytetty sitä tosiasiaa, että lähisuhdeväkivaltaa kokevat myös muut kuin naiset miesten toimesta, ja rikoslaki on lähtökohtaisesti sukupuolineutraali.²⁴⁹ Hallituksen esityksessä ei ole tämän asian pohdintaan liittyen otettu kantaa väkivallan muodon sukupuolittuneisuuteen ja yleisimpään uhri-tekijä-asetelmaan. Kun huomioidaan asenteiden vääristymä suhteessa todelliseen asiantilaan, miesten asenteet feministisiin liikkeisiin ja rikosoikeudellisen järjestelmän perinteinen sukupuolineutraalius, on pidettävä todennäköisempänä, ettei sukupuolisidonnainen säännöksen kieli saisi kannatusta, vaikka pyrkimyksenä olisi vain korostaa lähisuhdeväkivallan todistettua sukupuolittuneisuutta ja sukupuolineutraali kieli toisessa momentissa kattaisi myös vastaavat miehiin ja muihin kohdistuvat tilanteet.

4.4.2. Rangaistuksien koventaminen

Merkityksellistä Ruotsin säännöksessä on se, että vuonna 2000 on todettu, ettei pykälän säätäminen ollut vielä tuossa vaiheessa merkittävästi koventanut lähisuhdeväkivallasta annettuja rangaistuksia.²⁵⁰ Tällainen soveltaminen ei ole tarkoituksenmukaista ajatellen säännöksen perimmäistä funktiota, joka oli saada kovempia rangaistuksia toistuvasta ja kohtalaisen lievästä lähisuhdeväkivallasta. Mikäli Suomessa päädyttäisiin samanlaiseen säännöksen tavoitteeseen, Ruotsin esimerkistä mallintamalla tulisi säännöksen mukaisten rangaistusten ala- ja ylärajat asettaa korkeammaksi kuin nykyinen rangaistuskäytäntö on. Lisäksi esitöissä tulisi painottaa tarkoitusta koventaa lähisuhdeväkivallasta annettavia rangaistuksia.

²⁴⁹ HE 78/2010 vp, s. 10. Lisäksi syyteoikeutta käsittelevässä lakivaliokunnan mietinnössä on todettu, että Suomi on kansainvälisesti saanut moitteita riittämättömästä puuttumisesta naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja lähisuhdeväkivalta kohdistuu pääsääntöisesti naisiin, mutta sen kohdistuessa myös muihin kuin naisiin ei voida puhua sukupuoliperustaisesta väkivallasta. LaVM 21/2010 vp, s. 3.

²⁵⁰ BRÅ 2000, s. 30–31. Huomionarvoista tässä on myös se, että vertailua on haastavaa tehdä, koska rangaistuksen mittaamisessa on vaikuttaa useampi eri asia kuin vain rikosnimike.

4.4.3. Rikoluetteloon lisättävät rikokset

Ruotsin rauhanloukkausepäonnoksen historiasta voi huomata, että säännöksen sisältämän rikoluettelon määritelmä on laajentunut ajan myötä.²⁵¹ Alkujaan Ruotsissa oli pohdittu, että jokaisen rikoluetteloon sisältyvän tunnusmerkistön suojeltavan edun tulisi olla sama kuin rauhanloukkausepäonnoksessa. Tästä ajatusmallista on edetty suuntaan, jossa rikoluetteloon on lisätty rikoksia, jotka tyypillisesti liittyvät lähisuhdeväkivaltaan ja uhrin koskemattomuuden/yksityisyyden loukkauksiin. Voidaankin ajatella, että rikoksen suojeltava etu voi muuttua olosuhteista riippuen muuksi kuin se on alkujaan ajateltu.

Suomessa säännöstä luodessa tulisi olla varovainen siinä, ettei eksytä ajattelemaan liikaa rikoluettelon yksittäisten rikosten suojeltavia etuja ja alkuperäisiä funktioita. Alkuperäisten suojeltavien etujen merkitys on vähintäänkin kyseenalainen syy rajoittaa teon kuulumista osaksi lähisuhdeväkivallan säännöstä, jos tunnusmerkistön mukainen teko usein liittyy lähisuhdeväkivaltaan. Todennäköisimpinä lähisuhdeväkivallan rikoksina ovat pääasiallisesti rikoslain 20 luvun mukaiset seksuaalirikokset, 21 luvun mukaiset henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, 24 luvun mukaiset yksityisyyden, kunnian ja rauhan loukkausepäonnokset, 25 luvun mukaiset vapauteen kohdistuvat rikokset ja 16 luvun 9 a §:n mukainen lähestymiskiellon rikkominen. Myös erinäiset omaisuuden liittyvät rikokset voivat liittyä lähisuhdeväkivaltaan. Omaisuuden liittyvistä rikoksista 28 luvun mukaiset varkauksiin, kavallukseen ja luvattomaan käyttöön liittyvät rikokset, 31 luvun mukainen ryöstö ja kiristys ja 35 luvun mukaiset vahingontekorikokset voidaan soveltuvin osin nähdä osana lähisuhdeväkivaltaa. Mikäli rikoluetteloa lähdetään rajaamaan voimakkaasti, voidaan erehtyä luomaan sääntelyä, jossa keskitytään enemmän teoriaan kuin itse käytäntöön. Uhrinäkökulmasta ajateltuna säännöksen alkuperäisen suojeltavan edun määritelmä ei ole merkityksellinen, jos teot liittyvät koettuun monimuotoiseen väkivaltaan. Säännöksen mahdollisesti sisältämä rikoluetteloa tulisi lähestyä ajatuksella siitä, mikä säännöksen funktio on. Mikäli säännöksen tarkoituksena on kriminalisoida käytännössä koettu lähisuhdeväkivalta, ei ole tarkoituksenmukaista säätää suppeaa rikoluetteloa.

Luetteloon voisi olla luonnollista hakea mallia sovittelulain lähisuhdeväkivaltaa koskevan 3 a §:n sisältämästä rikoluettelosta. Edellä²⁵² todetun mukaisesti, vaikka luettelo sisältää suuren osan lähisuhdeväkivallalle tyypillisistä rikoslain säännöksistä, luettelon ulkopuolelle jätettiin muun muassa kunnianloukkaukset, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja kotirauhan rikkominen. Kyseiset säännökset voidaan nähdä tyypillisinä lähisuhdeväkivaltaan liittyvinä rikoksina.

²⁵¹ Asiaa on pohdittu enemmän tutkielman luvussa 3.3.

²⁵² Sovittelulain uudistusta on esitelty tutkielman kohdassa 2.2.2.

Ulkopuolelle on myös jätetty erilaiset omaisuuteen kohdistuvat rikokset. Sovittelulain uudistuksen perusteluissa on tunnistettu, että myös muut rikokset kuin luetteloon lisätyt voivat olla erilaisia lähisuhdeväkivallan tekemuotoja. Hallituksen esityksessä on mainittu, että muun muassa maksuvälinepetos voi olla osa uhriin kohdistettua taloudellista väkivaltaa. Täten luetteloa luodessa oli pohdittu vaihtoehtona, että kaikki rikoslain mukaiset tunnusmerkistöt sisällytettäisiin uuteen pykälään. Säännöksen luettelosta kuitenkin päädyttiin tekemään suppeampi. Tässä huomioitiin, että pykälä ei sovellu ainoastaan parisuhteisiin, vaan kaikkiin lähisuhteisiin, kuten aikuisten sisarusten välisiin. Lisäksi perusteluissa huomioitiin, ettei yksittäinen talousrikos välttämättä ole merkki toistuvasta väkivallasta.²⁵³

Hallituksen esityksen voi nähdä edustavan näkökulmaa, jonka mukaan lähisuhdeväkivallan erityispiirteet²⁵⁴ koskettavat lähtökohtaisesti parisuhdeväkivallan tilanteita. Tämän vuoksi perusteluissa on päädytty luettelon supistamiseen. Parisuhdeväkivalta on Suomessa tyypillisin lähisuhdeväkivallan ilmenemismuoto. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö lähisuhdeväkivallan erityispiirteitä ilmenisi myös muissa lähisuhteissa kuin parisuhteissa. Tällä perustein tehty supistaminen estää lähisuhdeväkivallan monimuotoisuuden tunnistamista niin parisuhteissa kuin muissa lähisuhteissa. Sen vuoksi Suomessa lähisuhdeväkivaltaa koskevan säännöksen rikosluetteloon ei tulisi täysin kopioida sovittelulaista, mikäli lähisuhdeväkivalta halutaan kriminalisoida kokonaisuudessaan.

²⁵³ HE 130/2024 vp, s. 41.

²⁵⁴ Kuten alisteinen tai riippuvainen suhde tekijästä.

5. LÄHISUHDEVÄKIVALLAN SÄÄNNÖS SUOMEEN

5.1. Rauhanloukkausekseen sääntöjen hyödyt

5.1.1. Kansainvälisten velvoitteiden toteuttaminen

Rangaistuksen koventamisesta lähisuhdeväkivallan perusteella puhuttaessa täytyy nostaa esiin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaiset positiiviset toimintavelvoitteet. Positiivisilla toimintavelvoitteilla tarkoitetaan sopimuksen jäsenvaltion velvollisuutta huolehtia, etteivät valtion toimivallan sisällä olevat yksityishenkilöt kohdista väkivaltaa toisiinsa. Valtiolta odotetaan pidättäytymistä yksilöihin kohdistuvasta väkivallasta ja samalla asetetaan aktiivinen toimintavelvoite suojella yksilöitä väkivallalta yksityisten toimijoiden välisissä suhteissa.²⁵⁵ Istanbulin sopimuksen 5 artikla asettaa nimenomaisen huolellisuusvelvoitteen ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat valtiosta riippumattomien toimijoiden väkivallanteot. Positiivisia toimintavelvoitteita sisältyy myös muihin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.²⁵⁶

Jo ennen Istanbulin sopimuksen voimaantuloa EIT on antanut tuomioita²⁵⁷, joissa on huomioitu lähisuhdeväkivallan erityinen vahingollisuus. Tapauksessa *Opuz v. Turkki* oli kyse aviomiehen vaimonsa ja tämän äitiin kohdistamasta toistuvasta perheväkivallasta, joka oli päättynyt vaimon äidin kuolemaan. Viranomaiset eivät tutkineet väkivaltaa riittävästi, vaikka heille ilmoitettiin teoista. Viranomaiset katsoivat väkivallan olevan perheen yksityinen asia, vaikka Turkissa oli säädetty perheväkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvää lainsäädäntöä. Viranomaiset eivät soveltaneet lainsäädäntöä riittävällä tasolla. Valtion riittämätön toiminta naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi nähtiin naisiin kohdistuvaksi syrjinnäksi, joka rikkoi EIS:n 14 artiklan mukaista syrjinnän kieltoa. Ratkaisun mukaan valtio ei ollut toteuttanut positiivisia toimintavelvoitteitaan.²⁵⁸

²⁵⁵ Ks. Hong 2017; Nousiainen – Pentikäinen 2017; ja Kimpimäki 2020, s. 324.

²⁵⁶ Ks. Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 8/1976, KP-sopimus), Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 63/1999, EIS) ja kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67/1986, CEDAW-sopimus).

²⁵⁷ Ks. EIT, *Kontrová v. Slovakia*, tuomio 31.5.2007; EIT, *Opuz v. Turkki*, tuomio 9.6.2009; EIT, *E.S. ym. v. Slovakia*, tuomio 15.9.2009; EIT, *A v. Kroatia*, tuomio 14.10.2010; ja EIT, *Hajduova v. Slovakia*, tuomio 30.11.2010.

²⁵⁸ EIS artiklat 2, 3 ja 14. 2 artiklassa turvataan oikeus elämään, 3 artiklassa kielletään kidutus ja epäinhimillinen kohtelu ja 14 artiklassa kielletään syrjintä.

Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista ja toimeenpanoa valvova GREVIO on vuonna 2024 antamassaan raportissa huomauttanut²⁵⁹ Suomea sukupuolittuneen ja naisiin kohdistuvan väkivallan suuresta määrästä, sillä sukupuolittunut väkivalta on yksi naisiin kohdistuvan syrjinnän muoto.²⁶⁰ GREVION Suomelle vuonna 2019 antamassa raportissa on todettu, että Suomen tulisi muun muassa vahvistaa näkökulmaa lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuudesta Istanbulin sopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon vuoksi.²⁶¹ Istanbulin sopimuksen ja muiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaisia positiivisia sopimusvelvoitteita tehokkaammin toteuttaakseen Suomen tulisi tehdä lainsäädäntötoimia naisiin kohdistuvan väkivallan huomioimiseksi.

Ruotsia koskevassa vuoden 2019 raportissa GREVIO on huomoinut, että Ruotsi on korostanut kaikessa viranomaistoiminnassaan lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuutta. Törkeä naisrauhanloukkaussäännös on myös saanut positiivista huomiota, sillä säännös korostaa sukupuolittuneisuutta ja sukupuolten välistä valtaepätasapainoa.²⁶² Tämän perusteella rauhanloukkausriksen mukainen säännös voisi toimia Suomelle keinona toteuttaa paremmin kansainvälisiä velvoitteitaan.

5.1.2. Nuorisonäkökulma

Lähisuhdeväkivallasta puhuttaessa on otettava erityisesti huomioon nuorisonäkökulma. Edellä todetun mukaisesti suomalaisista 16-24-vuotiaista naisista noin 60 prosenttia on kertonut kokeneensa väkivaltaa seurustelukumppanin toimesta. Prosentuaalinen määrä on sama myös 25-54-vuotiaissa naisissa, vaikka heillä on enemmän ikävuosia takanaan.²⁶³ Samaan aikaan tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoret miehet katsovat naisiin kohdistuvan väkivallan olevan perusteltua tietyissä tilanteissa enenevässä määrin verrattuna yli 35-vuotiaisiin miehiin. Joka neljäs alle 35-vuotiaista miehistä kokee, että nainen voi ansaita häneen kohdistuvan väkivallan pukeutumisansa, käytöksensä tai ulkonäkönsä perusteella. Kaikista miehistä näin ajattelee joka viides ja 45-64-vuotiaista miehistä näin ajattelee noin 17 prosenttia.²⁶⁴ Alle 35-vuotiaista miehistä vain

²⁵⁹ Raportti on nostanut myös esille Suomen tekemiä muutoksia, joilla Suomi on edistänyt positiivisten toimintavelvoitteidensa täyttymistä.

²⁶⁰ GREVIO 2024, s. 4–5.

²⁶¹ GREVIO 2019a, s. 7–8.

²⁶² GREVIO 2019b, s. 44.

²⁶³ Keski-Petäjä – Attila 2023a, s. 29–30.

²⁶⁴ Tutkimuksen kysymyksen asettelu on saanut osakseen kritiikkiä tutkimustulosten uutisoinnin jälkeen. Ks. Yle Uutiset 13.11.2024. Kritiikin kohdistuessa kysymyksenasetteluun voidaan kuitenkin vertailla eri ikäryhmien asenteissa näkyviä poikkeamia, sillä kaikki ikäryhmät ovat vastanneet samalla tavalla esitettyihin kysymyksiin.

noin 60 prosenttia kokee miesten naisiin kohdistaman väkivallan yleisempänä kuin naisten miehiin kohdistaman väkivallan, kun 55-79-vuotiaista miehistä noin 80 prosenttia kokee asian näin. Lisäksi 16-24-vuotiaista miehistä 22 prosenttia kokee tietyissä tilanteissa välttämättömänä väkivallan käyttämisen kunnioituksen saamiseksi, kun kaikista kyselyyn vastanneista miehistä näin ajattelee 14 prosenttia. Tutkimuksessa on myös tutkittu, että alle 35-vuotiaista miehistä 86 prosenttia kokee naisiin kohdistuvan väkivallan aina vääräksi. Kaikista kyselyyn vastanneista näin ajattelee 90 prosenttia. Kyselystä nähdään myös, että alle 25-vuotiaat miehet ajattelevat vanhempia miehiä enemmän #MeToon tyyliset feministiset liikkeet miesten oikeuksia rajoittavina. Lisäksi ikäryhmä kokee muita ikäryhmiä vähemmän, että miesten tulisi ottaa suurempi vastuu naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamisesta tai että miesten pitäisi puuttua enemmän loukkaavaan tai esineellistävään puheeseen naisista.²⁶⁵

Kun verrataan tuloksia eri ikäryhmien välillä, huomataan, että nuoret miehet suhtautuvat väkivaltaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan muita ikäryhmiä myönteisemmin. Sinänsä tutkimustulokset korreloivat nuorten naisten kertomien väkivaltakokemusten kanssa, sillä nuorilla naisilla on jo nuoreen ikäänsä mennessä kertynyt kokemuksia kumppanin tekemästä väkivallasta prosentuaalisesti yhtä paljon kuin vanhemmilla ikäryhmillä, vaikka heillä on vähemmän elettyjä vuosia takanaan. Koska kyseisen kaltaisia miesten asenteita kartoittavia tutkimuksia ei ole tehty aiemmin, ei voida kartoittaa sitä, onko ikäryhmien eroissa kyse vanhentuessa tapahtuvasta asennemuutoksesta, vai onko nuorten miesten asenteissa kyse kyseisessä sukupolvessa esiintyvistä asennemuutoksesta.

Tästä huolimatta tutkimukset osoittavat, että nuorten välinen lähisuhdeväkivalta on yleistä, ja mikäli ikääntyminen ei muuta nuorten miesten asenteita, voidaan nähdä ilmiön lisäävän koetun väkivallan määrää entisestään. Täten erityisesti nuorisonäkökulmasta olisi hyödyllistä etsiä keinoja korostaa lähisuhdeväkivallan ja muun naisiin kohdistuvan väkivallan moitittavuutta sekä keinoja ennaltaehkäistä väkivaltaa. Eri tekojen kriminalisointi ei ole usein toimiva ennaltaehkäisykeino, mutta moitittavuuden korostamisessa kriminalisointi voi toimia.²⁶⁶ Tätä oma lähisuhdeväkivaltaa koskeva pykälänsä voisi lisätä. Koska Petteri Orpon hallituksen alaiset ministeriöt ovat

²⁶⁵ NYTKIS ry ja Suomen kansallinen väkivaltaobservatorio 2024.

²⁶⁶ Ks. Stark 2023, s. 84–86 ja Laine 2022, luku 13 Rankaisun hyödylliset tehtävät, kohta Yleispreventio. Hyvänä esimerkkinä kriminalisoinnin epäonnistumisesta tiettyä käytöstä estävänä tai ehkäisevänä metodina on kieltolaki. Ks. myös Lappi-Seppälä 2013, s. 704–705.

korostaneet toimenpideohjelmissaan²⁶⁷ rangaistusten luomaa kuvaa tietyn toiminnan moitittavuudesta, säännöksen lisääminen olisi linjassa myös nykyisen hallituksen harjoittaman politiikan kanssa.

5.1.3. Rangaistuksen koventaminen ja laillisuusperiaate

Edellä todetun²⁶⁸ mukaisesti korkein oikeus on tuomion KKO 2020:20 perusteluissa katsonut, että hallituksen esityksen²⁶⁹ mukaisesti tuomari voi ottaa rangaistuksen mittaamisessa huomioon teon luonteen lähisuhdeväkivaltana Istanbulin sopimuksen mukaisesti. Tuomion mukaan laillisuusperiaate estää kuitenkin perustelemasta tätä Istanbulin sopimuksen 46 artiklalla, sillä kansainvälinen sopimus velvoittaa kansallisiin lainsäädäntötoimiin eikä se ole suoraan sovellettavissa. RL 6:4:n perusteella rangaistuksessa voidaan kuitenkin huomioida lähisuhdeväkivalta. Korkein oikeus ei ole perusteluissaan kuitenkaan pohtinut asiassa laillisuusperiaatetta sen kannalta, ettei lähisuhdeväkivaltaa ole erityisesti säädetty koventamisperusteeksi rikoslakiin. Korkein oikeus ei ole myöskään pohtinut yhdenvertaisuutta lähisuhdeväkivallan tapauksissa.

Yhdenvertaisuusperiaatteesta säädetään perustuslain 6 §:ssä. PL 6.1 §:n mukaan *”Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.”* Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta säädetään perustuslain 8 §:ssä. Säännöksen mukaan *”Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.”* Lisäksi laillisuusperiaate on ilmaistu rikoslain 3:1:ssä, jonka mukaan *”rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi. Rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on perustuttava lakiin.”*²⁷⁰ Periaate sisältää ajatukset ei rikosta ilman lakia (*nullum crimen sine lege*) ja ei rangaistusta ilman lakia (*nulla poena sine lege*).²⁷¹

Laillisuusperiaate voidaan jakaa neljään siihen lukeutuvaan periaatteeseen: kirjoitetun lain vaatimus eli *praeter legem* -kielto, analogiakielto, taannehtivan rikoslain kielto, ja epätasällisyyskielto.²⁷² Rangaistuksen koventamiseen lähisuhdeväkivallan perusteella liittyy läheisimmin kirjoitetun lain vaatimus ja epätasällisyyskielto.

²⁶⁷ Ks. Oikeusministeriö 2024.

²⁶⁸ Tuomiota käydään läpi tarkemmin tutkielman luvussa 2.3.1.

²⁶⁹ HE 155/2014 vp, s. 59–60.

²⁷⁰ Laillisuusperiaate ilmaistaan kotimaisen lainsäädännön lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklassa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklassa. Periaatteesta säädetään myös vuonna 1966 solmitun YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 15 artiklassa.

²⁷¹ Boucht – Frände 2019, s. 23.

²⁷² Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 46.

Epätasällisyyskielto, ts. täsmällisyysvaatimus, tarkoittaa, että tunnusmerkistöt on ilmaistava rikoslaissa riittävällä täsmällisyydellä. Säännöksen sanamuodosta tulee olla ennakoitavissa, että toiminta tai laiminlyönti on rangaistavaa.²⁷³ Periaatteen vuoksi lainsäätäjältä vaaditaan kriminalisoinnin yhteydessä sitä, että kriminalisoitavan toiminnan tai laiminlyönnin kuvaus sekä toiminnasta tai laiminlyönnistä johtuva rangaistus on määriteltä tarkkuudella, että ainakin oikeustieteellisen koulutuksen saaneet henkilöt ja mielellään muutkin voivat tietää jo etukäteen rangaistavan toiminnan ja rangaistuksen ankaruuden.²⁷⁴

Praeter legem -kielto sitoo lainsoveltajaa siten, että tuomarin on pidättäydyttävä säännöksen mukaisissa kriminalisoinneissa, rangaistustilaisissa ja -määrissä.²⁷⁵ Täten tuomioistuinlaitos ei voi tuomita ketään ankarampaan rangaistukseen kuin kyseisessä rangaistussäännöksessä on säädetty. Kovennettukaan rangaistus ei voi olla ankarampi kuin laissa säädetty maksimi.²⁷⁶

Koska lähisuhdeväkivallan huomioiminen perustuu ainoastaan rangaistuksen mittaamisen yleisperiaatteeseen eikä sitä ole listattu lakiin nimenomaisena koventamisperusteena, vaikuttimen merkitys ja lopullinen soveltaminen rangaistuksen mittaamisessa jätetään tuomarien harkintaan. On yksittäisestä tuomarista kiinni, otetaanko luonne huomioon ja missä määrin se vaikuttaa rangaistukseen. Voidaan nähdä, että tällaisenaan lähisuhdeväkivallan perusteella koventamissa rangaistusta toimitaan laillisuusperiaatteen ja yhdenvertaisuusperiaatteen rajoilla. RL 6:3.1:n mukaan *“Rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys.”* Ilman yhtenäistä ja vakiintunutta oikeuskäytäntöä sekä lakiin kirjoitettua ohjeistusta olisi haastavaa toteuttaa lakiin kirjattuja laillisuusperiaatetta, yhdenvertaisuusperiaatetta ja rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä.

Asiaa pohdittaessa on tuotava esille myös edellä esitelty KKO 2018:22²⁷⁷. Ennakkopäätöstä KKO 2018:22 voidaan pitää hyvänä esimerkkinä siitä, miten ilman kirjoitettua lainsäädäntöä on haastavaa saavuttaa yhtenäistä tulkintalinjaa. Läheissuhteen ja siitä johtuvan erityisen suojelun määritelmä on tässä tapauksessa korkeimmassa oikeudessa nähty riippuvaisena yhteisasumisesta. Rikosoikeudellisissa säännöksissä läheisistä ei ole lähtökohtaisesti poistettu kumppaneita, jotka

²⁷³ PeVL 41/2001 vp, s. 2.

²⁷⁴ HE 44/2002 vp, s. 29.

²⁷⁵ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 46–49.

²⁷⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2025, s. 121–122. Praeter legem -kielto sitoo myös yhteisen rangaistuksen mittaamisessa. Yhteisen rangaistuksen mittaamisesta ja yhteisen rangaistuksen enimmäisrangaistuksesta on säädetty rikoslain 7. luvussa.

²⁷⁷ Tuomiota esitelty enemmän luvussa 2.3.2.

asuvat erillään.²⁷⁸ Uuden sovittelulain 3 a §:n perusteluissa nimenomaisesti nostettiin esille, että läheisiä ovat myös erillään asuvat seurustelukumppanit.²⁷⁹ Läheisyyden määritelmä voi siis olla subjektiivinen ilman kirjoitettua määritelmää.

Nousiainen ja Pentikäinen ovat vuonna 2013 kirjoittamassaan artikkelissa katsoneet, että oikeuskäytäntö lähisuhteen huomioimisessa rangaistuksen mittaamisessa on vakiintumatonta ja kyseenalaista.²⁸⁰ Tämän vuoksi myös he ovat nostaneet esille ajatuksia laillisuusperiaatteen ja lähisuhdeväkivaltaperusteisen rangaistuksen koventamisen mahdollisuuden yhteensopimattomuudesta. Aiheesta on kuitenkin tehty tuoreempi maisteritutkielma tuomion KKO 2020:20 julkaisun jälkeen, jossa on todettu, että ennakkopäätöksen jälkeen ainakin hovioikeuskäytäntö on ollut soveltamisen suhteen vakiintuneempaa.²⁸¹ Tähän kuitenkin liittyy poikkeuksia.²⁸² Kemppinen ja Tapani ovat katsoneet, että oikeuskäytännön vakiinnuttaminen ja tämän kautta Istanbulin sopimuksen sisällön toteuttaminen on tuomion KKO 2020:20 tärkein anti. He ovat myös korostaneet, ettei tuomiosta ilmene, kuinka paljon teon luonne lähisuhdeväkivaltana on vaikuttanut korottavasti rangaistuksen määrään.²⁸³ Tuomion KKO 2020:20 perusteluissa on todettu, että suomalaisessa oikeuskäytännössä teon luonne lähisuhdeväkivaltana on huomioitu rangaistuksien mittaamisessa. Korkein oikeus on ratkaisussa viitannut kolmeen tuomioonsa²⁸⁴, joista kaksi on annettu ennen Istanbulin sopimuksen ratifiointia sekä Nousiaisen ja Pentikäisen esittämää näkökulmaa vakiintumattomasta oikeuskäytännöstä. Voidaankin kyseenalaistaa se, miten oikeuskäytännössä on totuttu ottamaan huomioon lähisuhdeväkivaltana rangaistusta raskauttavana seikkana. Ennakkopäätöksenä KKO 2020:20 on omalta osaltaan varmasti vaikuttanut lähisuhdeväkivallan huomiointiin rangaistuksissa, mutta käytännön selvittäminen vaatisi laajempaa lisätutkimusta. Tutkimuksissa tulisi katsoa, vaikuttaako teon luonne lähisuhdeväkivaltana vakiintuneesti rangaistuksen mittaamiseen ja kuinka suuri koventava merkitys sillä on.²⁸⁵

Tästä päästään kuitenkin kysymykseen siitä, eivätkö korkeammat rangaistukset lähisuhdeväkivallasta jo korosta riittävästi lähisuhdeväkivallan erityistä vahingollisuutta. Tähän on vastattava

²⁷⁸ Ks. RL 21:16.1:n 2 kohta ja OK 17:17.1.

²⁷⁹ HE 130/2024 vp, s. 50.

²⁸⁰ Nousiainen – Pentikäinen 2013, s. 459.

²⁸¹ Komulainen 2022.

²⁸² Esim. ISHO 26.3.2021 21/112950. Tapauksessa oli katsottu, että olisi tullut todistella, että avopuolisoiden välillä on ollut epätasa-arvoa tai aiempaa väkivaltaa, jotta lähisuhdetta olisi voitu käyttää koventamisperusteena uhrin erityisen suojelun tarpeen vuoksi. Näkökulma on suoraan ristiriidassa Istanbulin sopimuksen ja KKO 2020:20 mukaisen tulkinnan kanssa.

²⁸³ Kemppinen – Tapani 2020, s. 1055–1056.

²⁸⁴ KKO 2002:2, KKO 2012:9, kohta 6 ja KKO 2018:22, kohta 16.

²⁸⁵ Vaikutusasteeseen liittyen tutkimusaihe voi olla haastava, sillä rangaistuksen mittaaminen on usein paremmin taidetta kuin tiedettä, sillä siihen vaikuttavia tilanteittain vaihtelevia seikkoja on useita. Ks. Tapani – Tolvanen – Kemppinen 2022, s. 45–49.

myönteisesti osittaisella varauksella. Kovemmilla rangaistuksilla on pyrittykin korostamaan lähisuhdeväkivallan erityistä asemaa. Kuitenkin on todettava, että oma lähisuhdeväkivaltaa koskeva pykälä voisi korostaa vielä enemmän yleisen ilmiön vahingollisuutta ja yleistä tuomitsevaisuutta tekoja kohtaan. Kirjoitettu säännös myös tehostaisi laillisuusperiaatteen sekä yhdenvertaisuusperiaatteen täyttymistä. Säännöksellä voitaisiin koventaa lähisuhdeväkivallasta määrättäviä rangaistuksia ja säännös voisi toteuttaa tehokkaammin Istanbulin sopimusta.

5.1.4. Toistuvan väkivallan huomiointi

Suomen rikoslainsäädännössä toistuvuus voidaan huomioida rangaistuksen koventamisperusteena. Lisäksi vainoamista kriminalisoiva rikoslain säännös huomioi toistuvat teot. Vainoamisen toistuvuusedellytys ja ruotsalaisen törkeän rauhanloukkausrikoksen toistuvuusedellytys ovat monin tavoin samanlaisia. Törkeässä rauhanloukkausrikoksessa toistuvuusedellytyksen täyttymisessä otetaan huomioon tekojen määrä, luonne ja ajallinen yhteys. Kyseiset tekijät otetaan huomioon myös suomalaisessa vainoamisrikoksessa. Merkityksellisen eron säännösten toistuvuusedellytysten välille muodostaa se, että Ruotsissa osatekojen tulee olla jo kriminalisoituja tekoja, jotka on lueteltu säännöksessä. Suomalaisessa vainoamisrikoksessa osatekojen ei tarvitse olla jo kriminalisoituja tekoja eikä vainoamisen tekotapoja ole rajattu tarkasti.²⁸⁶

Molemmissa rikoksissa toistuvuusedellytyksen ympärille kietoutuu ajatus abstraktista vaarantamisesta, sillä toistuvuusedellytyksissä ei ole asetettu tiettyä määrää, vaan tekojen luonne vaikuttaa toistuvuusedellytyksen täyttymiseen. Suomen vainoamisrikoksessa tekojen luonteen osalta huomioidaan se, ovatko teot yhdessä omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta. Törkeässä rauhanloukkausrikoksessa katsotaan, ovatko teot yhdessä omiaan vakavasti vahingoittamaan uhrin omanarvontunnetta.

Merkityksellisen eron törkeän rauhanloukkausrikoksen ja vainoamisrikoksen välille muodostaa säännösten tarkoitus. Törkeä rauhanloukkausrikos on tarkoitettu kriminalisoimaan lähisuhdeväkivaltaa laajasta näkökulmasta. Vainoaminen on vain yksi lähisuhdeväkivallan muodoista. Täten suomalaisella vainoamisrikoksella ei voida tuomita toistuvaa lähisuhdeväkivaltaa kokonaisuutena. Rauhanloukkausrikossäännös pystyy tähän paremmin, vaikka tuleekin huomioida, että soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty vakavimmat lähisuhdeväkivallan teot.

²⁸⁶ Tämä voi selittää sitä, miksi suomalaisessa oikeuskäytännössä vainoamisesta on tuomittu lähinnä tilanteissa, joissa osatekoja on ollut noin kymmenen, kun Ruotsissa osatekojen vähimmäismäärä on ollut kolme. Ruotsissa rauhanloukkausrikoksessa tuomittavat osateot ovat lähtökohtaisesti vakavampia kuin Suomen vainoamisrikoksessa tarkoitetut teot, sillä Ruotsin osateot ovat myös yksittäisinä rikosoikeudelliseen vastuuseen johtavia.

Suomessa rangaistuksen koventamisperusteena voidaan käyttää tekijän aiempaa rikollisuutta. Edellä todetun mukaisesti koventamisperusteen soveltaminen vaatii useita aiempia tuomioita samankaltaisista rikoksista. Useat aiemmat tuomiot samankaltaisista rikoksista ovat mahdollisia lähisuhdeväkivallan tilanteissa, mutta lähisuhdeväkivallasta ei useimmissa tapauksissa ilmoiteta poliisille ja täten tuomita. Sen vuoksi onkin kyseenalaista, kuinka usein koventamisperuste tulee tosiasiallisesti käytettäväksi toistuvan lähisuhdeväkivallan tilanteissa.

Vaikka Suomessa on tapoja huomioida toistuvaa väkivaltaa, Suomessa ei ole kuitenkaan samassa mittakaavassa toistuvaa lähisuhdeväkivaltaa huomioivaa rikosoikeudellista säännöstä kuin Ruotsissa säädetty törkeä rauhanloukkausrikos. Lähtökohtaisesti Suomessa lähisuhdeväkivaltaa tuomitaan yksittäisinä tekoina. Koska toistuvuus on yksi lähisuhdeväkivallan tyypillisistä erityispiirteistä, voidaan todeta, että ruotsalaisen rauhanloukkausrikoksen kaltainen säännös huomioisi toistuvuuden aiempaa painokkaammin. Suomalaisessa säännöksessä tulisi kuitenkin huomioida edellä mainitut Ruotsissa havaitut toistuvuuteen liittyvät ongelmakohdat²⁸⁷ ja pohtia, minkälaista toistuvuutta rikoksilta halutaan vaatia. Mikäli toistuvuudelle halutaan asettaa määrällisiä tavoitteita, tulisi olla varovainen, ettei tulkintaa jätetä täysin oikeuskäytännön varaan. Suomessa vainoamisrikoksen tuomioon tarvittavat noin kymmenen osatekoa vaikuttavat määrällisesti paljolta.²⁸⁸ Toki tässä tulee huomioida, että vainoamisen osateot eivät ole yhtä vakavia kuin kokonaisuudessaan lähisuhdeväkivaltaa kriminalisoivan säännöksen osateot todennäköisesti olisivat.

Mikäli suomalaisessa lähisuhdeväkivallan säännöksessä päädyttäisiin mukailemaan rauhanloukkausrikossäännöstä, säännöksestä tulisi abstrakti vaarantamisrikos. Abstraktin vaarantamisen muotoilu voisi olla samankaltainen kuin vainoamisrikoksessa. Vainoamisrikoksen toistuvuusedellytyksen täyttymisessä otetaan huomioon tekojen luonne ja vakavuus. Vainoamisrikoksessa toistuvuusedellytyksen täyttymiseen vaikuttavat se, ovatko teot omiaan aiheuttamaan uhrille pelkoa ja ahdistusta, ja muodostavatko teot yhdessä uhrin elämää häiritsevän kokonaisuuden. Täten säännöksen muotoilussa ja esitöissä voitaisiin korostaa tekojen vakavuuden vaikutusta vaadittavaan tekojen määrään, jolloin säännöksen tulkinta toistuvuuteen tarvittavasta määrästä voisi erota vainoamisrikoksen oikeuskäytännöstä. Yksi vaihtoehto on myös edellä mainitun mukaisesti pohtia toistuvuuden tarpeellisuutta.

²⁸⁷ Toistuvuusedellytyksen ongelmakohtia on käsitelty tutkielman kohdassa 4.2.

²⁸⁸ Erityisesti verraten Ruotsissa vähimmäismääräksi muodostuneeseen kolmeen.

5.2. Henkisen väkivallan näkökulma

Edellä mainitun mukaisesti henkisestä väkivallasta voidaan Suomessa tuomita pahoinpitelynä, mikäli henkinen väkivalta on johtanut uhrin terveyden vahingoittumiseen RL 21:5.1:n nojalla. Säännös sinänsä ottaa huomioon henkisen väkivallan kaikki tekomuodot, vaikkakin teon seuraus on tarkemmin rajattu. Seurauksen ja syy-yhteyden osoittaminen voivat olla vaikeita, sillä mielen-terveydelliset sairaudet voivat johtua useista eri syistä. Näyttöhaasteiden vuoksi pahoinpitelystä tuomitaan vain harvoin henkisen väkivallan tapauksissa. Suomessa erityisesti henkistä väkivaltaa koskevat tunnusmerkistöt ovat monin tavoin samankaltaisia kuin Ruotsissa tällä hetkellä²⁸⁹.

Kuten Ruotsissakin on huomattu, rauhanloukkausrikoksen säännös ei soveltuvine rikosluetteloi-neen ratkaise henkisen väkivallan kriminalisoinnin tarvetta. Täten säännös samansisältöisenä ei ratkaisisi sitä Suomessakaan. On kuitenkin merkityksellistä pohtia, tulisiko Suomessa etsiä muita keinoja ongelman ratkaisemiseksi. Usein uhrit kokevat henkisen väkivallan fyysistä ras-kaampana.²⁹⁰ Lisäksi GREVIO on nostanut Suomea koskevassa raportissaan esille lähisuhteissa tapahtuvan henkisen väkivallan vajavaisen rikosoikeudellisen sääntelyn. GREVIO on painottanut erityisesti toistuvan lievän henkisen väkivallan huomioimisen tarvetta.²⁹¹

Yksi vaihtoehto olisi toteuttaa henkisen väkivallan säännös, kuten Ruotsissa. Ruotsin säännös huomioisi toistuvan lievän henkisen väkivallan eikä sitä olisi rajattu vain lähisuhteisiin. Lisäksi henkisen väkivallan aiheuttamaa seurausta²⁹² ei tarvitsisi todistella tapahtuneen yksittäistapauk-sessa, vaan kyseessä olisi abstrakti vahingoittuminen. Läheisiin kohdistuvaa henkistä väkivaltaa voitaisiin kuitenkin korostaa säätämällä erillinen rauhanloukkausrikossäännös, jonka rikosluet-loon henkisen väkivallan säännös soveltuisi. Jos henkisen väkivallan säännös soveltuisi suo-raan myös muihin toistuvan henkisen väkivallan tekoihin kuin lähisuhteissa tapahtuviin, sen sää-tämisestä voisi olla laajempaa hyötyä²⁹³ muun muassa kiusaamistilanteisiin. Toinen vaihtoehto olisi toteuttaa Ison-Britannian kaltainen pakottavan kontrollin säännös. Pakottavan kontrollin mukainen säännös olisi rajattu ainoastaan läheisiin ja tekojen seuraukset²⁹⁴ tulisi näyttää tapah-tuneen tosiasiallisesti yksittäisessä tapauksessa. Säännökseen soveltuisi myös osittain fyysinen

²⁸⁹ Kuten todettua Ruotsissa tilanne on kuitenkin muutoksessa tulevan henkisen väkivallan säännöksen vuoksi.

²⁹⁰ Niemi-Kiesiläinen 2004, s. 41.

²⁹¹ GREVIO 2019a, s. 41–42.

²⁹² Ruotsissa omanarvontunteen vahingoittuminen.

²⁹³ Tällä tavoin lapsiin kohdistuvissa koulukiusaamistapauksien kriminalisoinnissa vahvistettaisiin myös Lapsen oikeuksien sopimuksesta (Yleissopimus lapsen oikeuksista, SopS 59/1991) tulevien velvoitteiden toteuttamista. Ks. Snellmann 2017.

²⁹⁴ Vaikutus jokapäiväiseen elämään sekä hätä ja ahdinko.

väkivalta, mutta painotus olisi erilaisten väkivallan muotojen muodostamassa pakottavan kontrollin kokonaisuudessa.

Lisäksi vaihtoehtona olisi näiden säännösten välinen hybridi, jossa voitaisiin esimerkiksi yhdistää pakottavan kontrollin muodostama kokonaisuus ja abstrakti vaarantaminen. Vaihtoehtojen välinen arviointi on riippuvainen poliittisesta painotuksesta ja säännökselle asetetusta tavoitteesta. Voidaan kuitenkin todeta, että säännöksen säätäminen abstraktin vahingoittamisen mukaisesti helpottaisi pahoinpitelyn säännöksessä todennettuja näyttöongelmia, joten olisi tarkoituksenmukaisempaa säätää säännös 'on omiaan' -muotoilulla.

Tolvanen ja Silvennoinen ovat oikeusministeriölle tekemässään henkisen väkivallan ja vainoamisen kriminalisointia tutkineessa selvityksessä päätyneet ehdottamaan pakottavan kontrollin kriminalisoivaa säännöstä²⁹⁵. Säännöksessä kriminalisoitaisiin toistuvat uhkaukset, pakottamiset, vapaudenriistot, väkivalta tai muut niihin verrattavat loukkaukset, joilla kohtuuttomasti on rajoitettu toisen itsemääräämisoikeutta. Säännöksessä vaadittaisiin, että teot ovat olleet omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta.²⁹⁶ Täten tunnusmerkistön mukaisesti pelkoa ja ahdistusta ei tule näyttää tapahtuneen tosiasiallisesti. Selvityksessä on todettu, että pakottavan kontrollin kriminalisointia psyykkisen väkivallan nimikkeellä tulisi välttää. Kansainvälisesti on huomattu, että tällöin tekijä voi pyrkiä todistelemaan psyykkisen väkivallan molemminpuolisuutta, jolloin todistelussa ei keskitytä pakottavan kontrollin muodostamaan itsemääräämisoikeuden hälventämiseen ja moninaiseen toimintavapauden rajoittamiseen.²⁹⁷

Mikäli henkistä väkivaltaa päädytään kriminalisoimaan erityisellä säännöksellä, pakottavan kontrollin säännöstä voisi pitää todennäköisenä vaihtoehtona, kun huomioidaan oikeusministeriön selvityksen ehdotus, sovittelulain uudistuksen perustelut ja tämänhetkinen poliittinen painotus. Sovittelulain perusteluissa korostettiin parisuhdeväkivallan asemaa yleisimpänä lähisuhdeväkivallan muotona.²⁹⁸ Pakottava kontrolli voidaan yhdistää erityisesti parisuhdeväkivaltaan.²⁹⁹ Lisäksi politiikassa on ryhdytty erilaisiin kunniaperusteista väkivaltaa kriminalisoihin toimenpiteisiin.³⁰⁰ Pakottava kontrolli voidaan yhdistää myös osaksi kunniaan liittyvää väkivaltaa.³⁰¹ Nämä

²⁹⁵ Säännösehdotuksessa on haettu esimerkkiä niin Isosta-Britanniasta kuin Tanskasta ja Norjasta.

²⁹⁶ Oikeusministeriö 2023, s. 63–64.

²⁹⁷ Oikeusministeriö 2023, s. 65.

²⁹⁸ Tutkielman kohdissa 2.2.2. ja 4.4.3. on käsitelty asiaa syvällisemmin.

²⁹⁹ Ks. myös Wiener 2017, s. 500–502.

³⁰⁰ Pakkoavioliitto lisättiin rikoslain ihmiskauppaa koskevaan säännökseen vuonna 2025. Lisäystä perusteltiin muun muassa sillä, että pakkoavioliitto voi olla osa kunniaan liittyvää väkivaltaa. Ks. HE 65/2024 vp, s. 20–26. Lisäksi naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen lisättiin rikoslakiin vuonna 2025. Myös tätä lisäystä perusteltiin sillä, että toiminta on osa kunniaan liittyvää väkivaltaa. Ks. HE 69/2024 vp, s. 6–7.

³⁰¹ Nollalinja 15.3.2024.

seikat kasvattavat myös todennäköisyyttä sille, että henkisen väkivallan säännös säädetään kemaan ainoastaan lähisuhteissa tapahtuvia henkisen väkivallan tekoja.

5.3. Tulisiko lähisuhdeväkivaltaa säännellä rikosoikeudellisesti?

Ruotsin ja Ison-Britannian säännökset osoittavat, että lähisuhdeväkivallan erityinen kriminalisointi on aiheuttanut haasteita käytännön soveltamistyössä. Edellä esiteltyjä törkeän rauhanloukkausrikoksen säännöksen yksityiskohdista johtuvia ongelmia voidaan välttää ottamalla nämä huomioon suomalaisen säännöksen muotoilussa ja perusteluissa.

Merkittävämpiä ongelmia ovat suoraan lähisuhdeväkivallan luonteesta johtuvat soveltamisen ja määrittämisen ongelmakohdat. Lähisuhdeväkivallan erityispiirteet tekevät siitä erityisen haitallisen siitä kärsivälle uhrille ja häntä ympäröiville ihmisille, mutta samalla erityisyys tekee siitä vaikean ilmiön kriminalisoinnin kannalta.

Perustavanlaatuinen ongelma on yksittäisen teon yksityiskohtien unohtaminen ja väkivallan sulautuminen yhdeksi kokonaisuudeksi uhrin muistissa. Törkeän rauhanloukkaussäännöksen esitöissä pyrittiin helpottamaan tekojen todistelua lieventämällä syytteen tarkkojen yksityiskohtien tarpeellisuutta. Tarkkoja paikkoja ja aikoja sekä muita pieniä yksityiskohtia ei olisi tarvetta muistaa täydellisesti. Käytännössä syyttäjän todistustaakka ja tekijän oikeusturva estävät esitöiden mukaista soveltamista. Todistelun sekä näytön keräämisen kannalta on päädytty vaatimaan samankaltaista yksityiskohtaisuutta kuin muiden rikosten osalta toteuttamatta esitöiden mukaista helpotusta.

Toinen ongelma on jatkuvan psykologisen terrorin³⁰² tunnusmerkistön luomisessa ja todistelussa. Rikosoikeus perustuu lähtökohtaisesti yksittäisten tekojen arviointiin. Täten lainsäädännöllisesti on haastavaa luoda sääntelyä jatkuvalla rikoksella, johon sisältyy yksittäisiä fyysisen, seksuaalisen ja henkisen väkivallan tekoja, jotka kuitenkin yhdessä muodostavat kokonaisuuden. Väkivallan kokonaisuus ja siitä koostuva henkinen paine muodostavat lähisuhdeväkivallasta uhrin elämän kokonaisvaltaisesti haltuun ottavan toiminnan. Lähisuhdeväkivallan kokonaisuutta on törkeän rauhanloukkausrikoksen säännöksessä pyritty huomioimaan säätämällä toistuvuuden edellytykset sekä uhrin omanarvontunteen vahingoittumisen edellytys, joilla voidaan huomioida uhrin tilanne kokonaisuutena.

Käytännössä rauhanloukkausrikoksen soveltamiseksi on päädytty vaatimaan vähintään yhtä vakavampaa fyysisen väkivallan tekoa sekä muutamaa lievempää väkivallan tekoa. Tulkinnessa on

³⁰² SOU 1995:60, s. 302.

päädytty katsomaan pääasiassa yksittäisiä todistettavia tekoja eikä niinkään väkivaltaa jatkuvana kokonaisuutena. Tulkinnassa on kuitenkin annettu arvoa tekojen kontekstille omanarvontunteen vahingoittumisen arvioinnissa. Toisaalta säännöksen soveltuminen ei vaadi aktuaalista vahingoittumista, vaan hypoteettista. Vaikka tätä voi pitää kokonaisuuden kannalta hyvänä asiana, kontekstilla ja tekojen todellisilla seurauksilla sekä uhrin kokonaistilanteella on tällaisessa soveltamisessa vähemmän merkitystä. Silloin, kun muutkin tilanteen olosuhteet ovat oikeuskäytännön mukaisia, tekijä voidaan tuomita törkeästä rauhanloukkausrikoksesta. Tästä ei kuitenkaan välttämättä tuomita suurempaa rangaistusta kuin normaaliasteisesta pahoinpitelystä olisi muutaman lievän teon kanssa muutoinkin tuomittu.

Rauhanloukkausrikoksilla pyrittiin Ruotsissa kiinnittämään lähisuhdeväkivallan ilmiö rikoslain säännökseksi ja huomioimaan sen erityispiirteet. Säännöksen tarkoituksesta on siirrytty pois päin. Osittain se johtuu rikosoikeudellisen järjestelmän ja perusperiaatteiden vaikeasta soveltamisesta monimuotoiseen vaikeasti todistettavaan väkivallan muotoon.³⁰³ Koska tulkinnan kautta säännös ei ole onnistunut kaikilta osin kriminalisoimaan lähisuhdeväkivallan erityisiä osia, Ruotsissa on päädytty säätämään uusi henkisen väkivallan kriminalisoiva säännös. Säännöksen muotoiluissa ja funktioissa on riittävästi samaa, että sen voi nähdä uutena yrityksenä saada lähisuhdeväkivalta kriminalisoitua. Henkisen väkivallan säännös on saanut inspiraatiota Ison-Britannian pakottavan kontrollin säännöksestä. Henkisen väkivallan säännöksen haasteiden ja onnistumisten analysointi ja arviointi jää odottamaan säännöksen voimaantuloa.

Ongelmistaan huolimatta Ruotsille voidaan antaa kunniaa yrittämisestä. Ruotsissa on useiden vuosikymmenten aikana pyritty saamaan lähisuhdeväkivallasta osa rikoslain tunnusmerkistöjä. Lisäksi rauhanloukkausrikokseen on pyritty tekemään muutoksia ja 'parannuksia' vuosien aikana. Ruotsi on pyrkinyt kriminalisoimaan tehokkaammin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pelkäämättä sukupuolitettujen säännösten säätämistä. Näistä toimista Ruotsi on myös saanut positivistista kansainvälistä huomiota³⁰⁴.

Suomen osalta tarina on kovin erilainen. Suomessa ei ole merkittävää rikosoikeudellista sääntelyä, jolla erityisesti huomioitaisiin lähisuhdeväkivalta ja sen erityisyys. Suomi on ollut negatiivisen

³⁰³ Myös ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on pohdittu, voidaanko lähisuhdeväkivaltaa säännellä rikosoikeudellisesti. Ks. Asp 2016, s. 158–159.

³⁰⁴ Ks. GREVIO 2019b.

kansainvälisen huomion³⁰⁵ kohteena heikomman suoriutumisemme johdosta.³⁰⁶ Lisäksi kotimaassa aihe on aiheuttanut yhteiskunnallista keskustelua.³⁰⁷ Suomi on saanut maininnan kansainvälisissä tutkimuksissa olevansa turvattomin maa naisille.³⁰⁸ Lisäksi lähisuhdeväkivaltaan kuolleiden naisten määrä on pysynyt staattisena 2010-luvulta lähtien, kun taas 2000-luvun alussa määrä oli laskusuhdanteinen.³⁰⁹

Lähisuhdeväkivaltaa kriminalisoivan säännöksen tuomat hyödyt olisivat monin tavoin periaatteellisia kuin tosiasiallisesti lähisuhdeväkivaltaa estäviä³¹⁰. Säännöksen kautta Suomi voisi toteuttaa tehokkaammin kansainvälisiä velvoitteitaan sekä rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta ja yhdenvertaisuusperiaatetta. Lisäksi toimet voisivat vaikuttaa ihmisten ajatuksiin lähisuhdeväkivallasta ja täten huomioitaisiin nuorisonäkökulma. Hyötyinä voidaan nähdä ne tilanteet, joissa lähisuhdeväkivallan uhri saisi tunnustusta kokemansa kärsimyksen arvosteltavuudesta rikosoikeusjärjestelmän puolesta. Mikäli rangaistusten minimiaste pidettäisiin kohtalaisen korkealla, olisi myös mahdollista tuomita korkeampi rangaistus tästä erityispiirteisestä väkivallasta. Säännöksellä myös huomioitaisiin lähisuhdeväkivallalle tyypillinen toistuvuus. Pääasiallisesti kriminalisointi olisi kuitenkin osoitus lähisuhdeväkivallan moitittavuudesta, jota Suomi ei ole tähän mennessä rikosoikeudellisesti tehnyt.

Periaatteellisten hyötyjen vuoksi tehtävän kriminalisoinnin merkitys ja tarkoituksenmukaisuus on kiistanalaista. Rikosoikeudessa pätee *ultima ratio* -periaate. Periaatteen vuoksi rikosoikeudellinen interventio erilaisiin tekoihin on viimesijainen vaihtoehto. Periaatteen merkitys ilmenee suhteellisuusvaatimuksessa. Vaatimus pitää ottaa huomioon uusien kriminalisointien yhteydessä. Tällöin tulee arvioida kriminalisoinnin välttämättömyyttä tavoitteen saavuttamiseksi ja tavoitteen

³⁰⁵ Kansainvälistä painetta on pidetty merkityksellisimpänä syynä Suomessa tapahtuvan rikosoikeudellisen kehityksen osalta lähisuhdeväkivallan tilanteissa. Ks. Nousiainen – Pentikäinen 2013. Kansainväliset sopimusvelvoitteet olivat syynä muun muassa vainoamisen kriminalisoinnissa. Ks. HE 19/2013 vp, s. 6. Yhteiskunnassa onkin tunnistettu lähisuhdeväkivalta merkittävänä ongelmana, mutta on kuitenkin ajateltu, että asian huomioimiseksi rikosoikeudellisessa viitekehyksessä on tehty jo riittävästi töitä. Vaikka lainsäätäjien tasolla on tunnistettu tietyissä tilanteissa tarve sääntelylle, asiaa ei ole kuitenkaan viety eteenpäin. Ks. HE 155/2014 vp ja Nousiainen – Pentikäinen 2017, kohta Istanbulin sopimuksen ratifiointi. Sovittelumenettelynkin sopivuus lähisuhdeväkivallan tilanteisiin oli vuosikymmeniä eri hallitusohjelmissa ennen kuin asia saatiin käsiteltyä vuonna 2025.

³⁰⁶ Ks. GREVIO 2019a.

³⁰⁷ Ks. myös Nousiainen – Pentikäinen 2013 ja Kotanen 2013.

³⁰⁸ FRA, Eurostat ja EIGE 2024, s. 14. Tutkimuksen mukaan 57,1 % suomalaisista naisista on kokenut väkivaltaa elämänsä aikana, kun EU-valtioiden keskiarvo on 30,7 %

³⁰⁹ Valtioneuvosto 2023b, s. 96–97.

³¹⁰ Huomionarvoista on se, että Ruotsissa erityisestä sääntelystä huolimatta esiintyy lähes yhtä paljon lähisuhdeväkivaltaa kuin Suomessa, eikä Ruotsissakaan lähisuhdeväkivaltaan kuolleiden naisuhrien määrä ole laskenut 2000-luvun jälkeen. Lisää tilastoista tutkielman kohdissa 1.1.2. ja 1.1.3.

saavuttamista vähemmän perusoikeuksiin puuttuvalla keinolla.³¹¹ Täten arviointi tulee tehdä tavoitteen näkökulmasta.

Mikäli tavoitteena olisi toteuttaa tehokkaammin kansainvälisiä velvoitteita, huomioida lähisuhdeväkivallan erityinen moitittavuus ja toistuvuus sekä toteuttaa laillisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteita tehokkaammin rangaistusten koventamisessa lähisuhdeväkivaltaperusteella, lähisuhdeväkivaltaa erityisesti koskevan rikosoikeudellisen säännöksen voi nähdä välttämättömänä. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi ei ole muita kovin tehokkaita keinoja kuin rikosoikeudellisia. Mikäli tavoitteena on lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy, on tutkimustiedon perusteella todennäköistä, ettei kriminalisointi auta kyseisessä tavoitteessa ja muut keinot kuin rikosoikeudelliset voisivat olla tähän tavoitteeseen paremmin soveltuvia. Samalla tavoin ajatuksiin vaikuttaminen ja nuorisonäkökulman huomiointi voidaan pyrkiä toteuttamaan myös muilla keinoilla³¹² eikä kriminalisointi ole välttämätöntä tavoitteiden toteuttamiseksi.

Ultima ratio -periaate on voimassa myös ruotsalaisessa rikosoikeusjärjestelmässä. Periaate sisältää pitkälti samat lähtökohdat ruotsalaisessa järjestelmässä kuin suomalaisessa.³¹³ Ruotsissa lähisuhdeväkivaltaa koskeva rauhanloukkausrikossäännös sekä henkistä väkivaltaa koskeva säännös on periaatteesta riippumatta nähty tarpeellisina. Ruotsissa rauhanloukkausrikoksen säätäminen alkoi tarpeesta reagoida suureen määrään lähisuhdeväkivaltaa sekä erityisesti miesten naisiin kohdistamaan väkivaltaan. Ruotsissa tavoite huomioida lähisuhdeväkivallan erityinen moitittavuus sekä antaa tekijöille suurempia tuomioita toistuvista teoista olivat riittäviä kriminalisoinnin perusteita ultima ratio -periaatteen estämättä.

Edellä mainittujen lähisuhdeväkivaltaan liittyvien tilastotietojen valossa Suomessa olisi perusteltua reagoida ilmiöön. Koska isossa osassa ilmiön kriminalisoivan säännöksen hyötyjä kriminalisointi on välttämätön keino saavuttaa ne, rikosoikeudellinen reagointi voidaan nähdä perusteltuna ultima ratio -periaatteen estämättä. Tätä vahvistaa ajatus siitä, että Ruotsissa samankaltaisissa rikosoikeudellisissa olosuhteissa säädettiin erityinen lähisuhdeväkivallan kriminalisoiva

³¹¹ Melander 2008, s. 392.

³¹² Keinot voivat olla muun muassa kasvatuksellisia tai kuntouttavia, kuten nuoriin kohdistuvat sosiaalisen median kampanjat tai lähisuhdeväkivallan tekijöille suunnatut kuntoutusohjelmat. Ks. Oikeusministeriö 2020, s. 41 ja 43–44.

³¹³ Kriminalisointi on Ruotsissa nähty vaihtoehtona ainoastaan tilanteissa, joissa ei ole käytettävissä muita sanktiojärjestelmiä, muiden järjestelmien käyttö ei ole loogista ja niiden käyttö olisi taloudellisesti kohtuutonta. Melander 2008, s. 293.

säännös. Koska historiallisesti³¹⁴ Suomessa on yleensä tehty lähisuhdeväkivaltaan liittyviä rikosoikeudellisia muutoksia noin 30 vuotta Ruotsin samankaltaisten muutosten jälkeen, lähisuhdeväkivaltaa koskevan kriminalisoinnin aika olisi nyt käsillä³¹⁵.

Koska Ruotsin rauhanloukkausepäonnistunut lähisuhdeväkivallan kokonaisuuden kriminalisoinnissa ja säännöksen alkuperäisten funktioiden toteuttamisessa, suomalaisessa säännöksessä tulisi pohtia funktioiden ja tavoitteiden kaventamista. Säännös voisi tällöin luoda jotain uutta tarkoituksenmukaista sääntelyä. Mikäli lähisuhdeväkivallan kokonaisvaltainen huomiointi on liian haastava muotoutumaan rikosoikeudelliseen kehykseen, niin funktioksi voitaisiin asettaa lähisuhdeväkivallasta saatavat kovemmat rangaistukset, toistuvuuden huomiointi sekä laillisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteiden tehokkaampi toteutus. Näiden funktioiden toteuttaminen olisi helpompaa ja samalla Istanbulin sopimusta voitaisiin toteuttaa nykyistä asiantilaa tehokkaammin. Tälläkin funktiolla yleinen käsitys moitittavuudesta voisi lisääntyä. Toinen vaihtoehto edellä mainitun mukaisesti olisi tähdätä sääntely koskemaan toistuvaa henkistä väkivaltaa. Tämäkin säännös toteuttaisi kansainvälisiä velvoitteita nykyistä asiantilaa tehokkaammin ja käsitys moitittavuudesta voisi lisääntyä.

³¹⁴ Aiheesta lisää tutkielman kohdassa 2.2.1.

³¹⁵ Ruotsin törkeää rauhanloukkausepäonnistusta valmisteleva raportti julkaistiin vuonna 1995 ja säännös lisättiin ruotsalaiseen rikoslakiin vuonna 1998.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Ruotsin rikosoikeudellisessa järjestelmässä on pyritty säätämään lähisuhdeväkivaltaa kokonaisuudessaan koskeva säännös. Törkeä naisrauhanloukkaus- ja rauhanloukkausrikossäännös on pyrkinyt huomioimaan toistuvaa ja monimuotoista lähisuhdeväkivaltaa sekä tuomitsemaan lähisuhdeväkivallasta ankarampia rangaistuksia kuin muunlaisesta väkivallasta. Säännös on Suomen asiantilaan verrattuna täysin poikkeuksellinen.

Säännös ei ole täysin päässyt tavoitteisiinsa lähisuhdeväkivallan kriminalisoinnista. Säännöksen haasteeksi ovat muodostuneet säännöksen sisältämien yksityiskohtien soveltaminen käytännössä. Haasteita ovat tuottaneet toistuvuuden määrittely, läheisyyden määrittely, rangaistusten alhaiseksi jäänyt taso sekä rikosluettelon ulkopuolelle jääneet lähisuhdeväkivallan teot. Osa näistä haasteista on saatu monin tavoin ratkottua vuosien myötä oikeuskäytännössä ja säännöksen uudistuksilla.

Lähisuhdeväkivaltaan liittyy erityispiirteitä, joihin on haastavaa vastata rikosoikeudellisesti. Perustavanlaatuisia ongelmia ovat jatkuvan useita tekoja sisältävän rikoksen taipuminen yksittäisiä tekoja arvioimaan oikeudenalaan sekä uhrin vaikeus muistaa kaikkien yksittäisten tekojen sisältämiä yksityiskohtia. Rauhanloukkaussäännöksessä on pyritty vastaamaan molempiin näistä ongelmista säätämällä omanarvontunteen vahingoittumisen ja toistuvuuden edellytykset. Lisäksi esitöissä on pyritty helpottamaan vaadittua yksityiskohtien tarkkuutta. Käytännössä ongelmista ei ole täysin onnistuttu tällä tavoin irtautumaan ja säädetyt edellytykset ja helpotus eivät ole täysin istuneet rikosoikeudelliseen soveltamiseen.

Rauhanloukkausrikossäännöksen yhtenä tavoitteena oli reagoida paremmin lievään henkiseen väkivaltaan. Koska käytännössä säännöstä on päädytty soveltamaan pääsääntöisesti lievää vakavampaan fyysiseen väkivaltaan ja lievät henkisen väkivallan teot ovat olleet toissijaisia, Ruotsissa on päädytty säätämään uusi erityisesti henkistä väkivaltaa koskeva rikosoikeudellinen säännös. Rauhanloukkausrikossäännöksen funktioihin on jouduttu vastaamaan lisäsääntelyllä. Säätämisen vaikuttimena on lisäksi ollut muutoin puutteelliseksi havaittu henkisen väkivallan kriminalisointi. Tämän vuoksi uusi säännös kriminalisoi toistuvaa henkistä väkivaltaa kohdistuessaan keneen tahansa eikä vain lähisuhteissa.

Lähisuhdeväkivalta ilmiönä on haaste rikosoikeudelle eivätkä ulkomaisetkaan säännökset ole onnistuneet ratkaisemaan ilmiön kriminalisointia kokonaisvaltaisesti. Suomessa lähisuhdeväkivaltaa on merkittävä määrä ja täten se vaikuttaa negatiivisesti usean kansalaisen elämään. Toisin

kuin useissa muissa valtioissa ilmiöön ei ole Suomessa reagoitu rikosoikeudellisesti. Tutkimustiedon perusteella lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn säännökset eivät todennäköisesti pystyisi suoraan ja välittömästi vaikuttamaan. Rauhanloukkauksrikoksen säännös voisi kuitenkin tarjota ratkaisuja Suomen lähisuhdeväkivallan liitännäisiin ongelmiin. Säännöksellä huomioitaisiin lähisuhdeväkivallan tyypillinen toistuvuus. Kansainvälisiä velvoitteita sekä laillisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteita toteutettaisiin tehokkaammin. Lisäksi säännös voisi lisätä väkivallan muodon yleistä moitittavuutta sekä vaikuttaa asenteisiin ja ottaa huomioon nuorisonäkökulman. Myös vaihtoehtoisesti henkistä väkivaltaa tai pakottavaa kontrollia koskeva säännös voisi kattaa tiettyjä ongelmakohtia. Useita näistä lähisuhdeväkivaltaan liittyvistä haasteista ei saada ratkaistua ilman kriminalisointia. Tämän vuoksi lähisuhdeväkivallan laajamuotoisen ilmiön tunnistamiseksi tarvitaan rikosoikeudellista interventiota.